

Nógrádi Kovács György

Miként a csillagok, fényletek

Nógrádi Kovács György

Miként a csillagok, fényletek

Regény

**Kép,
Borik Anna rajza**

**Kiadta,
a Robinson Könyvműhely.
Szécsény**

**ISBN
978-963-88502-2-5**

**Készült,
az Ipoly-Print Nyomdaüzemében.
Szécsény, Somogyi Béla u. 10.**

„De mindaz, aki az Úrnak nevét
hívja segítségül, megmenekül...”

Joel 2:32

I

Az előbb még egyenletesen zakatoló kerekek, egybeolvadó malacvisításként, éktelen nyikorgásba kezdtek. A marhavagonok megre-megtek, nagyot zökkentek, és a hosszú szerelvénytörzsek hirtelen megállt. A katonák egymásra zuhantak. Durva szitkozódások közepette tápászkodtak fel, tülekedtek a félig nyitott ajtókhöz, s kilesve ilyeneket kérdezgettek, mondogattak:

- Miért álltunk meg ilyen hirtelen?
- Csak nem légítámadás?
- Ebédet osztanak. Ideje, mert semmit sem ettünk, holott lassan sötétedik.

- Több mint egy hete, hogy nem látott a nyakam vizet. Mindenén viszket.

- Lassan annyi tetű lesz a hajamban, hogy a sapkám is mozogni fog.

- Tiszta fehéreneműt is régen kaptunk.

- Gatya miatt nem állunk meg ilyen kis állomáson...

Hangos vezényszavak tördelték össze a hangjukat.

- Sorakozó! A vagonok mellett sorakoznak! Sora...kozó! - Harso-gott túl mindenkit közelből a kövér őrmester. - Menetirány szerinti baloldalra álljunk!

A katonák, mint érett szilva a fáról, ha megrázzák, egymást lök-dösve, taposva potyogtak le a vagonokból, és néhány percen belül valamennyien sorban álltak, ám, ezek a sorok korántsem hasonlítot-tak azokhoz a rendezett, a gyertyaegyenes sorokhoz, amelyeket a há-ború elején megköveteltek tőlük. Az egyik szakasznak, mert szaka-szonként sorakoztak, hasa nőtt, a másik kigyófarskszerűn kacskarín-gózott. Máshol, mint kiborult babszemek az asztalon, szétszóródtak...

A főtörzsőrmester tizedrészét sem követelte már meg a régi rend-nek, mégsem állhatta meg szó nélkül:

- Maguknak ez sor, szerintem tehénganáj. - Mire az előbbi gubanc, mint háziasszony keze alatt a mákos bejgli, valamivel egyenesebbre gömbölyödött.

A főtörzsőrmester még egyszer végignézett a hosszú, de vagonokként darabokra szakadozott részeken, majd tölcsért formált a kezéből, és beleordított:

- Egy óra hosszáig állunk itt. Mosakodjanak meg, és vegyék fel a napi menázsijukat!

- Reggelit sem kaptunk... - hallatszott a közeléből.

- Pofa... be! - ordított rá a főtörzsőrmester. Mást is mond, de megdolta magát, mert ezekben az időkben, amikor a magyar hadsereg megállás nélkül hátrafelé vonult - ez a szerelvény egyenesen Németországba tartott -, nem vélte ajánlatosnak tovább hegyezni az amúgy is túhegyeken táncoló idegeket. - Az ebéd mellé konzervet, meg pótkenyeret kapnak vacsorára és holnap reggelire!

Élénk mocorgás hullámozott végig a tömegen, ezért megint tölcsért formált a két kezéből, és újra belekiabált:

- Csak egy csap van az állomáson. Nagyon igyekezzenek!

Valaki közberöhögött, mire a katonák, mint egy jelle morgolódni kezdtek.

- Ennyi ember, egy óra alatt, egyetlen csapnál?

- A kulacsunkat sem tölthetjük meg ilyen rövid idő alatt.

- Bánom is én a mosakodást, csak a menázsimat kapjam meg!

- Hadd hízzanak tovább a tetük...! - hallatszott innét-onnét.

A főtörzsőrmester hátrafordult, és még nagyobbab ordított:

- Az első vagon után a második, utána a harmadik következik, és így tovább...! A többiek a sorukra várnak! Csak az arcukat mossák meg, és a kulacsukat töltsék tele! A csaptól a konyhavagonhoz menjenek!

Ezután mit sem törődve velük, hátat fordított, és a csaphoz igyekezett. Nem mosdott meg, csak, példát mutatón a kulcsát töltötte tele vízzel. Nem ment odébb. A rendre vigyázott, ám a katonák mákszemnyit sem adva rá s az előbbi utasítására, ledobálták a zubbonyukat, az ingeiket, és derékra vetkőzve nekiestek a víznek. Eközben újabb és újabb szakaszok érkeztek, egymást lökdösve-taposva, szít-

kozódva hemzsegték, tocsogtak a vízben a csap körül. Sokan össze-
verekedtek, alig győzték szétszedni őket a társaik...

Szilágyi Elemér és Szekeres László, elérkezettnek vélte az alkalmat
a megszökésükre, amelyre hetektől vártak, ugyanis a sínek melletti
jobb oldalon, tőlük alig néhány méternyire erdővel borított, óriási
hegyet fedeztek fel, a fák ágai majdnem a sínekre lógtak, sűrű bozó-
tos húzódott, ameddig a szemük ellátott.

Elemér Laci mellé húzódott, és a fülébe súgta:

- Másszunk vissza! Málházzunk fel! Vegyél magadhoz töltényt,
amennyit tudsz, én pokrócot csenek, azután átmászunk a vagonok
alatt a másik oldalra!

Nem folytathatta, mert az éppen erre poroszkáló, kitudja hányadik
őrmester rájuk kiáltott.

- Maguk, miért nem igyekeznek?

- Fent felejtettem a csajkámat..., én a kulacsomat - jelentették kü-
lön-külön.

- Igyekezzenek! - tovább ment, s megállás nélkül ordított, rendel-
kezett: - Igyekezzünk! Szedjük a lábunkat. Ne hagyják a vagonban a
csajkájukat, s a kulacsaikat...!

Elek Máté, eközben, valahol a negyedik marhavagonban, mialatt a
többiek leugráltak a vagonokból, úgy tett, mintha keresne valamit,
majd miután a környezete teljesen kiürült, elcsendesedett körülötte
minden, két kezét összekulcsolta, a szemét behunyta:

- Uram! - imádkozott. - Te mindent látsz, engem is. Te mindent
tudsz, azt is, hogy félek. Segíts meg!

Szívét isteni békesség öntötte el, amitől megnyugodott. Előbbi fé-
lelve nyomtalanul elmúlt, mert - tartotta - az isteni békesség pajzs-
ként biztonságot nyújt a hívőknek. Ő hitt, amiért teljes biztonságban
érezte most magát. A lehetőség - régen elhatározta, hogy megszökik
- több esetben felkínálkozott, ám akarata, ez idáig minden egyes
esetben cserbenhagyta. Akarat nélkül pedig, mit sem ér a lehetőség.
Most mind a kettő összetalálkozott.

Az ajtóhoz osont, kidugta a fejét, és körülesett.

A csap, amely körül valósággal hemzsegték a katonák, messze az utolsó vagon előtti részen állt, amely körül senki sem tartózkodott. Mély csend honolt mindenütt. Óvatosan leereszkedett a földre, és a marhavagon alá kúszott.

A szerelvényre tábori csendőrök vigyáztak. Abban az időben - hiányos létszámuk miatt -, beosztottak közülük néhány kipróbált, megbízható sorkatonát is, akiket bátorságukért a fronton előléptettek. Mások szóba sem jöhettek.

Máté nem tartozott a megbízható bakák közé.

A kerekek között szorosan a földre lapult, s figyelt. Legnagyobb meglepetésére csak a mozdony mellett, meg az utolsó kocsinál tartózkodtak tábori csendőrök, mindannyian a baloldalon. Az összevissza rohangáló katonákat figyelték. Miután meggyőződött, hogy nem leselkedik rá veszély, tovább kúszott, a sűrű bokrok felé... Az első bokron túl kitaposott gyalogösvényre bukkant, ahol néhány méter megtétele után, óvatosan körülesett. Senki sem vette észre, nyugtázta, ettől függetlenül továbbra is kétrét görnyedve haladt, csak mélyen bent az erdőben egyenesedett ki. Az út egyre meredekebbé, már-már a sok lezúduló víztől kimosva, járhatatlanná válva vezetett fel a hegyre, amiért is hamarosan kifulladt. Mégsem állt meg, csak az előbbi tempóján lassított: Minél messzebb, minél feljebb a hegyre! - tűzte ki jelszóként.

Előbb a lábszárizmai zsibbadtak el, ezután egyre többször és egyre hosszabb ideig tartó görcsös fájdalmat érzett a combjaiban, amiért itt-ott négykézláb mászott feljebb. A keze sajgott, a teste egyre jobban elnehezedett. Teljes felszereléssel menekült el a vagonból, mászott feljebb és feljebb, amely egyre elviselhetetlenebbül nyomta a hátát, törte a vállát, végül annyira elfáradt, hogy az egyik fa alá ült, ám alig ernyesztette el fáradt izmait, váratlanul zörgést hallott.

A földre lapult, és figyelt.

A régebbi úton, a jelenleg már csak vízmosta, kisebb-nagyobb kövekkel tarkított, rendkívül meredek patakocska kis medrében, két katonát mászott feléje.

Csak nem őt üldözik? - riadozott, azonban mihelyt jobban megnézte őket rájött: Ők is szökevények. Valamivel előbb szökhettek meg,

mint ő, s mihelyt meghallották, hogy jön, félrehúzódtak, és megvár-
ták, amíg elhaladt mellettük. Puskájukat a bal kezükben szorongat-
ták, szinte másztak, az erejüket próbára tevő meredek, ráadásul kö-
vekkkel tele mederben. Elek Máté, csak néhány méterről ismerte fel a
közeledő bajtársait: Szekeres Lászlót és Szilágyi Elemért. Felállt, és
nyugodtan bevárta őket, akik vele szemben, már akkor felismerték
őt, amikor előbb elvánszorgott mellettük.

- Te is? - lihegték szusszanásnyi pihenőt tartva.

Máté azonnal melléjük csatlakozott, és velük együtt menekült, ira-
modott tovább.

Az egyre keskenyedő „mederben” libasorban haladtak. Elöl Szeke-
res László, mögötte Szilágyi Elemér, leghátul ő. Nagyon iparkodtak,
mégis csak lépésről lépésre és egyre nehezebben juthattak feljebb a
nagyon meredek hegy oldalán húzódó mederben, a valamikori utacs-
kán, amely váratlanul kétfelé ágazott.

- Merre menjünk? - tanácstalanodott el Elemér.

- Szerintem - Laci az egyik részre mutatott -, ez felfelé vezet a
hegytetőre, amíg a másik ki tudja merre.

- Felfelé menjünk! - javasolta Elemér is. - A két hegycsúcsot az ál-
lomásról figyeltem meg, hosszú hegygerinc köti össze, ahonnet nem-
csak szétnézhetünk, alkalomadtán egy bizonyos célirányába tovább
mehetünk. Nem kell félnünk, hogy a portyázó őrség karjaiba sétá-
lunk.

Céljuk homályos sejtelemként derengett felbolydult idegrendszer-
ükben. Szökésük sikerült, de hogyan, miként tovább? Egyikük sem
tudta. A semmi jóval nem kecsegtető valóságot, teljes bizonytalan-
ságra cserélték fel. Melyik lesz jobb? - latolgatták magukban. - Ott
is, itt is halál leselkedik rájuk, ám ott másokon függött lebegő nád-
szálon nyugvó életük, itt viszont saját leleményességüktől és szeren-
cséjüktől adódón, nekik is lesz beleszólásuk sorsuk további folyásá-
ba. Saját maguk irányítják, így vagy úgy, kisebb nagyobb szerencsé-
vel az életkörülményeiket. Szerencsésen megmenekültek egy bor-
zalmas szörny karmaiból, s a maguk uraivá váltak, de mi lesz ezután?
Azt sem tudták, hol vannak. Kibe: segítőkész emberbe vagy ellen-
ségbe botlanak majd...

Gondolataik sötét szárnyainak csendes röpködését Laci riadt szava zavarta meg.

- Vigyázatok, kő!

Reflexszerűn léptek félre. A nem éppen kicsi gránitkő amelyet, hogy s mint Laci keze akaratlanul mozdított ki a helyéről, hatalmas robajjal gurult el mellettük. Ha nem lépnek félre, ha nem is üti agyon őket, könnyen eltöri valamelyikük lábát. Megdöbbsenten lestek utána. Egyik bajból ki, másikba bejutva riadoztak, mert az őket körülvevő végtelen csendben, a legkisebb zaj is nyomukra vezető robajnak hatott, hát még ez a nagy kő, amely messze elhallatszó dübörgéssel tört utat magának le a völgy irányába!

Elemér a fejéhez kapott, s a kő után bámult.

- Ez hiányzott nekünk! - húzta el a szavait kétségbeesetten.

- Belekapaszkodtam - mentegetődzött Laci. - Ki gondolta volna, hogy ennyire lazán áll? Nézzétek, teljesen kimosta a víz körülötte a talajt.

A társai nem a kő helyét, a völgyet kémlelték. Szerencsájukra az előbbi kő nem gurult messzire. Egy fának ütközött, és megállt.

- Vajon nem hallották-e meg? - rémüldözött Laci.

- Ne azzal törődjünk, igyekezzünk tovább! - intette le Elemér nagyvonalúan, mégis siettetve.

A nagyon meredek, az igen merőleges emelkedőhöz és a zord, alig járható útviszonyokhoz mérten, aránylag hamar felértek a hegytetőre.

A hosszú úton egyetlen szót sem váltottak.

Körülöttük, réges-rég elfeledkezve az előbbi robajról, ismét fészkére ült a csend. Az erdő nagyon megritkult a magasban, ezért szinte minden irányba elláttak. Nehogy felfedezzék őket látcsővel, a volt szerelvényük mellől és máshonnet, sietve takarásba húzódtak. A távolban sziklafalak, s kisebb nagyobb tisztások váltogatták egymást, amelyeket szebbnél szebb völgyek ölelgettek. S az a hatalmas zöld lombszőnyeg, amely majdnem rájuk szakadt...?

A szerelvény körül a katonák csoportokba oszolva tolongtak. Ételosztásra vártak, amíg mások még mindig a vízcsapot ostromolták. A mozdonyt lekapcsolták, vizet vett fel a töltőkútnál... - látta Elemér, mialatt a fa mögül szemrevételezte az alant történeteket.

- Azt hiszem, megúsztuk - lélegzett fel, miközben helyet keresett, ahová leülhetett. Két társa is ledobálta hátáról a „borjúját”. Laci a fűbe, Máté a borjújára ült, Elemér guggolt.

- Ha mind a hárman egyfelé tartunk... - húzta el a szavait Elemér, kérdően lesve Mátéra, aki mindent elérve gyorsan rávágta:

- Ha befogadtok, én szívesen veletek tartok.

- Miért ne! - vágta rá Laci. - Magas, erős fiú vagy, amint látom bátor is.

- Akkor - folytatta Elemér - vegyük számba, hogy mit hoztunk magunkkal! A puskád elhagytad - állt el hirtelen a szava, miközben Mátéra esett a tekintete.

- Én? - húzta a szót az, mialatt a zsebébe nyúlt. Kis formátumú könyvet húzott elő, és felmutatta. - Ez mi?

A két társa megütközve bámult rá s egymásra.

- Ez neked puska? - nevette ki Laci eztán, félig elámulva, félig tréfaként fogva fel. - Ez... ez, egyszerű könyv - gurgulázott a hangja tétován.

- A könyvek könyve: Biblia!

- Ezzel... ezzel akarsz védekezni, löni? - nevték ki mind a ketten, mint a hülyegyereket egyszerre.

Máté arcára különös mosoly ült, szavai lágyan, de meggyőzőn rebegtek.

- Hitler egyetlen szava, amellyel kirobbantotta a második világháborút, lángba borította az egész földet. Óriási erők csaptak össze, hogy milyenek jól láttuk, sőt a saját bőrünkön éreztük. Az ima ereje azonban ennél az erőnél is hatalmasabb, képes azt a kart is megmozgatni, amely...

- Viccelsz? Ennyire kesernyés a humorod, öregem? - fojtotta szájába a szót gúnyosan Elemér.

- Az Istennel való közösségünknek soha nincs keserű utóíze, mert az olyan, mint a nap folt nélkül, a tenger apály nélkül, más szóval...

Elemér nagyot legyintett, mire elhallgatott.

- Azelőtt én is vallásos voltam...

- Én - vágott közbe Laci -, most is hiszek valamiben, ám ez a valami, már régen nem azonos azzal, amit azelőtt Istennek neveztem.

- A háború ölte ki belőlem a hitet - magyarázkodott Elemér, az előbbiekhöz képest, sokkal nagyobb szenvedéllyel. - Rettentő sok mindent átéltem. Esztelen öldökléseket. Manapság álmomban is halottakkal találkozom. Ismerős arcok, nevek röpködnek az agyamban, miközben a hajamat tépem, és ezt fújom: miért kellett meghalniuk? - Hisztérikusan felnevetett. - Nem hiszek többé, mert, ha lenne Isten, nem engedné meg a saját képmásának, hogy kínozza, megölje önön mását, avagy felebarát a felebarátját, egyik ember a másik embert. Hol vannak a nagy isteni kinyilatkoztatások: a szeretet, a béke, a boldogság és a többiek?

- Azért vesztetted el Istent, mivel azelőtt sem volt vele igazi kapcsolatod - vitatkozott vele Máté. - Csak magadra gondoltál, amikor látszólagos szövetségre léptél, ha egyáltalán léptél vele. Isten nem azért van, hogy a kívánságainkat teljesítse. Az igazi keresztény embernek súlyos elkötelezettségei vannak a teremtetőjével szemben. Isten nem köteles számodra akaratosodnak megfelelő körülményeket, ezt-azt biztosítani, amiért is sokszor kétségeink támadnak vele szemben. Az igazi hívő a sötétségben sem ordít világosságért, hanem még szorosabban bele kapaszkodik, mivel Isten mindig a javunkat akarja, még ha nem is értjük meg őt azonnal. Eddig te nem hallgattál rá, most ő nem hallgat meg téged. Isten hallgatása a legszörnyűbb ítélet...

Még mondja, ha Laci közbe nem vág.

- Azt hiszen lesz időnk ilyen fajta eszmecserére, csevegésre, most folytassuk, amit elkezdtünk! Négy pokrócunk - mert Elemérnek csak sikerült, egy újabbat ellopnia -, három borjúnk, ásólapátunk, csajkánk, kulacsunk, varrótűnk, cérnánk és egy vöröskeresztes dobozunk van, azon a két fegyveren s golyókon kívül, amit Elemér meg én elcsebbe, magunkkal hoztunk...

- Zsebkésem nekem is van - jegyezte meg Máté, ám Laci éppen csak ránézett, s máris folytatta:

- De enni- és innivalónk nincs. Csajkánk üres, kulacsunkban egy csöppnyi víz sincs. Mi lesz eztán? Nem tudom. Azt javaslom nektek, mielőtt bármibe belekezdenénk, válasszunk magunk közül, olyan... olyan tiszt félét! Rend a lelke mindennek. Amihez vezér kell, vagy mondjuk szebben: apa a családnak!

- Jó... jó, igazad van, de ne itt - vágott közbe csendesen Máté -, majd ha biztonságban leszünk!

Laci gúnyosan nézte egy ideig, majd hátbavágta.

- Te... te beszélsz, vágyakozol biztonság után, akinek csodálatos fegyver van a kezében? Amely hatásosabb Hitler nem létező csoda-fegyverénél?

Máté összeharapta az ajkát, és megszegyenülten leszegezte a fejét. Laci nem élvezte sokáig a fölényt.

- Én Elemért választom - mutatott a társára. - Egyetértesz velem Máté? - Az rábólintott, mire Laci ugyanolyan barátin Elemér vállára csapott, amint előbb a Mátééra.

- Ha így akarjátok, legyen! - egyezett bele Elemér. - Egyet máris megígérek: én mindent megbeszélék veletek.

- Előtte vitatkozhatunk, utána te dirigálsz.

Elemér újra a hátára csatolta a felszerelését.

- Málházzatok fel ti is! Libasorban megyünk tovább - jelentette ki miután végzett a becsatolással. - Gyorsított menetben haladunk, mert minden percben felfedezhetnek bennünket.

- Nem bennünket - igazította ki Laci -, a szökésünket.

- Úgy van.

Minden egyes vagonnak volt egy parancsnoka, rendszerint egy-egy szakaszvezető, akik beszállás után számbavették a hozzájuk tartozó katonákat, és elindulás előtt jelentették a hiányzókat a vonatparancsnoknak. Ezután a tábori csendőrök és néhány önkéntes katona átfésülte a környéket, ami időnként néhány óráig is eltarthatott. Most is ez történt, de ha szerencséjük lesz, újabb szerelvényt várnak az állomásra, előbb végeznek, és máris tovább mennek Németország felé. Csak a következő állomáson intézkednek, ahonnét telefonon jelentik a helyőrségnek az eltűntek nevét, századát, pontos személyleírásukat, és kéri a körözésüket... Üldözésüket ezután a helyőrség veszi a kezébe. Így, mire a tényleges keresésük megkezdődik: értesítik a településeket, ahol élelem, víz és szállás hiányában a szökevények várhatóan feltűnnek, legalább hatnapi előnyre tehetnek szert. Ez az előny azonban csak névleges, mert térkép és helyismeret nélkül inkább csak tapogatódnak majd, mint valójában haladnak. Ha olyan helyre

jutnak, ahol netán befogadják őket, civil ruhát adnak nekik, s elrejtik, nyert ügyük lesz, de ha nem, ezer veszély leselkedik rájuk. Ellensé-gükké válik a bokor, a ház, minden, amely mellett elhaladnak, főleg az ember, akivel netán összeakadnak...

Ezekről beszélgettek, miután tovább siettek.

- Én azt mondom - erősködött Laci -, menjünk be a legközelebbi faluba, és keressünk valakit, aki befogad mind a hármunkat.

- Manapság mindenki fél, ugyanis nemcsak minket, azt is felakaszt-ják, aki szökevényeket rejteget - érvelt Elemér -, ezért én valamiféle eldugott, kieső helyre, mondjuk prэшázra, pincére, esetleg vadász-házra voksolok, pajtás! Ne tegyük az életünket mások kezébe!

- Igazad van - toldotta meg Máté is -, emberekben sohasem bízha-tunk, csak Istenben.

- Én egyedül magamban bízom.

- Pedig sorsunk irányítása Isten dolga, mert aki maga veszi kezébe sorsa kormányát, nagyon könnyen szakadékba hajthat.

Két társa összenézett, ezután Mátéra nevettek. Olyan szemekkel bámulták, mint a kisgyereket.

Az erdő mély csendbe burkolta őket. Ebbe a csendbe azonban egy-előre sokkal több balsejtelem vegyült, mint az őket körülvevő végte-len zöld szőnyeg: csalán- és vadkender szaggal keveredő illata, ma-dárcsicsergés... sugallta benső megnyugvás.

Ezt a fojtogató csendet Máté törte meg. Megállt, s nem mindenna-pin mosolyogva, különös tekintettel nézegette őket, azután rájuk bö-kött a fejével.

- Imádkozzunk!

- Sokat imádkoztam - hördült fel, a hirtelen rátörő szenvedélytől túlfűtötten Elemér. - Ezentúl soha. Ha megdöglöm, ha jól megy a sorsom - szótagolta - akkor sem. Soha... soha többé nem imádkozom!

Máté kenetteljes szomorúsággal nézte őket egy ideig.

- Életünk jó vagy rossz sorsa - súgta ezután -, nem ebben vagy ab-ban a bokorban rejlik, az a bensőnkben ereszt gyökeret. A te szíved most kemény sziklára hullott maghoz hasonlít. Kérem Istent, hogy ebből a sziklából termőtalajt készítsen!

- Te... te - meredt rá Laci -, csak nem pap vagy?

- Az, pontosabban prédikátor, lelkész vagyok.
- Ha ezt én előbb tudom - förmedt rá Elemér -, visszazavarlak.

Máté szemében, mialatt Elemér bosszús arcát fürkészte, a békés lelkek mély nyugalma csillogott. Nem szólt, mert jól tudta: sokkal, könnyebb szitával vizet merni, mint haragos embert jó tanáccsal el-látni. Tartotta magát, mert szerinte: a magunkból kisugárzó világosság mindig szembetűnőbb, mint a sötétség...

Késő estig gyalogoltak, mígnem egy forrásra leltek, ahol nemcsak ittak, megmosakodtak, s megtöltötték a kulacsaikat vízzel.

* * *

Az erdőt óriási vihar tépázta. Villámlott, dörgött. A három katonaszökevény egyre nagyobb aggodalommal fürkészte a kicsipkézett szélű felhőket, hallgatta az óriási mennydörgéseket, amelyek néha úgy hangzottak, mintha közvetlenül a fejük fölött bombáznák a felhőket. Közel négy évet húztak le a fronton, nagyon megedződött az idegrendszerük, most mégis minden egyes dörgés után összerezzen-tek. A félelmetes villámcsikázások közepette, az éjszakai erdő még a harctereknél is elborzasztóbbnak tűnt, mintha egy láthatatlan kéz óriási tűzfényű ostorral csapkodna: előbb villant, aztán sisteregve megtekeredett, majd egy óriásit durrant... Olykor-olykor e három művelet, mint puskacsövén a villanás, összefolyt a durranással.

A feltámadó szélorkán óriási erővel borzolta végig a fák tetejét. A száraz gallyakat, recsegve-ropogva már az első roham lesöpörte a fákról. Az ottmaradt üde zöld lombjaik susogását, a szél gunyoros bőgése minduntalan túlharsogta. Az verte, ez hajlongott, amaz túlvisította hátborzongató vonyításával...

Elek Máté, összehúzta a zubbonyát, és szótlánul sietett a többiek után. Az eső szemerklét, amit a fejük fölött elterülő, összeölelkező, sűrű lomboktól még nem éreztek, csak a koppanásaikat hallották.

- Megállunk! - szólalt meg végre Elemér. Most már minden pillanatban villámlott. A sötétséget a hátborzongató fénycsíkok kénsárga villanásai, keresztül-kasul összekarcolgatták. - Szedjünk füvet! Gyorsan, gyorsan! - hangzott az újabb parancs. Szófogadón ledobálták a

borjúikat, és a magas fűnek estek. Alig telt el néhány perc, máris egy-egy jó nyalábravalót összegyűjtöttek, egymásra dobálták, s tovább szorgoskodtak. Elemér a letépet füvet a közeli, hatalmas bokrok egymásba kapaszkodó ágaira rakosgatta, amelyek alatt hamarosan befedett, nagy üreg képződött.

Laci, miután alaposan szemrevételezte, Elemérhez fordult:

- Nem lenne jobb, ha rám bízna?

- Te jobban értesz hozzá?

- Ha jobban nem is, viszont gyakorlatom van, mert mit gondolsz, hová bújtunk, ha a mezőn vagy az erdőn elkapott az eső?

- Csináld! - egyezett bele Elemér.

Közben az eső egyre jobban eleredt. Laci lehajolt és felnyalábolta a maradék füvet, ügyesen szétteregette, majd mindeközben a két, őt szolgálatkészén leső társaihoz fordult:

- Gallyakat... gallyakat kérek!

Azok a közeli bokrokhoz siettek, és nekik estek. Pillanatokon belül letördelték az ágaikat, és Lacihoz futottak azokkal, aki előzőn a bokrokra teregetett füvet pokrócokkal letakargatta. A gallyakat, hogy a szél ne gyűrögethesse össze, gondosan s egyenként rárakta. Gyorsan és fegyelmezetten dolgoztak. Lámpásuk a villámlás, hajcsárjuk a közös kétségbeesés, akaratuk az a motor volt, amely közös sorsuk kietlen útján görgedezett előre.

Az eső valósággal ömlött a nyakukba, ők mégis csak azután húzódtak be az így kiképezett üregbe, miután végeztek. Lekuporogtak, és sorban letörölgették zsebkendőikkel, az arcukról, és a nyakukról a vizet.

Kint az egyre erősödő dübörgés, szélsivítés, szemvakító villámcsapkodás összefolyt a mindenre áthatoló, a környező bokrok s fák hátára ült sejtelemmel.

Máté a bokor vastag tövének dőlve, mindaddig imádkozott, míg Elemér oldalba nem lökte.

- Sok évet lehúztam a fronton, de ilyen vihart egyszer sem éltem át, pontosabban éltünk át. - A másik társához fordult -, igaz, Laci?

- Én ugyanannyi időt szolgáltam a fronton, mint ti - vágott közbe Máté.

Laci eddig a rájuk lógó ágakat igazgatta, hajtogatta, foltozgatta be azokon a lyukakat, most közbeszólt:

- Nem egy században szolgáltunk, mégis világosan emlékezem rád, ha nagyon törném a fejemet biztosan eszembe jutna az is, hogy hol találkoztunk.

- A tizenhatodik században, a gyalogosoknál szolgáltam, mígnem szét nem bombáztak bennünket Mohácsnál.

- Ahá, beugrott! - villant fel Elemér hangja. - Akkor találkoztunk, amikor a maradék tizenötösökkel feltöltötték a századunkat, mert Lacival végig együtt szolgáltunk.

- Alig negyvenen maradtunk élve.

Elemér nyelt egyet, és megcsóválta a fejét.

- Rengeteg ütközetben vettünk részt, s megúsztuk. Megszöktünk. - Kifelé mutatott. - A végén ebben a nyavalyás erdőben csap agyon a villám. Láttátok, milyen hosszan sistergett, s ez a kénszag! Nem érzitek? - Összerázkódott. - Szégyellem magam, de félek. Te nem félsz? - fordult megint Mátéhoz. - Úgy ülsz mellettem, mint egy kőszobor. Csak nem imádkozol megint?

- Magamban imádkozom, és fohászkodom.

- Te tényleg ennyire hiszel?

- Ha egyszer pap - ironizált Laci.

- Sokra megy vele.

Máté arca átszellemült. A meg-megújuló villámlás különös sárga színnel festette be a lényét, feje fölé képzeletbeli glóriát pingált.

- Hiszek, mert a hit gyengeségünkben megerősít, szegénységünkben meggazdagít.

- Téged. Viszont engem idegesít - vágott közbe Elemér cinikusan.

- A hitnek hajnala és dele van, ám ha elszakad a forrásától alkonya is. Te régen elszakadtál a kútfőtől.

- A kútfőről jut eszembe: marha szomjas vagyok. Szívesen nekifeküdnék a tegnapi forrásnak, mert ugye a kulacsaink megint üresek.

- Állj ki az esőre, és tátsd ki a szád! - húzta Laci.

- A hit kútfőjéből nem közönséges folyadék, az irgalmasság vize folyik - mosolygott Elemérre Máté. - Zagyvaságnak tartod, tudom. Igazad van, ugyanis a hit sokszor ellentétes az értelemmel, noha a hit

az értelem cselekménye, amelyben a szívnek is része van. A hit, némely helyen csenevész talajban is szépen fejlődik, amíg máshol sokat érő körülmények között is soványka marad. - Néhány pillanatnyi szünetet tartott. Elemér a következő villámlásnál úgy látta, mintha becsukott szemmel és az ég felé emelt fejjel beszélne. - A hit díszkorona a viselője fején.

Elemér összerezzent, mert előbb, mintha tényleg egy koronát látott volna a fején: micsoda boszorkányság! - vélte. Ettől függetlenül nem szólt bele többé, amiért is Máté nyugodtan tovább beszélhetett.

- A hit a törpéből óriást formál. - Hinni - mosolygott fanatikus meggyőződéssel - nem ésszel kell, hanem vakon! Ne félj, ő majd megnyitja a szemedet. Hozzáfordulni szegényen, eltávolodni gazdagon. Halálraítéltnek tekinteni magunkat, benne örök életet nyerni, bölcsességünk, igazságunk, megszentelődésünk és megváltásunk gyanánt elfogadni, mert a hit emberi szemszögből nézve nehezen magyarázható, olykor értelmetlenségnek tűnhet, de amikor felszabadul a hangulatunk kétes befolyásától, változékony érzéseink ingatag talajáról, könnyebben emelkedik a menny felé, mint homokzsákjától megszabadult léggömb...

- Jó... jó - Elemér mégsem állhatta meg, hogy bele ne szóljon -, te hiszel, de akkor miért vagy itt, ahol én a hitetlen? Ha én a világ urának a szolgálója lennék, akinek mindenre van hatalma: a vizet borrá változtatni, a vihart lecsendesíteni, a sántát, a vakot meggyógyítani, a halottat feltámasztani..., akkor az én uram engem, a hűséges szolgáját, miért enged szenvedni, például most: éhezni, szomjazni, ebben a lyukban szorongani?

- Ne azt kérdezd: miért, hanem mi célból! - vágta rá pillanatnyi gondolkozás nélkül.

- Mi célból?

- Ezt csak ő tudja, én engedelmeskedem, mert miért sirassam boldogságom napjainak végét, ha a szenvedés sötétjében máris látom az ígért jövőm csillagképét? Miért féljek a szenvedéstől, amikor az isteni gondviselés hőmérőt helyez a szenvedés tüzes kemencéjének ajtajára, és gondosan ügyel a parázs hőfokára. Elbírom-e, vagy nem?

- Terád, tehát Isten azért szabta ezt a szenvedést, azért csücsülsz ázottan e nedves és be-becsöpögő bokor alatt, hogy logice tapasztalatokat szerezz?

- Igen a hitem erősítéséhez és...

- Ha mindez, ami történt, ami jelenleg van, még mindig nem nyitja ki a szemedet - szakította félbe gúnyosan Elemér -, csak magold, csak szajkózd tovább a leckédet, amelyet olyan ékesen felmondasz nekünk, csakhogy mi nem vagyunk arra kíváncsiak!

- Az úrnak joga van szolgálójának megbízhatóságát kipróbálni.

- Te - szólt közbe Laci, aki eddig egy pokrócot aggatott a bejárat részre, hogy ne verjen be rájuk az eső - milyen pap vagy?

- Baptista prédikátor vagyok.

- Bap-tis-ta? - hökkent meg szinte egyszerre Laci és Elemér.

- Amióta bejelentetted, hogy pap vagy, állandóan ferde szemmel leslek, ugyanis én csak egyféle papot ismerek, akik tábori papokként hátul szolgálnak, és tisztí rangot viselnek. Miért szöknének meg, ha csak nem csináltak valami stiklit. Stiklis pap pedig, szerintem nem pap. - Mélyen elgondolkozva folytatta: - Baptista... baptista? Azok a baptisták, akik a kenderáztató tóba merítkezve keresztelkednek meg?

Máté elnézőn közbenevetett.

- Ne ne vess ki! - horkant fel Laci. - Tényleg ott keresztelkedtek meg. Ahhoz a faluhoz képest, ahol lakom, az országút mentén, tőlünk balra a negyedik településen, néhány évvel a bevonulásom előtt baptisták ütötték fel a fejüket. Kivonultak a kenderáztató tavakhoz, beálltak a vízbe és bele meg felbuktak.

- Mi az a... kenderáztató? - kérdezte meg Elemér.

- Húsz-harminc méter hosszú, öt-hat méter széles mesterséges tavacska. Talajvíz, amelyben kinyűtt kendert áztatnak, feldolgozásuk: megtörésük, tilolásuk... előtt. Több is van mifelénk, egy-egy faluban, ahol kenderrel foglalatostkodnak.

Máté beszélni akart, de Elemér sietve leintette. Félt, hogy megint valami hosszú eszmefuttatásba kezd, másrészt a vihar kezdett lecsendesedni, és egyre jobban elnyomta az álom is.

- Lesz még időnk a vallásról csevegni. Aludjunk! - ásította.

- A szerelvényünk tovább ment - beszélt mégis tovább Laci. - De tudjátok mi következik ezután? A helyőrség katonái, az illetékes csendőrök, meg a nyilasok egy-két napon belül, pontos személyleírásunkkal a kezükben, a többi szökevényekkel együtt keresni kezdenek bennünket.

- Ugyan! Tudod, hányan megszöknek, nap s nap után?

- Tudni nem tudom, de sejtem - okoskodott Laci.

- Viszont, ha elkapnak, azonnal felkötnek mind a hármunkat, netán agyonlőnek, ezért nagyon vigyáznunk kell magunkra! A legkisebb hiba is a lebukásunkhoz vezethet. Erőt kell gyűjtenünk, amiért én is az alvásra szavazok.

Elemér feje alá rakta a borjúját. Egyetlen szabad pokrócukat szét-hajtogatta.

- Bújjatok alá! - szólt a társaira. - Nincsen hideg, viszont a pokróc elkel. Holnap reggel, mialatt megszáritjuk a vizes cuccainkat, részletesen megbeszélünk mindent.

A két társa is elhelyezkedett. Kissé összébb húzódtak, hogy mind-egyiküknek jusson a pokrócból.

- Te - szólalt meg Laci mégis egy idő után, azoknak a hangján, akiket erősen foglalkoztat valami -, azokat a szerencsétleneket is a szökésük miatt húzták fel, akiket a vonatból láttunk a fákon lógni?

Elemér látszólagos ingerültséggel válaszolt, ugyanis ő már régen aludni szeretett volna.

- Elkapták őket, és nyissz!

Hallgattak. A levegő delejes félelemmel telt meg. Rájuk ült, nagyon nehéz lehetett, mert csak forgolódtak, forgolódtak, mígnem erősen körülményeskedőn leereszkedett szemükre az álom lomha pillangója.

Máté álmában angyal jelent meg. Két szárnyával befödte. Semmit sem látott, mégis minden ragyogott, megfoghatatlanul kellemes érzés kerítette hatalmába. Úgy érezte magát, mintha egy nagy szobában ülne, jól lakva, gondtalanul. Közeliében nem az elülő szél, hanem hárfa szólt, és szózatot hallott: Ne félj, mert én veled vagyok! Elalvás előtti aggodalma eltűnt, mert hite szerint Isten oltalma alatt állt. Az ő oltalma pedig, a szemében minden fegyvernél, minden jól kiépített védelmi rendszernél biztonságosabbnak tűnt...

Szép verőfényes reggelre ébredtek. A levelek végein lógó vízcseppek csiszolt gyémántként ragyogtak. A fűben szöcskék ciripeltek, az erdő dalra zendült. A levegőben ünnepélyes hangulat úszott. Nagyon éhesek voltak, most valahogyan mégis úgy érezték magukat, mint gyermekkorukban a vasárnapi ebéd után. Sebtében összetákolt sátruk előtt álltak, nyújtózkodtak, ásítottak, szabad kezükkel a szájukat veregették.

Mielőtt kibújtak volna az összetákolt, az ideiglenes menhelyükből, Elemér alaposan szénézett. Semmi gyanúsat nem észlelt, ezt tudva teljes biztonságban érezték, tudták magukat.

- Rövid megbeszélést tartunk - jelentette be a vezetőjük -, utána felmálházunk, és tovább indulunk!

- Merre megyünk? - törölgette a szemét Laci ébredésétől gyötrő éhségével küszködve.

- Véleményed szerint...

Több mint négy éve katonáskodtak, a zsigereiket is átítatódo vasfe-gyelem lassan beléjük idegződött. Természetesnek, magától értetődőnek vélték, hogy ne gondolkozzanak, csak engedelmeskedjenek, mint billentyű lenyomása után a gép. Laci mégsem hallgatott Elemérre. Végighúzogatta két tenyerét a nedves fűvön, két társa követte, és „megmosták” az arcukat. Ezt a műveletet többször megismételték. Zsebkendőjükkel megtörölköztek, majd sietve összerámoltak.

- Laci, - tréfálkozott Elemér, nedves pokrócait rázogatva, simítgatva - bonts fel egy konzervet!

- Nagyon szívesen, ha a kezembe adod. - Nyála összefolyt, nagyokat nyelt, és többször megnyalta a szája szélét. - Olyan éhes vagyok, mint a kóbor kutya.

- Útközben erdei gyümölcsöt, gombát szedünk, és megtöltjük a bendőnket.

- Ha találunk.

- Lőjünk vadat! Te, én olyan pecsenyét sütök...

- Az kellene még! - háritotta el társa áradozásának most induló zuhatagát Elemér.

- Szerinted nincs vad, vagy a töltényt sajnálad?

- Tudod, milyen messzire elhallatszik csendes időben a durranás?

- Egyetlen lélek sem jár erre. Viszont, ha meg is hallaná valaki, a vadászoknak tudná be!

- Először is - vágta rá Elemér ellentmondást nem tűrően -, a nyilasok valamennyi fegyvert összeszedtek. Másodszor...

Nem folytathatták, mert egy közeli lövést hallottak. Szinte egyszerre vetették magukat a földre, s ijedten lesve erre-arra hallgatóztak.

Az első lövést több követte.

Pedig mennyire csendesnek tűnt ez a vidék! - kapott szárnyra Máté agyában a halál fekete szárnyú varjúja, amely mostanában állandóan az élete fája körül körözött.

Elemér óvatosan feltérdelt, és minden eshetőségre készen körülkémlelt.

- Körülzártak bennünket - koccantak a szavai, mint kiszáradt kút fenekén az üres veder széle. - Csak egy irányban menekülhetünk, de az is lőtávolságon belül van.

- Miként fedezhettek fel bennünket? - súgta Laci Elemérnek.

- Nem tudom.

A hegygerincen azt a kis helyet, ahol éjszakáztak, sűrű, alacsony bokrok öveztek. Valamikor sűrű erdő lehetett, ám a fák kis részét ki-termelték. Máté volt közülük a legmagasabb. Valószínűen őt látták meg elsőként, a közelben éppen ott portyázó helyőrség katonái, akik most V-alakban közeledtek feléjük a fák között. Máté behunyta a szemét, a menekülés lehetőségeit latolgatta, amikor eszébe jutott az angyal, akit éjjel álmában látott, majd újra hallotta a szózatát is. Az angyal sohasem jön magától, őt mindig küldik. Óriási békesség költözött a szívébe. Akarva-akaratlanul dics-éneket zengett magában. Senki sem hallotta, mégis visszahangzott tőle a környék, mialatt ő békességes nyugalommal telve a társaihoz fordult:

- Egyedül engem láthattak meg. Ti bújjatok vissza a bokorba! Magam után csalom őket. Mihelyt biztonságban érzitek magatokat, másszatok ki, és cselekedjete a helyzeteteknek megfelelően!

- Tudod, mit beszélsz? - rökönödött meg Elemér.

- Nincs más mód a menekülésre! - rájuk mosolygott. Lényét különös fény övezte: ezer gyertya fénye, egyetlen kristálytisza gyertyatartóban. A visszaverődő fények másvilágivá aranyozták be az arcát.

- Én, ha meghalok, hazamegyek Atyámhoz! - szinte ujjongott, a társai azt hitték meghibbant. - Ahol minden jó, mert Jézus is ott van, öröké fiatal maradok, viszont ti, ha most meghaltok elkárhoztok.

Laci mereven figyelte a bokrokat, nem tehetett róla, még mindig azt latolgatta, hogy miként fedezhették fel őket ennyire gyorsan? Alig világosodott ki, máris megpillantották búvóhelyüket a járőrök, akik nyilván a hirtelen rájuk tört vihar miatt rekedhettek éjszakára a közelükben. Miért nem vették őket észre nyomban, mihelyt előbújtak a vackukból? Miért lövöldöztek az előbb, amikor élve is elfoghatták volna mind a hármukat, és miért csendesedtek el most a fegyvereik? Nem térhetett teljesen magához, mert Máté máris felugrott, és óriási robajt csapva futásnak eredt be az erdő sűrűjébe.

Az előbbi csendes fegyverek, újra eldördültek. Úgy kopogtak Máté körül a fák, mintha jégeső verné a törzsüket. Egyik golyó közvetlenül a füle mellett sívított el, a másik majdnem megbirizgálta az orrát. Önkéntelen hátrarántotta a fejét, de egyetlen pillanatra sem torpant meg. A következő golyó a hátát súrolta, talán fel is tépte a zubbonnyát... Üldözői biztosan ismerték a terepet, amíg ő fogalmat sem alkothatott a hollétéről. A szöges talpú csizmák mind jobban és jobban közelebb gázoltak, az éjjeli kiadós esőtől átázott, gőzölgő avarban, ám hiába voltak nedvesek a gallyak, minden rálépésnél megreccsenetek. Úgy érezte magát, mint póniló a cirkusz porondján: egyenesen futott, mégis körbejárt. Izzadt. Haja csapzottan lógott a szemébe. Nyitott szájjal kapkodta a levegőt. Egyáltalán nem értette miért, igaz nem is sokat törődhetett vele, mert még mindig sűrűn lövöldöztek feléje. Fakéreg, horzsalék gallymaradványok, megtépett levelek röpödtek a lövések nyomában.

Meghal - mart agyába a gondolat, mégsem érzett félelmet. Sorsa ezekben a pillanatokban tőle független, mégis általa is jól ismert kezekben nyugodott: valaminek előre eltervelten be kell következnie... Egyik idehirdetése keveredett felforrósodott gondolatai kavalkádjába, ahol ezt mondta: Aki jól akar meghalni, az éljen is jól! Teljesen világosan emlékezett. Szerda volt, és kint zuhogott az eső, a kis imaház zsúfolásig megtelt. Világosan maga előtt látta azt a kislányt, aki nek feltűnően szőke hajába óriási masnit kötöttek, ki teleszájal, hall-

gatta..., miközben nemcsak az ő kis feltűnő alakja, az egész élete lepergett előtte. Miután a film utolsó kockáscská is átfutottak a lejátszófejen, felujjongott: semmi olyan bűnt nem követett el, amiért rettegnie kellene az Atyja s a Mindenhatója előtt, ha majd odaér.

Váratlanul megbotlott, s óriási lendülettel egy öreg fa melletti alacsony, de igen terjedelmes, ágas-bogas bokorra zuhant. Fejét erős ütés érte, amitől elvesztette egy időre az eszméletét. Oldalra bukott. Esése közben egy éles ág megsebezte, ráadásul az orrát is beverte egy vastag ágban. Eleredt vére apró cseppekben potyogott a földre. Katonák vették körül, mialatt ő úgy érezte: nem bokron, egy angyal karjaiban pihen, ezért őt senki sem érintheti meg, mert pehelyszerű szárnyaival teljesen betakarta, ám a hangokat tisztán hallotta:

- Kinyiffant.

- Ha nincs a nagy vihar, a torkunkba gyalogolnak.

- Fésüljétek át a környéket! - Tiszt lehetett, mert a katonák azonnal elindultak, mígnem valaki felkiáltása megállásra kényszerítette őket:

- Sárga rakéta!

Mire kissé távolabbról máris vezényszavak röpködtek:

- Visszafordulunk! So...ra...kozó!

A Máté körül sündörgő katonák, anélkül, hogy hozzáértek, megnézték volna: él-e, hal-e, megfordultak és futásnak eredtek.

- Mit tegyünk a halottal? - kérdezte meg az egyik katona futása közben.

- Itt hagyjuk.

- Ne félj, nem szalad el - nevetett közbe valaki.

- És a társai? Mert nem egyedül volt.

- Futni hagyjuk őket egyelőre, hadd legyen egy jó napjuk, mert holnap mindenképpen horogra akadnak.

Néhány perc múlva mindenki elment.

Elek Máté, a történetek ellenére is jól érezte magát a bokron felakadva, ahonnét kissé nehezeire esett lekecmeregnie. Gyerekkorában érzett egyszer hasonlót, amikor leesett a boglya tetejéből... Végre talpra állt. Elsőként sajgó fejéhez kapott. Se vért, se dudort nem észlelt ott, noha a feje, mivel fának ütközött, kissé fáj, de nem szédült, és az orra meg a megkarcolt nyaka sem vérzett már - tapogatta ki,

nézte meg az ujjait. - Elővette a zsebkendőjét, és letörölgette arcáról az alvadt vért... Miután végzett, körülnézett, majd rövid tájékozódás után visszaballagott a kiindulási helyére, ahol sorra kémlelte a környező bokrokat. Sem hangot nem hallott, sem mocorgást nem észlelt. Miután társai felkutatása érdekében valamennyi kísérlete kudarcra végződött, tovább ment, hogy körüljárja a környéket.

Hiába, mert sehol sem akadt össze a két volt társával. Az egyik kidőlt fa törzsére rogyott, rövid háláadó imát mondott, majd kissé fel-frissülten felállt, és megint körülnézett. A völgyben egy falucskát fedezett fel. A szélén tornyos, kastélyszerű épület emelkedett ki. Rendbe szedte a ruháját, még egyszer letörölgette az előbbi vér helyét, és amennyire megroggyant erejéből telt, noha a történetek ellenére is igen jól érezte magát, az előbb felfedezett falu irányába lódult. Éhes volt s megtört. Valaki majdcsak befogadja, enni ad, és hátha kap civil ruhát is!

Nagyon óvatosan, lépésről lépésre ereszkedett le a völgybe.

A hatalmas konyha ablaka nyitva volt. A közeli óriási fa ágai kissé benyúltak, hogy becsukhassák az ablakot, a gallyakat előbb félre kellett hajtaniuk. Többször le akarták vágni, ám az öreg úrnő, amíg élt nem engedte, amikor pedig meghalt, minden úgy maradt, amint elrendelte...

Guthyné Kalotsay Izsmér, a szép, a fiatal úriasszony, egy ideig magába roskadtan nézte a fát, gondolatai azonban régen túljutottak az ablakon, és madárszárnyakon röpdösve, messze tájakon, valahol a fellegekben lebegtek.

Az apja - az anyja két éve meghalt - és a rokonsága, sok ismert előkelőséggel együtt, akik ebben a kastélyban gyülekeztek, tegnap elmenekültek. Nyugat felé tartanak. Cselédje egy sincs. Kit besoroztak katonának, kinek felmondott a közeledő front miatt, amiért is mától kezdve teljesen egyedül él majd ebben a hatalmas épületben, amíg át nem adja ezt is a községnek.

Dacos mozdulatokkal fordult vissza a tűzhelyhez. Kis lábasát viszatolta a platni közepére. Egyszerű zöldbabfőzeléket főzött. Azért is: cselédek, szakácsnő nélkül is főz! Még az angolkisasszonyoknál

tanult meg főzni, azon kívül kiskorában gyakran besomfordált a konyhába: érdeklődött, s a szakácsnő ellenkezésétől függetlenül is segített a személyzetnek, olykor-olykor saját maga készített elő mindent, sőt ő főzte meg az ebédet is.

A nyitva hagyott ablakon át gyenge neszt hallott. Összerezcent, majd mindent otthagyva, óvatosan az ablakhoz lopózott. Semmit sem látott, ám miután félretolta a gallyakat, kissé megviselt, szakadt ruházatú, magas, erősen törődött arcú, enyhén sebzettnak tűnő, ám ki-mondottan jóvágású, s gyűröttsége ellenére, kellemes benyomást kel-tő, katonát pillantott meg, aki félénk mosollyal az arcán, meghajolá-sával köszöntötte.

A szép, fiatal úrnő, első ijedelme után, csak valamivel később nyer-te vissza, ha nem is a megszokott, kissé lecsillapodott lélekjelenlétét.

- Mit keres maga itt? - szólt rá, maga sem értette miért indulatmen-tesen, az igen szelíden mosolygó katonára, aki közelebb lépett. Feje teteje az ablak peremétől valamivel feljebb ért. Lábujjhegyre állt, és belesett a konyhába, majd csendesen megkérdezte:

- Egyedül van?

- Az imént kérdeztem valamit, maga nem válaszolt - vágott vissza merőn, mindenre készen, ám kissé félénken hátrahúzódvá.

- Katonaszökevény vagyok. Az erdőből jövök.

A szép és előkelő asszony még hátrábbhúzódtott.

- Azt kérdeztem: mit keres itt? - szólt ki, zordon.

- Nagyon fáradt, kimerült, kissé sebesült vagyok. Adjon..., legyen szíves, néhány napra szállást adni!

Az asszony szép arcán el nem titkolható sanda mosoly futott át. Szemében furcsa kifejezések gyűltek, mintha azt kérdezné: tudja ma-ga egyáltalán, mit beszél?

- Ha nem akarja, elmegyek, de... - húzta a szót.

- De? - sürgette meg.

- Soha nem látott, mondja majd ezt, ha netán keresnek... Vagy talál-jon ki..., mit tudom én mit!

- Miért szökött meg a hadseregből? - vágott közbe.

- Egyszerűen nem bírtam már elviselni a háborút. Alakulatomat Németországba szállították, hogy ott harcoljunk majd tovább. Nem

testileg merültem ki, a lelkiismeretem lázadt fel a háború, az esztelen öldöklések ellen. Isten szólt hozzám, én engedelmeskedtem.

A ház úrnője, akiről a fiatalember mit sem tudott, egy ideig habozott, közben egyre jobban és jobban szemügyre vette a katonát, aki nek a szeme fénylett, a hangja megnyerőnek tűnt. Arcán ápolatlansága ellenére, valami különösét fedezett fel, hogy mit nem tudta, csak érezte. Minél tovább fürkészte, annál inkább rokonszenvesebbé vált.

- Rendben van, beengedem! - szólt ki, kissé bizonytalankodón. - Viszont csak egy-két napig maradhat itt! - Hangját furcsa, sohasem észlelt hangsúllyal hallotta vissza: Beengedni a kastélyba egy teljesen idegen, ápolatlan férfit, ahol nő létezésre teljesen egyedül tartózkodik? Igaz, van pisztolya, ráadásul kiválóan ért a kezeléséhez. Elis mert céllövő.

- Nagyon szépen köszönöm - hálálkodott a katona. Bensőjét, a szerencsét lelt emberek velejárójaként, jóleső melegség járta át.

Tekintetét az ég felé emelte: Ha minden más bizonytalan is, egy dolog bizonyos: Isten gondot visel a hívőkre, azonnal kinyitja a második ajtót, ha az első becsukódik.

Guthyné Kalotsay Izsmér, ez alatt a tűzhelyhez rohant. Félrehúzta a rántását, idejében, mert néhány pillanat és leég, megkavarta, majd mindezt otthagya a szomszédos helyiségbe sietett, ahol kivette a barokk vitrinből a pisztolyát, s tágas köténye zsebébe süllyesztette, majd visszasietett a konyha ajtajához.

Kinyitotta. A katona még mindig azon a helyen állt, ahol meglátta.

- Jöjjön be, mert meglátják! - Arankára, az utolsó cselédlányra gondolt, aki ezekben a percekben indulhatott haza. A cselédek külön bejáratú ajtón át közlekedtek, ahonnan éppen ide lehetett látni.

A katona gyorsan belépett a hatalmas előterembe. Illedelmesen meghajolt, és bemutatkozott:

- Elek Máté vagyok.

- Elek, én téged sohasem szeret...telek - ironizált enyhe nevetésbe fulladón, erősen megütközve saját merészségén. Jóval másabb, kifejezetten elnézést kérően folytatta: - Egy gyerekkori barátomat juttatta eszembe. Őt ugyancsak Eleknek hívták, mi süldőcske lányok mindig

így ugrattuk. Ne haragudjék! - A kezét nyújtotta: - Guthy Sándorné, Kalotsay Izsmér vagyok.

- Nagyon köszönöm, amiért...

A szép fiatalasszony megint a szavába nevetett. Ezt sem értette, amint egyetlen mozdulatát sem, amelyet amióta meglátta ezt a különös, mellbevágó egyéniséget kisugárzású férfit, belső erőtől vezérelve, csak úgy elkövetett. Teljesen kicserélődött. Mozdulatai könnyedekké és magabiztosakká váltak. Lány korában érzett ilyet a fiúk közelében.

Hasonlót, de nem ugyanezt.

- Ugye nem tudja hová, kinek a házába lépett be?

- Nevéről ítélve a Guthy vagy a Kalotsay kúriába.

- Döntse el: jó vagy rossz helyre! - vágta rá. - A férjem ludovikás tiszt, százados.

- A ludovikás tisztek között, tudomásom szerint kevés a nyilas.

- A férjem felesküdt Szálasira.

Elek Máté elbizonytalanodott. Egyszer az emeleti feljáróra, máskor körbe, majd a szép, fiatal úrnőre lesett, aki váratlanul rámosolygott.

- Mától kezdve teljesen egyedül élek - kissé megtorpant: miért bizalmas, közlékeny ehhez a vadidegen férfihoz, majd csipetnyi félelem nélkül folytatta - ebben a hatalmas kastélyban. Vele szemben, én nem vagyok nyilas, ezért, amíg itt tartózkodik, felelősséget vállalok a biztonságáért.

A szép, fiatal nő lenge, kissé átlátszó ruhát viselt, ám a férfi csak egyetlen pillanatig lesett rá, mint nőre, mert az első pillantás elkerülhetetlen, de a következő már bűn.

Szemét lesütve válaszolt:

- Nagyon nagy szívességet tesz nekem. Köszönöm szépen, asszonyom!

- Amint említettem is, csak egy-két napig maradhat itt. Tőlem tovább maradhatna, de nagyon közeli terveim vannak a kastélyommal csak úgy, mint a birtokommal. Úgyis elveszik, én megelőzőm őket. Apám és a fronton szolgáló katonatiszt férjem kifejezett tiltakozása ellenére mindent, de mindent átadok a községnek, hogy minél előbb osszák szét a parasztok között! - Újra megtorpant. Már megint bi-

zalmas, de miért bizalmas ehhez a férfihez? Kifejezetten belső kényszerűt érzett a közlésre. Miért, nem tudta. Mindenesetre nem folytatta. Az egyik ajtóra mutatott. - A folyosóra vezet. A mellékhelyiségek ajtajai jobb oldalról nyílnak. Fürödjön meg, utána ebédet kap, egyszerű zöldbabfőzeléket, szerény föltéttel, utána lefekhet. Miután kipihte magát ruhát keresünk, habár, amint elnézem, ennyire nagyméret nem igen akad ebben a kastélyban, viszont feltétlenül szerzek civil ruhát, mert ha már egyszer megszökött a hadseregből nem viselheti tovább a mundért, mert azonnal elfogják.

Megint magára csodálkozott: miért... miért ennyire segítőkész, közlékeny, mint volt előbb s most, amikor semmit, de semmit nem tud erről a vadidegen férfiről?

- Még egyszer nagyon köszönöm - rebbentette fel merengéséből a férfi hálálkodása -, amiért ennyire törődik velem. Hihetetlenül fáradt, s éhes vagyok.

- Maga..., amint én magát - hebegett - nem ismer engem. - Nem fél tőlem? - Ezt sem tudta, miért kérdezte meg, s miért mosolyog ennyire bensőségesen, nem először erre az ápolatlan, de nagyon különös férfira.

- Én csak Istentől félek, embertől soha!

- Vallásos? - húzta hátrébb a fejét a szép s ápolat nő.

- Baptista prédikátor, lelkész vagyok.

- Papok nem harcolnak. Aránylag, vagy viszonylag, mindegy, jó dolguk van a hadseregben.

- A baptista gyülekezeteket nem ismerik el hivatalos egyháznak, ezért engem nem vettek papszámba. Közönséges katonaként, érettségizett létemre is karpaszomány nélkül szolgáltam a hadseregben, ahová akaratom ellenére hívtak be. Kényszerítettetek...

- Előbb..., - vágott közbe a szépasszony -, amikor közbeszóltam, könyörgött vagy hálát adott?

- A könyörgés és a hálaadás a szánk két ajkához hasonlatosak. Kettő, mégis egybe tartoznak. Két hang szól egyszerre, de összhangjuk Isten fülében egyként hangzanak. Ez is kedves, az is!

- Olyan szépen beszél, mintha a saját papomat hallanám. - Kékeszöld szeme fényét a férfira villantotta. - Maguk megnősülhetnek. Van felesége, családja?

- Csak mátkám van.

- A menyasszonyukat maguk... mátkának nevezik? Miért?

- Mert a mi életünket a biblia, amely Isten szava, határozza meg. A mátka nemcsak biblikusabb, hanem több mint világiasan a menyasszony. Feltétlen hűséget és szent elkötelezettséget jelent. - Két tenyerét kenetteljesen összeszorította, s kissé meghajolt. - Ha megengedi, akkor rendbe hozom a külsőmet.

- Menjen csak! Fürödjön meg. Bent mindent, mivel kisebb sebesülésről beszélt előbb, vöröskeresztes ládát is talál.

A fiatal és szép nő messze merengőn lesett utána. Lábai a földbe gyökereztek. Különös, sosem tapasztalt érzések futkároztak az idegrendszerében: lehetetlenül, különös férfi. Mi lehet, honnét eredhet ez a kisugárzás, amely a bensőjéből ömlik ki felrázón feléje? És miért fogadta, engedte be? Mert valami belső kényszer ösztökéli, egyre csak ösztökéli - suttogetta. - Miért?

Már csobogott a fürdőszobában a víz, amikor végre megmozdult, s visszasietett a konyhába.

A zöldbab megfőtt, a tükörtojás megsült, mire Elek Máté szépen megfésülködve, frissen megborotválkozva, kipirult arccal, enyhe kék dudorral az orra tájékán belépett a konyhába.

A szép fiatalasszony felfokozott kíváncsisággal fürkészte végig.

- Látom megtalálta a volt inasunk borotváját is.

- Utólagos engedélyével használtam. Kissé bejódóztam a nyakamon lévő karcolást is. Köszönöm szépen!

A szép, fiatalasszony kenyeret szelt, amelyeket egy kicsi, fonott kosárba rakott, majd a vendégére szólt:

- Az ebédlőben terítettem meg. Második ajtó jobbra...

Elek Máté alig nézhetett szét az igen gazdagon berendezett ebédlőben, csodálhatta meg a bútorokat, a nemes porcelán tányérokat, az ezüst evőeszközöket, a szép háziasszony máris belépett. Jobb kezében tálcát, másikban a kenyeres kosarát tartotta. Ügyetlenül rakta le,

végül a férfi segített neki. Nagyon meglátszott rajta, hogy eddig mások szolgálták ki.

- Szedjen! - Feléje tolta az ezüstkanalet. - Egyszerű, húsnélküli étel, tükörtojás föltétel. Jó étvágyat!

Évés előtt Máté az asztalra helyezett bibliájára rakta a kezét, s magában imádkozott, majd szedett, és az illendőség kedvéért, éhségét leplezőn falás helyett, kissé visszafogottan enni kezdett. Az asszony nem evett. Bort töltött, Máté megátalkodottan nézte, ugyanis a szép nő bekötötte a fejét, amely rendkívül jól állt neki. Kiszínezte. A kísértés még nem bűn, a bűn az ördögnek való engedelmességben rejlik, ezért nem nézte tovább.

Megette az ebédjét, megitta a borát, és felállt.

- Nagyon fáradt vagyok, hol pihenhetek le? Bármilyen hely, cseleedszoba..., akármi megfelel.

- Ugyanazon a folyosón jobbra, az utolsó ajtó. - Ne haragudjon - mentegetődzött váratlanul -, hogy csak egytál étellel, hús helyett tükörtojással kínáltam, dehát jelenleg... - nem folytatta, bocsánatkérően húzogatta a vállát. Viszont a bor jó harmincvalahány éves. Apám rejtegette. A napokban - inkább mi, mint az oroszok, felkiáltással - előhalászta valahonnét, és a nálunk tartózkodó, Erdélyből Németországba menekülő rokonokkal majdnem mind megitták. Azután ő is elmenekült velük. - A vendégére bazsalygott. - Fogadja el még ezt a másik pohár bort is!

Töltött, s ittak.

- Ön, miért nem menekült el? - kérdezte meg nyomban ezután a férfi, mialatt elrakta a bibliáját is.

- Hosszú..., és nemhogy magának, magamnak sem tudnám most ennyire röviden elmondani, megindokolni. Nem... nem az én akaratom. Kié? Nem... tudom!

Maga sem értette miért, egyre jobban vonzotta az idegen katona. Nem, mint férfi, a lelkiségéből kisugárzó misztikum volt az oka. Miért annyira más, ez a meggyötört, ez a sokat szenvedett férfi, mint a többiek, akikhez neki nemcsak lányként, a férje mellett is annyi, de annyi „köze” volt. Meditált, mígnem felrántotta a vállát, és összeszedte az edényeket...

Elek Máté, a megjelölt szobába érve, gondosan kulcsra zárta az ajtót. Gyorsan levetkőzött, és az ágyba bújt. Két kezét a feje alá rakta, s átadta magát azoknak az érzéseknek, amelyeket a puha ágy ébresztett a múlt lehúzott redőnye alatt. Akaratlanul az előbbi szépasszonyra gondolt, aki befogadta, jóllakatta, és fekhelyet biztosított részére. Miért? Titok, amint az, hogy a családja, mindenkije elmenekült, ő itt maradt. Miért? Mert ha ő is velük tart, ki fogadta volna be? De, miért fogadta be? Ez is titok. S mi lesz ennek a szép, fiatalasszonynak a további sorsa? Ez is titok. Mennyi, de mennyi titok van ezen a földön!

Behunyta a szemét, felült, imádkozott, majd visszafeküdt, és elaludt.

Arra riadt fel, hogy valaki vagy valakik a szomszédos szobában, közvetlen az ajtónál matat, vagy matatnak, s mintha a kilincset is lenyomták volna. Felült s figyelt. Álmodta vagy... Nem gondolkozott tovább. Felugrott, gyorsan magára kapkodta a ruháját, és az ablakhoz rohant. Neki, a katonaszökevénynek, teljesen mindegy, hogy álmodta-e, vagy valójában keresik, s egyébként is: most vagy máskor mindenképpen el kell hagynia ezt a kastélyt. Pedig mennyire jó helye volt! Enni kapott, s az ágy is! Most mindennek vége! Üldözik. Istennem, mennyire elfajult az ember természete! Egy romokban heverő, gyönyörű templom romhalmazához hasonlított inkább, mint ahhoz, akinek Isten teremtette - sóhajtott, miközben feltépte az ablakot, és kiugrott azon.

Virradt. Alig egy-két óra s felkel a nap is...

„Hívj segítségül engem nyomorúságod
idején, és én, megszabadítlak téged... „
Zsolt. 50:15

II.

Elek Máté, miután átmászott a Kalotsay kúria kerítésén, úgy tett, mint a postagalamb, ha kiengedik fogságából: körbenézett, majd természetes ösztöneire bízva magát, egy bizonyos irányba indult. Átvágott a köves úton, s belevetette magát a közeli erdő szegélyébe, ahol állandóan a köves utat követte. Nyitott, fedezetlen terepre egyszer sem lépett ki. Nem aludta ki magát, ezért hamarosan elálmosodott. Az egyik hatalmas fa tövébe telepedett, ám hiába volt álmos, nem sokáig aludt. Imádkozott, s a fejét törte, végül úgy döntött, hogy még a kora reggel leple alatt tovább megy a következő faluig, ahol az előbbi kudarc ellenére betér a legelső házba. Egyetlen pillanatig sem kételkedett imáinak meghallgatásában, mert - tartotta: - az ima meghallgatásáról kételkedni annyit jelent, mint Isten szavahihetőségét kétségbe vonni, nyíltan bevallani, hogy nem becsüli sokra Urát, akit ő, az életénél is jobban szeretett. Fanatikus hittel ápolta a vallás virágos kertjét, mert mennyire szomorú lenne, ha egy prédikátor olyan útjelző táblához hasonlítana, amely másnak hünen jelzi az utat: erre arra menj, ezt-azt ne tedd, ő maga azonban nem az általa mutatott úton járna. Szavait a vadvirágos rét, tarka-barka, sokszínű virágaiból fonogatta, amelyek illata nemcsak a gondolatát, a cselekedeteit is átjárta.

Az erdő bizonytalan fényekkel telt meg. A közeli bokrok alján furcsa árnyékok ültek. A fák levelei közül ki-kibújó hosszú fénysávok, mély lyukakat vájtak az összeboruló lombokon át a fűbe. A nemrég még teljesen csendes erdőt titokzatos hangok rémisztgették. Az előbbi mozdulatlan bokroknak keze nőtt, s lábat eresztettek. Ez fojtogatta, amaz tovább üldözte, holott semmi sem volt valódi, csak a félelme, amely lépten-nyomon akaratlanul követte, s tovább üzte...

A távoli bozótosokból, száraz gallyakat recsegtetve szarvasok és vaddisznók bújtak elő. Miután megpillantották őt, iszonyatos futás-

nak eredtek. A fák koronái sem maradtak némák. Itt-ott fel-felcsattant egy-egy madárhang, mintha a hangszerük stímolása közben a megfelelő hangot keresnék, hogy valamivel később, szívbemarkoló lágy melódiát játszanak az erdei zenekar sokszínű, több szólamú hangszerén.

Teljesen kivilágosodott.

Az előbbi hátborzongató sejtelem valósággá, a kivehetetlen árnyak láthatóvá, a bizonytalan alakok meghatározhatókká váltak. A nemrégig még csak homályosan kivehető veszedelemnek ezer szeme nőtt, amely sokkal veszélyesebbnek tűnt, mint előbb a sötét, ami óvatosabb, körültekintőbb haladásra készítette. Néhol leguggolva haladt, máshol meg-megállt, s mielőtt tovább indult volna alaposan körülleste. A legkisebb gyanús neszre is megtorpant, és fülelt. Olykor-olykor a földre vetette magát, csak akkor állt fel, miután meggyőződött, hogy sehonnét sem fenyegette veszély. Ahol némileg megritkult az erdő, majdnem mindegyik fánál megállt, csak azután indult tovább, miután senkit sem látott. A most nyíló virágoktól tarkított, csalogatón szép tisztásokot messzire elkerülte.

A hegyek mögül előbújt nap fényei előbb csak a fák tetejét nyalogatták végig, majd hosszúra nyúlt fénycsápjaikkal csigamód végigpásztázták az útjukba eső bokrok aljait is.

Elek Máté igen jól tudta: a háború a következő téllel egyszer s mindenkorra véget ér, tehát csak ezt a rövid időt kellene átvészelnie a faluban, hívők körében, mert ők biztosan adnának neki civil ruhát és szállást, ahol elrejtene a háború végéig... S ha nem talál hívőket, akik befogadják? Nem aggodalmaskodott tovább, mert szerinte az összeforrt csont jó, de még jobb, ha nem törik el az! Az egyik fa tövébe térdelt, és imádkozott, mert szerinte az emberektől való félelem legkitűnőbb ellenszere: Isten segítségül hívása.

Megkönnyebbülten haladt tovább, miközben eltérve eredeti útvonalától a közeli hegyoldal felé tartott.

Felmászott rá, s megpihent. Alatta - látta jól - kisebb csonkakúp-alakú kopasz hegyecske nyújtózkodott. Egyik oldalán néhány somfácska. Körülöttük legelő.

A hegy talpát, hatalmas kiterjedésű, üde zöld rét csiklandozta, bütykös, retkes ujjaival. Közepén vékony, girbe-görbe, haragoszöld fűzfa-folyam kacskaringózott, végtelenségbe kapaszkodó kéesszűrke félhomályba veszve. Hosszabb szemlélődés után rájött, nem fűzfa-folyam az, hanem az Ipoly két partja, ugyanis a sűrű fűzfabokrok, itt-ott nem takarták teljesen el a vizét. A réten hatalmas, magányos, elvénhedt fűzfák várták az újabb tavaszi áradást, hogy újra jól tele-szívhassák szúvas odvaikat friss Ipoly vízzel.

A völgy szélén, majdnem az Ipoly-partján, ám kissé balra attól a helytől, ahol a szemben lévő hegy útnak indult felfelé, egy kis települést fedezett fel.

Egy ideig nézelődött, majd a település felé véve az irányt, megint útnak eredt. Óvatosan megkerülte a majdnem teljesen kopasz hegyecskét, és szép lassan leereszkedett a völgybe. A hegy alatt vasút futott valamely irányba. Helyét a hegytől vették el, részben robbantották, részben utat vájtak az oldalába... Közvetlenül a vasút mellett makadámút vezetett, amelynek az Ipoly egyik kanyarulata nyaldosta a partját. Most már világosan látta a vizet és azokat a fűzfákat, s bokrokat is, amelyek szép, zöld ligetet vontak köréje. A vasút fölé sűrű lombsátrat varázsolt az erdő, csak azok a sziklák maradtak csupaszon, amelyeket a robbantás sem szabadíthatott ki a hegyoldalból. Flegmán várták a percet, amelyben rászakadhatnak majd az alattuk húzódó vasútra. A Gellérthegy Duna-parti oldalát juttatták eszébe, ahol diákéveinek egy részét töltötte.

Leereszkedett a vasúthoz. A bodza-, meg a kökénybokrokat ismerte, de a többi nem. Nadrágszárát szeder- és málnaindák tépdesték. Igen nehezen kecmergett ki közülük, miután egy-egy helyen legugrott, és alaposan belakmározott a nagy szemű gyümölcsökből...

Felmászott a vasútra, ahonnét óvatosan átkutatta szemeivel a környéket: Ha az Ipoly-mentén halad, egy vashídhoz ér. A hegyről látta meg. Átmegy azon, és máris bejut a kiszemelt faluba. Vajon nem őriz-e ezt a hidat? Mély-e a falu alatt a víz? Mert ha nem átgázolna, amivel jelentős utat takarítana meg, és elkerülné a hidat is.

Közvetlen előtte, az Ipoly-torkán hatalmas golyva nőtt. Kihasználatlan árterület lehetett, amelyet sűrűn benőtt a fűz, a sás és a csalán.

Mindent feladva, arra felé a takarásban kell haladnia! - határozta el végül is.

Óvatosan odébb ment, majd ahol a pályát nem takarta semmi a sínek között, szinte kúszva haladt tovább, Csak akkor egyenesedett fel, mihelyt beért a földibodza-, a vadmender- és az óriásira nőtt csalánbokrok takarásába. Ezután a makadámút következett, amelyen, miután alaposan szemrevételezte, egyszerűen átfutott, és máris bent járt az előzően kiszemelt Ipoly-part melletti füzesben. Onnét, mivel a gyalogút, amelyet az imént fedezett fel, sűrű és hatalmas fűzfabokrok között vezetett, gyorsabban haladt, azonban minél beljebb ért, annál inkább rájött, hogy ez az út nem a mocsaras kiöblösödésbe, a falu alá vezet, amelyet a hegyről látott, hanem megkerüli. Jobbra fordult, ám néhány lépésnyire, teljesen váratlanul, a fűben heverésző járőrökbe ütközött. Nagy hibát követett el, mert ha alaposabban szénézett volna, azonnal felfedezi őket, vagy meghallja a hangjukat, ugyanis beszélgettek: ugratták egymást s viccelődtek.

Nem habozhatott, hogy leguggoljon-e, vagy elfusson, mert a katonák máris felfedezték. Felpattantak, és lövésre készen tartott fegyvereikkel rárontottak.

- Fel a kezekkel! - rivallt rá a járőrvezető tizedes.

Miért ennyire lelkesek? - törte Elek Máté akaratlan a fejét megszeppenve, miközben feltartotta a kezét, és kiegyenesedett. Végül rájött: a kétheti szabadságnak örülnek, amely valamennyi elfogott katonaszökevény után kijárt nekik.

Gyomra felfordult, feje szédült, szájürege pillanatokon belül kiszáradt. Négyen voltak. Hárman a fegyverükkel tartották sakkban, a tizedes megmotozta.

- Nincs nála fegyver - bökte ki a gondolatát némi csalódással.

A társai azonnal leengedték a fegyvereiket.

- Ki vagy? - mordult újra Mátéra a járőrvezető tizedes.

- Katona, mint ti.

- Nem, mert mi nem szöktünk meg, te viszont aljas szökevény vagy.

- Igenis - vágta rá beidegződött rutinból Elek Máté.

A tizedes egy pillanatra meghökkent. Sok katonaszökevényt elfogott, akik összevissza hazudoztak, ez meg csak úgy, a szemébe köpi az igenist. Méregbe gurult, nyálat gyűjtött a pofazacskójában, és holmi hazaszeretetből leköpte.

Máténak annyi ideje sem maradt, hogy zubbonya kezelőjével letörölje, mert durván oldalba lökte a géppisztolya csövével, és rámor-dult:

- Indulj! - Ezután a társaihoz fordult: - Bevisszük a laktanyába!

Máté csak most fedezte fel karjukon a nyilas karszalagot, tehát kopók. A nyilasokat nevezték így egymás között, ha nem vérebecnek. Tekintetét az ég felé emelte, és szemrehányón fürkészte a felhőket, mire a tizedes még egyszer meglökte.

- Mozdulj! - s ocsmányul rákáromkodott.

Elek Máté, lehajtotta a fejét, és engedelmesen elindult. A füzesből a makadámút irányába terelték. Eddig libasorban haladtak, de miután kiérték az útra, körbefogták, és rászegezett fegyvereikkel kísérték a híd felé. Máté ezekben a percekben semmire sem gondolt. Géprend-szerre redukálódott idegszájai automatikusan terelték tovább a híd irányába. Ezekben a súlyos percekben, csak egy valakire számítha-tott, aki ez idáig vezette, mert amint mindennek, annak is oka van, hogy elfogták. Akkor pedig, miért ellenkezzen. Az ellenkezés enge-detlenség, az engedetlenség pedig, egyenlő a bűnnel, amitől ő min-dennél jobban félt.

Lassan elhagyták a hídőrséget, és átvonultak a keskeny fahídon, amely valósággal visszhangzott a szöges bakancsok egyenletes ko-pogásától. A négy katona ugyanis úgy lépkedett, mintha a marsot vernék. Tovább is ugyanolyan léptekkel haladtak, mert ezen a részen, a régebbi Csehszlovákiában kockakövekkel rakták ki az utat, amely ugyancsak kopogott.

Az emeletes laktanya körül katonák tébláboltak. Némelyik végig-mérte, ám legtöbbször figyelemre sem méltatták őket. Ingben tartóz-kodtak, viszont a nadrágot, meg a bakancsot nem vethették le. Az egyre gyakoribb partizán rajtaütések miatt, állandó riadó készség-ben álltak. Kik csoportokba verődve: röplabdáztak, és a tornaszerek körül forgolódtak, kik céltalan lödörgéssel, ácsorgással ütötték agyon

az idejüket... Bent a laktanyában az emeletre kísérték a foglyot. Mia-latt a tizedes bement az irodába, Elek Máté a folyosó falán térképeket fedezett fel. A hadi helyzetet mutatta. Nem sokat láthatott, mert az udvarról betóduló katonák eltakarták a látószögét. Mellette fakeretbe foglalt szabályzatok, színes rangjelzések és rengeteg plakát függött. Egyiken ezt olvasta: Halál a katonaszökevényekre! Ő, ennek ellenére sem gondolt a halálra. Azok az idők jutottak eszébe, amikor még ő is laktanyában élt. Egy ízben tízszer mosatták fel vele a folyosót, amiért azt merte állítani magáról, hogy pap. Nemcsak az őrmestere, mások is ütődöttnek vélték miatta. Sokan baptista vallása miatt tarkababnak és lóbabnak csúfolták, ugyanis legtöbbször azt sem tudták, hogy a katolikusok, a reformátusok, az evangélikusok, és a zsidókon kívül más vallás is létezik a világon, ezért nemcsak különösnek, habókosnak vélték... Itt is el kellene egy alapos felmosás, mert nagyon piszkos a kő - vélte előbbi gondolatával összhangban.

A tizedes kijött, fejével a lépcsőház felé intett, mire a többi katona szó nélkül körülfogta a foglyát, és egy éles lökéssel „csak úgy” indulásra készítették.

A földszinten a tizedes az egyik ajtónál megállt, kinyitotta, majd egyetlen durva mozdulattal zubbonyánál fogva belökte.

Elek Máté, a teremben elsőként, Szekeres Lászlót pillantotta meg, Szilágyi Elemért, néhány pillanattal később fedezte fel, ő ugyanis a sarokban állt. Rajtuk kívül más nem tartózkodott a hatalmas helyiségben. Egymásra csodálkoztak, de csak azután szólaltak meg, miután becsapódott az ajtó, és elhaltak a lépések is.

- Újra összehozott bennünket a sors, ez az átkozott közös sorsunk! - jajongott Elemér, morbid cinizmussal. - Véleményem szerint utoljára.

- Miért utoljára? - ütközött meg Máté.

Elemér, válaszként hurkot rajzolt a nyaka köré, és a mennyezetre mutatott.

A rárópusztai kaszárnyát, a trianoni békediktátum utáni években a csehek építették fel, amely az 1938 november másodikai bécsi döntés alapján, a Szlovákia magyarok-lakta, déli részének megszállása után, Horthyék kezébe került. Az emeletes és az igen jól karbantartott lak-

tanyában, ebben az időben, Vitéz Szondy Előd zászlós, vezetésével körülbelül százfőnyi magyar katonai helyőrség székel. Feladatuk: a környék útjainak, hídjainak, vasútjainak őrzése, a szökött katonák összefogdosása, és mivel meglehetősen elszaporodtak a szlovák partizánakciók, lehetőség szerinti megelőző felderítése volt.

Az épületben gulyásleves szag terjengett, ami nagyon kínoztá a három éhes foglyot. A padlót lesték, s hallgattak. Nyáluk összefolyt, szüntelenül arra a gulyáslevesre gondoltak, amelyből ők - jól tudták - egy kanállal sem kapnak majd.

Laci egy idő után felállt, és lebunkózott mozdulatokkal Elemérhez ballagott.

- Mi a véleményed - súgta, fejével Mátéra bökve -, bevalljuk, hogy ismerjük őt, vagy tagadjuk le?

Elemér kiegyenesedett, és közelebb lépett Mátéhoz.

- Semmi értelme sincs a tagadásnak - válaszolta eközben Lacinak, aki pulikutyaként követte. - Így is, úgy is kivégeznek bennünket.

- Ki-végez-nek? - hördült fel Laci halálra rémülten, összeborzongva. Úgy látszik nem látta az előbb, hogy mit fejezett ki mutogatásával Máténak, amikor is hurkot rajzolt a nyaka köré.

- Világosan megmondták, ám én nélkül is tudom. - Egy ideig Mátét nézte, majd a vállára rakta a kezét. - Szentül hittem, hogy meghaltál. Miként maradtál életben?

- És ti? - kérdezett vissza az, válasza helyett.

Elemér hátra rakta a kezét, és sétálni kezdett.

- Te előre rohantál, mi..., mint a nyulak lelapultunk, és megvártuk, amíg elcsendesedik a környék, majd egyszerűen elfutottunk a halottnak vélt, a bokorra borult holttested mellett. - Megállt. - A szomszédos faluban az egyik ház, jólelkű tulajdonosa befogadott, s elrejtett mind a kettőnket. Az istállójában lapultunk, mígnem valaki felfedezett, és feladott mindkettőnket. Éjjel csaptak le ránk, még védekezni sem tudtunk.

- Mióta vagytok itt?

- Reggeltől.

Laci Máté mellé guggolt, és a fejét csóváltgatta.

- Egyetlen kanál ételt sem adtak eddig - kesergett.

- Még most is az ételen jár az eszed? - róttá meg Elemér.

- Miért, te talán nem vagy éhes?

- Én is éhes vagyok.

- Na, látod!

- Csakhogy... - nem folytatta. Mátéhoz fordult és megsürgette. - A bokron hevertél, a szádból vér csöpögött, hogy a fenében maradtál mégis életben?

- Egy fának ütköztem, s az előtte lévő bokorra zuhantam. Orrom és a nyakam vérzett. Az ütdés meg a kiálló ágak sértettek meg. Elájultam egy pillanatra, mire ők halottnak vélték.

- Nem néztek, vizsgáltak, fordítottak meg?

- Csak úgy távolról nézegettek, de mielőtt hozzám értek volna, egy sárga rakétával sürgősen visszarendelték az osztagot.

Elemér újra sétálni kezdett.

- Micsoda mázlink volt! - Idegesen összeszorította a fogát, s megcsikorgatta. - Most viszont alaposan besétáltunk a csöbe. - Hirtelen megállt. Egy ideig jelentőségteljesen nézte felváltva Lacit és Mátét. - Nem ússzuk meg szárazon! Mindnyájan meghalunk.

Szekeres László, válasz helyett két kezébe temette az arcát, és a rá-törő halálfélelmétől összeborzadt. Mindene lázongott. Fiatal teste, eleven tudata, semmiként sem törődött bele az értelmetlen halálba. Elek Máté, mosolyogva nézte. Ragyogó arcán, ellentétben Laciéval, különös fény ragyogott: túlvilági megdicsőülésként, vagy az örültség jeleként - vélte Szilágyi Elemér, aki megütközve leste.

- Nem érted? - lépett, e jegyében közelebb Mátéhoz. - Felakasztnak bennünket!

Ő ugyanúgy mosolygott, mint az előbb, mire Elemér elkapta a vállát, és megrázta:

- Nem félsz? - rökönödött meg erősen irtózva.

Máté felemelte a tekintetét, és tovább mosolygott.

- Bizonyos körülmények között mindenkit legyőzhet a születésünktől bennünk lappangó félelmünk. Ha ez a félelem egy embert is legyőzhet, ez az egy mindannyian lehetünk. Én is. Megfigyelted, hogy mondtam? Legyőzhet, tehát feltételes módban. Ehhez ugye két em-

ber kell: akit legyőznek, meg aki legyőzi. Én nem engedem legyőzni magamat.

Elemér jóval ingerültebben vágott közbe, mint az előbb.

- Engeded, nem engeded, te éppen úgy meghalsz, mint mi, s elrohadsz.

- Meglehet, elrohadok, viszont ellentétben veletek, nem félek a haláltól, mert nézzétek - közben Laci is felnézett, Mátéra figyelt -, az élet véges. Egyszer mindenképpen meghalunk. Egy év, vagy ötven év múlva...

- Egyáltalán nem mindegy, hogy mikor - csipkelődött Elemér. - Mert az egy és az ötven között van némi különbség, nem?

Máté olyan hangon folytatta, mintha nem is szóltak volna közbe.

- A földi életnek egyetlen célja van: belépőjegyet váltani az örökkévalóságba. - Jelentőségteljesen figyelte a társait. - Ti megváltottatok már ezt a jegyet? - Azok nem válaszoltak, ő folytatta: - Mert ha még nem, képletesen kifejezve, nyitva van a pénztár, ugyanis a jegyet pár nappal, sőt az indulás előtti percekben is meg lehet váltani. Csupán annyi a különbség, hogy az előbbi sokkal biztonságosabb.

- Arra válaszolj - Elemér hangja kifejezetten ingerült volt, majdnem kiabált -, hogy félsz-e vagy nem?

- Félek. Persze, hogy félek, de nem a haláltól, a meghalástól, a szenvedéstől rettegek, amely rám vár. Mindegynek, pedig azért nem mindegy, mert amellet, hogy az élet Isten gyönyörű adománya, ajándéka, pap vagyok. Sok lélek várta, hogy megmutassam nekik az örökkévalóságba vezető utat. Ám, ha az Úr úgy rendelte, legyen meg az Ő akarata! - Felemelte a kezét, hangja először vált némileg színpadiassá. - Én haza megyek, ahol nem lesz többé szenvedés, kín, jajgatás, ahol mindig fiatal maradok, örökké egészséges leszek.

Elemér olyan hangon bödült közbe, mint az oroszán, ha csapdába esik.

- Szóval te örülsz? - A fejéhez kapott. Felállt, és ingerülten forogva rázta. Két kezével a homlokát verte, jobb lábával a padlót rugdalta.

- Nem, nem örülök - folytatta Máté -, csak vidám vagyok, mert vidám szívvel mennybe jutni annyit jelent, mint felrepülni a fellegekbe, ahol a mennyei zenét már nem zavarja semmi földi diszharmónia.

- Nézd, ezt a... ezt a... hülyét! - fordult Elemér Lacihoz -, hűsködik. Máté közelebb lépett Elemérhez, és megfogta a kezét.

- Isten úgy talált rám, ott a bokor tetejére zuhanva, vérezve, mint a csatában megsebesült katonára. Látod, begyógyította a sebeimet, felfegyverzett, megtanított küzdeni. Kifejezetten hőst alkotott belőlem.

- Ha neked ilyen mindenható urad van - Elemér gúnyos pillantást lövellt Mátéra -, akkor szólj neki, hogy teljesítse a kötelességét, most is!

- Mentsen meg minket a kivégzéstől - buzgólkodott Laci.

- És az sem ártana - cinikuskodott Elemér, mély gúnyba csapva át -, ha egy jó nagy tányér gulyáslevessel is megajándékozna. Igaz Laci?

- Természetesen imádkozom érte - felelte Máté Lacihoz fordulva, mit sem adva Elemér előbbi cinikus közbeszólására -, azonban ne feledd: Jézus nem zsoldos katona, aki parancsra jön, és megy. Néha nagyon későn érkezik, hogy ráeszméljunk: miszerint ő nem lekötöztetettünk, de ne félj: megérkezik! - A földet nézte, és hallgatott.

Laci is felállt, néhány ideges lépést tett.

- Valamikor én is vallásos voltam - rekedezett a hangja elgondolkozáson. - Most is hiszek abban, aki elindította azt a folyamatot, amely végeredményben létrehozta a világot, mert ha magától semmi sem történik, márpedig ez így van, miért éppen a világ jött volna létre magától? - Csendesen megcsóválta a fejét. - Noha, most fásult vagyok, még fohászkodásra sincs erőm, de az akasztófa alatt én is imádkozni fogok. Nagyon, nagyon félek. Félek? Reszketek! Csak az ad erőt, másként régen összeroppanok, hogy hátha megkegyelmeznek. Ha nem is lámpa, csupán egyetlen gyertyácska még mindig pislálkol bennem, ami némi reményt ad.

- Ha úgy érzed, hogy ezt Isten sugallja, ne halaszd akkorra, mert ha Isten azt mondja: most, ne mondj neki holnapot!

- Isten most semmit sem mond nekem. Fásult vagyok, s mondtam: iszonyatosan félek, sőt rettegek, csak magamba fojtom, másként úgy vonyítanék, mint a farkas. Földhöz verem magam, a hajamat tépem, az ajtót püfölöm...

- Én mintha beteg lennék, noha semmim sem fáj - szólt közbe Elemér. - A fejem tompa, az idegrendszerem összeomlott. Vége! Mindennek vége, pajtás!

- Vannak betegségek, amelyek több megtérést gyümölcsozhatnak, mint némely templomi szószék. Ezt én mondom, a prédikátor.

- Nem hiába vagy pap, mindent kiforgatsz! - intette le Elemér.

Máté nem válaszolhatott, mert az ajtó váratlanul kinyílt, és valaki beszólt az így keletkezett résen:

- Mind a hárman kihallgatásra! Felkészülni, indulás!

Ha az előbb nem is, most teljesen kitárta az ajtót. Rajta kívül még négy katona állt távolabb, akik egy kisebb terembe terelték őket. Hármójukat nyolc martalóc, mert menet közben újabb katonák csatlakoztak a kíséroihez. Az egyetlen asztalt nemzetiszínű zászlóval takarták le, de a nemzetiszínű zászló közepén most nem a megszokott Szentkorona díszlett, aranyozott két angyal közé fogva, hanem a nyilasok horogkeresztje feketéllet. Az asztalnál hárman ültek: a kaszánya parancsnok, vitéz Szondy Előd zászlós, és két főtorzsőrmestere. Tőlük kissé balra, az asztal végénél egy őrmester hegyezte a ceruzáját. Előtte papír hevert, amelyből, miután felsorakoztak az asztal előtt, felolvasta a nevüket, személyi adataikat, meg a vádat.

Nem kell itt tagadni - gondolta Laci -, tudnak ezek mindent!

Utána Vitéz Szondy Előd emelkedett fel a helyéről. Végignézett rajtuk. Úgy szúrt a szeme, mint a kés, úgy csapkodott a feje, amivel sorba verte őket, mint az ostor. Laci önkéntelenül behúzta a nyakát, a két tarsa mozdulatlan maradt.

- Szilágyi Elemér honvéd, miért szökött meg? - böfönt fel a hang, mint alapos zabálás után a böfögés.

- Zászlós úrnak alázatosan jelentem, majdnem négy évet húztam le a fronton. Teljesen összeomlott az idegrendszerem. Nem vagyok többé beszámítható...

- Nem azt kérdeztem - ordított közbe a zászlós. - Arra feleljen, hogy miért szökött meg?

Máté a körülményekhez képest derűsen nézte távolról a zászlóst. Nem túlvilági öröm, nem is belső béke csalta arcára a mosolyt, ha-

nem a zászlós hasa, amely úgy ugrált miközben beszélt, mint malac a zsákban.

- Mert... mert - hebegett Elemér, mint akit versmondás közben megzavarnak, előre készült, számtalanszor átrágt: miként védekezik majd, ám a zászlós nem várt nyegle, kíméletlen hangvitele megzavarta - sokkot kapott az idegrendszerem. Egyáltalán nem értem miért..., bocsássanak meg! - végül belezavarodott, könnyezett, s sírásával küszködően elhallgatott.

A zászlós hasa megint ugrálni kezdett.

- Aljas dezertőr! Lépjen vissza a helyére! Szekeres László következik.

Laci ugyanúgy, amint Elemér az imént, előbbre lépett, és vigyázzba vágta magát.

- Tisztelt hadbíróság! - A hirtelen rászökellő idegessége miatt ugyanúgy, mint Elemér előbb, mindent elfelejtett amit kieszelt. Szinte megnémult. Igaz nem is folytathatta volna, mivel a zászlós megint rákiáltott:

- Ez nem hadbíróság! Mi csak a hadsereg további demoralizálását akarjuk megállítani, csupán ezért vagyunk kíváncsiak az okokra!

Hasa megmerevedett egy pillanatra. Végig bökdöste Lacit szúrós tekintetével, majd ismét ugrálni kezdett a pocakja.

- Elfogásuk után a legelső fára felhúzhattuk volna mind a hármukat, mert a katonaszökevények felakasztásához manapság nem kell hadbíróság, csak kötél - az asztalra vert -, és kész! - Erős kihívással fúrta Laciba vasvillaszerűn kihegyezett tekintetét, mialatt elhallgatott.

Laci teste újra megmerevedett.

- Jelentem alássan, nem tudom - sustorogta.

- Lépjen vissza, maga marha!

Az egyik főtörzsőrmester az előtte lévő papírra jegyzett, a másik a szomszédja fülébe súgott valamit. Éppen befejezte, amikor a zászlós olyan nagyot ordított, mintha tilosba tévedt marhákat zavarna vissza a helyükre, holott most nem zavart vissza senkit, inkább szólított.

- Elek Máté következik!

Ő elegánsan lépett elő, és mosolyogva felelt a még fel nem tett kérdésre, mert bizonyos volt benne, hogy tőle is ugyanazt kérdezi.

- Lelkész vagyok, a hitem parancsolt vissza.

- Micsoda kifejezés az, hogy parancsolt? Fellázadt a törvényes rend ellen. Senkiházi dezertőr. Egyébként milyen pap maga, ha egyáltalán az? Sehol nincs leírva - húzta a szót kételkedően lesve körbe.

- Baptista prédikátor vagyok.

- Bap...tis...ta? - Minden szó után biccentett. - Meg is látszik magán. - Egy ideig lenézően hallgatott, majd ismét ugrálni kezdett a hasa. - Felakasztjuk. - Máté mosolygott, mire a zászlós vörös méregre gyulladva ráordított. - Mit röhög, maga idióta? Olyan kisuvadt szemekkel les rám, mint marha a vágóhídon.

- A gyilkosokat nem kell hóhérre nevelni. A gyilkosság annyira természetes, mint oroszlánnak a vérszomja, kígyónak a mérges foga, zászlós úr!

Az még nagyobbbat ordított. Hasa előre bukott, vastag nyakán a zsírredők harmonikázni kezdtek, tokája úgy lógott, mint kakas taréja kukorékoláskor.

- Hogyan áll maga előtttem? - Szája habzott, szeme vérben forgott. - Állj vigyázzba, te piszkos hazaáruló!

- Mi négy évig harcoltunk a hazánkért zászlós úr - vágta rá nyugodtan Máté. - Ön hány napot töltött a fronton, ha szabad megkérdez-nem?

A tiszt hasa behorpadt, majd újra megugrott.

- Fogd be a pofád, mert belegyalogolok! - Fenyegetőn az asztalra vert.

- Elnézését kérem! - rebegte Máté, s meghajolt.

- Előttem ne hajlongj, te bohóc! - rikácsolta. - Állj vigyázzba! - Arca eltorzult, teljesen kivetkőzött emberi mivoltából. - Ez nem templom, kaszánya. Végeztem!

A nyolc katona eddig ugrásra készen, félkörben állt a hátuk mögött. Most összezárták a kört. Nem kellett kioktatni őket, maguktól is tudták, mit kell tenniük. Egyikük erős gurtnidarabokat húzott elő a zsebéből, és a két társa segítségével egymásután hátrakötözte a három katonaszökevény kezét, majd sorba állította őket. Egyikük eléjük állt,

a többiek felváltva két oldalt, és utánuk sorakoztak fel. Laza vigyáz-zállásban várták a parancsot.

A zászlós egy ideig úgy tett, mintha a fejét törné valamin, majd lehajolt, és rakásra hánytá az iratait.

- Golyó! - vetette foghegyről a kis csoportot vezető tizedes felé, majd sunyin mosolyogva ezt is hozzátette: - Hadd mondhasa el a másvilágon a pap: jó napja volt, mert megúsza a kötelet!

Ugyanaz a tizedes, aki elfogta Mátét, nagy hangon válaszolt.

- Igenis!

Máris indult. A többiek, mint puli kutyák a birkákat, az ajtó irányába terelték őket. Máté lehajtotta a fejét, és csendesén imádkozott. Csak akkor emelte fel a tekintetét, amikor már elhagyták a hidat. Meglepetten állapította meg, hogy az előbbi nyolc katonából csak ketten kísérték őket tovább. A többieket visszarendelték, ugyanis a szlovák partizánok felrobbantottak egy közelben elhaladó, hadianyagokat szállító vonatot.

- Maga imádkozott? - kérdezte meg a tizedes Mátétől, szemük találkozása közben.

- Igenis, imádkoztam tizedes úr!

- Ellenünk, vagy... - húzta a szót.

- Sosem imádkozhatunk valaki ellen. Minden egyes ember Isten teremtménye, hasonmása, ezért a felebarátunk, aki pedig felebarátja kárát kéri, annak óhaja egyenlő a káromlással.

- A füzesben agyonlőjük magukat. Holttestüket belelőjük az Ipolyba. Mit szól ehhez a maga Istene?

- Az Úr sohasem köti szolgája orrára a gondolatát, csak a parancsát, akarát közli. Ha ő akarja, nem halunk meg, ha...

- Akarja, nem - vágott közbe a tizedes -, mi agyonlőjük magukat. - Erőltetetten felnevetett. - Szeretném látni, miként akadályozhatná meg valaki a maguk agyonlövését! Legyen az akár maga az Atyaúr-isten!

- Isten nem szűkölködik fegyverekben, ő mindig megtalálja a módját.

- Ha akarja.

- Igen, ha akarja, tizedes úr.

A tizedes megcsóválta a fejét, és elhallgatott. Laci és Elemér halál-sápadtan ballagott mellettük. Hófehér arcuk megnyúlt. Tekintetük megüvegesedett, lábuk egyre jobban rogyadozott. Valamennyi ízükben remegtek. A füzes szélénél a tizedes újra megszólalt. Olyan hangon beszélt, mintha eddig a fejét törte volna.

- Maga..., mint pap, mit tenne... - egy ideig hallgatott -, mondjuk ha... megfordulna a helyzet, és a maga kezébe lenne a fegyver?

- Biztosan nem használnám fel maguk ellen.

- Ne...em?

- A megváltott ember életében seregnyi dolog van, amit nem szabad megtennie: gonoszt gonosszal viszonznia, haragot tartania, civódnia, bosszút forralnia. Nincs helye az önbíráskodásnak, mert Isten magának tartja fenn a megtorlást. Ő szabja meg, mikor és milyen mértékben menjen végbe az. Egy bizonyos: bosszúja semmiként sem marad el, ha itt a földön nem, majd fenn, ugyanis egyszer mindenki meghal. Ön is, tizedes úr! S akkor ki jobbra, ki balra kerül.

- Sok embert kivégeztünk felakasztottunk, agyonlőttünk. Hárommal több vagy kevesebb, semmit sem számít. - Váratlanul magyarázkodni kezdett. - Nem a magam akaratából öltem. Az elsőt és mind, parancsszóra hajtottuk végre. Maguk a fronton gyilkoltak. Sokkal több embert megöltek, mint mi itt a hátszágban. Az ember itt is ember, ott is az.

- Csakhogy Isten a felettesek mellett szolgáló embereknek, önnek is, szabad akaratot adott. Mi ennek a jegyében szöktünk meg.

- Parancsot teljesítünk. Ha mi nem lőjük agyon magukat, minket puffantanak le.

- A szabad akaratnak sokféle megnyilvánulása lehet.

- Maga szerint, például engedjük el magukat, és hazudjuk azt, hogy agyonlőttük mind a hármukat?

- Én azt mondtam: sokféle megnyilvánulása lehet.

A tizedes hallgatott. Eddig is sokat mocorgott, ám bent füzesben, feltűnően gyakran kapott a hasához, össze-összegörnyedt, majd hirtelen a társához fordult:

- Kutyaúl csikarja a hasam - súgta félhangosan. - Leülök a bokorba, addig intézd el őket! Később segíték bedobálni holttestüket az Ipolyba!

- Maradj! Visszafelé megkereslek.

A tizedes a nadrágját bogozón rohant a sűrűbe.

- Régen figyelem, hallgatom: ugye maga nemcsak szimpla prédikátor, hanem mélyen vallásos is? - lökte meg Mátét géppisztolyával a magára hagyott katona.

- Krisztus juhait sajátos jelzésűek. Nem csoda, hogy megismert.

Laci egyre jobban reszketett. Elemér töprengőn forgatta körbe a fejét. Valamit forralt, de ezt csak Máté vette észre. A környéket kémlelte, s titokban a magára maradt katonát is alaposan szemügyre vette. Kezüket erősen és szakszerűn hátra kötözték, amíg a katona, néhány lépésnyire tőlük, kibiztosított géppisztolyt szorongatott a kezében, minden pillanatban készen a lövésre.

Máté belső sugallatra hallgatva hozzáfordult:

- Hallott már a baptistákról?

- Az én mamám is baptista. - Mint, akit tetten értek, hirtelen elhallgatott, és félve körbelesett.

- Akkor megkérhetem valamire?

- Kérjen.

- Kivégzésünk előtt szabadítsa ki a kezemet. Szeretnék egy bizonyos részt felolvasni társaimnak a bibliából.

- Rendben van, de a legkisebb gyanús mozdulatra lövök!

Már csak néhány lépés választotta el őket az Ipoly meredek partjától. Elemér rettenetesen nézett ki, szabályszerű haláltusát vívott önmagával, egyre nyugtalanabbul lesett körbe, és az egyedül maradt katonára. Azt mérlegelte, hogy mi lenne, ha neki rontana, elsodorná, és a társai segítségével, akik azonnal tette kelnének, agyonrugdálnák... A katona mindebből semmit sem vett észre, vagy csak nem adott rá? Az megkötözött kezekkel, ő kibiztosított géppisztollyal!

- Eloldom..., nem elvágom! - Kést húzott elő a zsebéből, és elvágta a gurtit.

- Csak a parancsot teljesítem - súgta eközben bűnbánón, mintha vádolnák, és ő védekezni kényszerülne.

Máté suta mozdulatokkal vette elő zsebéből a bibliáját, ugyanis nagyon elgémberedett a keze. Belelapozott, és olvasni kezdte:

- Én vagyok a te Urad, Istened, aki a jobb kezedet fogom...

A katona elsápadt, olyan szemmel lesett Mátéra, mint akit váratlanul mellbe döftek.

- Honnét tudja ezt...? - hebegte nyakon csapott hangon, miután magához tért a meglepetéséből.

- Ézsaiás könyvéből olvasom.

A katona összevonta a szemöldökét, és a távolba révedten leste az alacsonyan úszó felhőket, majd, néhány pillanatnyi gondolkodás után Mátéhoz fordult:

- Negyvenedik vers, tizenharmadik rész.

- Maga ismeri ezt az igét? - ütközött meg Máté.

- Mamám szobájában csüngött a falon, fába égetve. - Egyetlen pillanatra sem vette le tekintetét a férfiről. - Nagyon sokat elolvastam. Szegény mamám, ugyancsak ezen igével bocsátott el. - Szemei könnybe lábadtak. - Menjenek! - suttogta önkívületben. - A füzesből az útra jutnak ki. Óvatosan vágjanak át azon, és vessék bele magukat az erdőbe! Mindig észak felé menjenek, amerre a fák mohás része mutat! A hegyen túl egy faluba érnek. Megmondta a nevét. - A plébánost keressék! Ő biztosan befogadja magukat.

Elemér máris futásnak ered, ha a katona gyorsan le nem inti:

- Vigyázzon, mert felfedezi a tizedes! Óvatosan, nagyon óvatosan!

Máté a katonához fordult:

- Én csak ember vagyok, ezért csak ennyit mondhatok: köszönöm szépen! Isten egyszer valamiképpen megfizet a jóságáért - hadarta. Majd meghajolt és a két társa után igyekezett.

A katona utána szólt:

- Vigye magával a bicskát is! - Máté visszalépett, átvette, ő gyorsan hozzátette: - Ne ijedjenek meg, ha lövök. A tizedest vezetem félre a sorozattal.

A közeli útnál jártak, amikor a lövések eldördültek.

Egymásra lestek.

- Ha nem enged el - súgta Laci felszabadultan, előbbi elesettségétől mentesen -, ezek a lövések a halálunkat jelentik.

Csak akkor álltak meg, miután átértek az úton és jó mélyen bent jártak az erdőben. Már majdnem felértek a hegy tetejére, amikor Máté sorban elvagdosta a két társa kötelékét, majd tovább futottak. Egyikük sem izzadt, fáradságot nem éreztek.

Fent a hegyen Elemér a földre zuhant. A füvet fésülte ujjaival miközben beszélt:

- Mégis van valami a te hitedben, Máté.

- A hitben olyan, hogy a te hited, meg az én hitem nincsen. Amint egy az Isten, úgy egy a hit is.

Laci értetlenkedően rázta a fejét. Hangja az átélték hatása alatt tengőn darabokra szakadozott.

- Én eddig is hittem, de ezen túl vakon hiszek, fenntartás nélkül elfogadom Istent. - Érzelemdúsan folytatta: - Elfogtak, halálra ítélték, most mégis szabadok vagyunk. Másodszor is megmenekültünk a haláltól. Mindez olyan... olyan titokzatos és bizonytalan..., mintha nem az lennék, aki vagyok. Minden, de minden titok...

- Vannak titkok - elmélkedett Máté -, amelyeket nem vagyunk képesek kifürkészni, mert fényük olyan éles, hogy eszünk nem képes elviselni, de most ne erről beszéljünk, hanem menjünk tovább, azon az úton, melyen a katona javasolta!

* * *

A három katonaszökevény, mégsem hallgatott a megmentőjük javaslatára -, ugyanis rettentően féltek az újabb elfogásuktól -, inkább a biztonságosnak tűnő erdő mellett döntöttek. Több mint két hónapot töltöttek el a litkei erdőben, ahol leginkább erdei növényekkel, főleg sült gombával és madártojással táplálkoztak. Friss hús igen gyakran, szinte naponként jutott az „asztalukra”. A vadat Laci fogta be. Bámulatosan értett a hurok készítéséhez, és a kirakásához. Egyszer-egyszer kisebb vermet ásott. Legnagyobb fogása egy vaddisznó volt, amelyet ugyancsak a veremben fogott. Fűszerük, sójuk egy csipetnyi sem volt, az egy skatulyányi gyufájuk, amiket Elemér mentett meg a zsebében, elfogyott, mígnem Laci egyszer favágókat fedezett fel. Ügyesen összetákolta kalyibában laktak az erdő közepén. Ott tárolták az

ennivalójukat is. Vesztükre, őrizetlenül hagyták. Laci, miután a terep teljesen kitisztult, odalopódzott. Füstölt szalonnát, sót, paprikát, és jó kilónyi vöröshagymát lopott, de sikerült elcsennie két doboz gyufát, néhány pokrócot, egy fejszét és fűrész is. Aznap este kisebb lakomát csaptak. Máté először vonakodott: lopták..., ám később őt is legyűrte az éhség ördöge, és a társai közé ült. Egyébként Máté tekintélye, mióta másodszor is megmentette az életüket, nagyot nőtt a társai szemében, mindezek ellenére továbbra is kilógott a sorból. Ha trágár dolgokról beszéltek - mert csak-csak előhuzakodtak ilyesmikkel is -, előbb figyelmeztette őket, ha nem használt, tünetően félrevonult. Ha durva szavakat használtak, rájuk szólt, amire ők nem igen adtak: pap, s legyintettek. Mialatt a két társa kártyázott - kártyájukat levelekből készítették - ő imádkozott, elmélkedett, énekelt, vagy a bibliáját bújta...

Most is a levelekkel játszottak, ám Laci egy idő múltán abbahagyta. Felkelt, és közelebb húzódott Mátéhoz, aki a közeli fa tövében ült, és a szentírást olvasgatta. Mindezt annyira elmélyedten, hogy nem vette észre. Laci egy ideig az arcát fürkészte, majd gyengéden megérintette a kezét.

- Egyszerű paraszt gyerek vagyok... - kezdte, míg nem Máté félbeszakította.

- Tudomásom szerint négy polgárit végeztél, aranykalászos tanfolyamra jártál... - Rámosolygott. - Ugye megbocsátasz, amiért közbeszóltam.

- ... Szóval olvastam néhány könyvet. Akadt, amelyet háromszor, sőt négyszer is újraolvastam, no de mindennap ugyanazt a könyvet, mint te! - Felhúzta a vállát, s őszinte csodálattal rázogatta a fejét. - Ehhez nekem se kedvem, se türelmem nem lenne.

Máté becsukta a bibliáját, és mosolyogva fürkészte a társát.

- Walter Scott, az ismert regényíró, halálos ágyán így szólt a lányához: Hozd ide a könyvet! Arra a kérdésre, hogy melyik könyvet, ezt válaszolta: Csak egy könyv van! Mire a lánya az író halomnyi klaszszikus, történelmi regényei és a világ összes tájáról összegyűjtögetett könyvei közül a bibliáját adta a kezébe.

Elhallgatott. Sokat sejtetőn felmutatta a bibliáját.

Ő átvette a kezéből, és belelapozott.

- Ősrégi katolikus családból származom - jegyezte meg eközben elmerengően -, azonban egyszer sem lapozgattam bele a szentírásba, noha nekünk is volt otthon. Hatalmas, bőrkötésű könyv. Te - csodálkozott a társára, miközben tovább lapozgatta -, ez nem egyszerű könyv!

- Úgy érted - vágott közbe Máté, visszavéve azt -, ez nem regény, se útleírás?

- Valahogy... úgy.

- A biblia más könyvhöz nem hasonlítható. Egyetlen könyv, s mondhatnám: könyvtár. Első része az Ótestamentum, harminckilenc, a másik az Újszövetség, huszonöt könyvből áll. E két, ezerhatszáz esztendő alatt keletkező rész írására, egyik nemzedék a másik után kapott megbízást.

- Kitől?

- Istentől.

- Ez nekem magas. Isten csak úgy rájuk szólt: én diktálok, te írsz! - lesett rá, s izgatottan tépte a füvet.

- A biblia körülbelül harminc-negyven szerző keze nyomát viseli. Királyok, költők, államférfiak, filozófusok, egyszerű tudatlan halászok, durva vámszedők írták... Azonban egyben valamennyien meg egyeztek: a Szentlélek vezette a kezüket. A bibliában vannak olyan kifejezések is, amelyek közvetlenül Istentől származnak. A jelenések könyvében például ezt mondja az Úr, János apostolnak: írd meg a könyvbe! A Jordán folyónál Jézus bemerítkezésekor Isten szava hangzott fel: Ez ama szerelmes fiam, akiben gyönyörködöm. A próféták gyakran írják: így szólt az Úr...

És Máté csak beszélt, magyarázott, hirdette az igét. Laci figyelemmel hallgatta, mert Máté nemcsak nagyon szépen, szabatosan, meggyőzőn beszélt, hanem előadónak is kiválóan bizonyult.

Egy idő után mégis közbeszólt:

- Én csak az Újszövetségre emlékszem, amelyről a hittanórákon hallottam.

- Az evangéliumokra gondolsz?

- Azokra, meg Szent Pál leveleire, az apostolok cselekedeteire... Hósköltevényekhez, lenyűgöző elbeszélésekhez hasonlóan, szép gondolatokat fejeznek ki.

- Az evangéliumok nem teherautók - vágta rá mosolyogva Máté -, amelyeket teleraknak emberi gondolatokkal, szép elmélkedésekkel, költeményekkel, vagy elbeszélésekkel. Olyan mag, amely maga teremti meg a talaját. Parancs, amelyet maga Krisztus intéz az emberek szívéhez, hogy a szélhámosokból becsületeseket, a könnyelműekből megfontoltakat, a kicsapongókból erkölcsösöket, a fösvényekből adakozókat, a gyanakvókból őszintéket, a ridegekből szeretetre méltókat, a gyűlölködőkből emberbarátokat, a kételkedőkből hithű embereket faragjon..., akik bűnbocsánatot nyerve jobban szeretik Istent és felebarátjaikat, mint önmagukat.

- Szép, szép - nevetett közbe Laci -, nekem mégis nagyon paposan, felmondott tananyagként hangzik.

- Nos - folytatta az, mit sem adva rá -, az Újtestamentum elején találjuk az evangéliumokat. Olyan férfiak írták, akik szem- és fültanúi voltak Jézus tanításának, cselekedeteinek, mivel azt beszélik el, amit tőle hallottak. Rómából és Görögországból nem mehettek át Jeruzsálembe az apostolokhoz kérdezősködni, mert egy-egy világrész választotta el őket egymástól, ezért az apostolok tudósításokban, levél-szerűen írták meg a történeteket...

- Ezek - szólt közbe most először Elemér is, mert közben ő is oda-jött hallgatózni - nem egyeznek, tehát hamisítványok.

- Itt-ott tényleg másként írtak le egy-egy eseményt, de mondd, ha egy balesetet tízen láttak, hányféleképpen mondják el a történeteket? Legalább hatféleként, ki bővebben, ki csak néhány szóval, ki így, ki úgy. Az lenne a baj, ha szó szerint mondanák el valamennyien, mert akkor tényleg kételkedhetnénk. Így lennénk az evangéliumokkal is. Összebeszéltek, mondanák, ami kétségesse tenné a szavahihetőségüket.

- Ha igaz lenne, csak nem támadnák annyian, s nemcsak a zsidók...

- Az újság csak ma érdekes, a könyv esetleg harminc-ötven évig, de a biblia könyv lesz, amíg világ a világ, holott egyetlen egy könyv sincs, amellyel olyan sokszor és a világ minden országában, ki itt, ki

ott, ki így, ki úgy, ki amúgy vitába ne szállt volna. Szó szerint láncra verték, megégették a máglyán. Voltaire ezt mondta egyszer: száz éven belül eltörlik a kereszténységet, miután már csak a múzeumokban lesznek bibliák. Halálos ágyán mégis azért a könyvért könyörgött, mert szeretett volna megbékélni vele és Istennel.

- És? - kérdezett közbe, sürgetően, határozott érdeklődéssel Laci.

- A barátai nem engedtek hozzá papot. Csak az érdekesség kedvéért említettem meg: az a ház jelenleg a Genfi Bibliai Társulat raktára.

- Szóval - jegyezte meg nem kis iróniával Elemér - Voltaire halott, de a biblia él?

- Így igaz - vágta rá Máté. Arca áttüzesedett, szeme ragyogott. Laci úgy bámult rá, mint egy-egy szentre, Elemér azonban továbbra is közömbös maradt, érdes természetéhez illően hallgatta. - A biblia az embert a maga valóságában mutatja be. Ábrahám, a hívők atyja, mivel féltette az életét, azt hazudta, hogy Sára, a nővére s Jákob, rútul rászedte a bátyját, Ezsaut. Dávid a híres istenfélő király, egyes zsoltárok szerzője, házasságtörést követett el, sőt nője férjét megölette. Salamon bölcs és alázatos szívet kért magának. Idős korára, idegen asszonyok kedvéért mégis bálványimádóvá vált: összetörte a törvényeket, s a frigyládát. Péter, Jézus tanítványa megtagadta mesterét. Anániás és Safira azt a látszatot akarták kelteni, hogy birtokuk teljes ellenértékét a gyülekezetnek ajándékozták, holott ez nem így történt... tehát nem mentegettek, szépítgettek senkit. Aztán ott vannak a próféciák! Mikeás ezt mondta: De te Efratának Betleheme, bár kicsiny vagy Juda ezrei között, mégis belőled származik nekem az, aki uralkodik majd Izraelen, akinek származása eleitől fogva van. Beteljesedett, holott Jézus anyja nem a júdeai Betlehemből, hanem a galileai Názáretből való. Isten Augustus római császárt használta fel eszközül. Zakariás századokkal előbb tudott Jézus bevonulásáról Jeruzsálembe. Azt is megjósolta, hogy számárháton érkezik, Jézus köntösére sorsot vetnek, ruháit szétosztják. Dávid huszonhetedik zsoltárában szintén megírta: ...megosztóznak ruháimon, és köntösömre sorsot vetnek. Malakias utolsó könyvében Illés prófétáról beszél, aki itt, egyengetőként Jézus előtt jelenik meg bemerítő, vagy keresztelő János képében. Babilon és Asszíria hatalmas világbirodalmak voltak, a

próféták mégis, még fénykorukban megjósolták pusztulásukat, azt is, hogy Egyiptom évezredekig fennmarad. Megjósolták Izrael szétszóródását, államiságának megszűnését, és feltámadását...

- Megszünni megszűnt, de nem támadt fel, sőt...!

- A próféciák közül még sok nem teljesedett be, de egyszer valamennyi valóra válik.

Néhány pillanatra elhallgatott.

- A biblia karácsonykor ezt üzeni: születik ma megváltótok. Nagypénteken: a mi bűneinkért halt meg, vétkeinket maga vitte fel testében a fára. Húsvétkor: én élek és ti is élni fogtok. Mennybemenetelkor: íme, én ti veletek vagyok, vagy maradok minden napon a világ végezetéig!

Körbenézett.

- Mondjátok, nem szép ez? Minden gondotokat Őrá vessétek, mert Neki gondja van rátok! Hinni a legszebb dolog. Amint tudjátok, én prédikátor vagyok. Egyszer esőért imádkoztunk a gyülekezetünkben, másnap egy asszony esernyővel jelent meg. Elképedtünk: Süt a nap, te mégis esernyővel jársz? Ő, ránk pirított: nem esőért imádkoztunk-e tegnap? Máskor ellopták a fogasról egyik testvérünk télikabátját. Nem méltatlankodott, nem vádolt senkit, csak önmagát, mivel nem kérte az Urat, hogy vigyázzon a kabátjára.

- A biblia vesztét, meglásd, a tudomány előrehaladása okozza. Olvastam, és elhiszem - szakította félbe Elemér.

- A tudomány nem cáfolja meg - vágta rá kapásból Máté -, sőt bizonyítja egyes tételeit. Például mindenkinek szüksége van pihenésre. Az ember oxigén tartaléka hat nap alatt száz százalékgig kimerül, vajon nem ezért mondja-e a biblia: hat napig dolgozzál, a hetediken pihenj meg! A böjtök? Gondolj az elhízás veszélyeire. Az örökérvényű parancsok: ne lopj, ne paráználkodjál, tiszteld atyádat és anyádat...

- Türelemmel végighallgattalak - vágott ismét szavába Elemér -, elvégre valamivel agyon kell csapnunk az időnket, de tudod mit, add ide a bibliádat! Fogadom: egy óra leforgása alatt legalább öt tudománytalanságot fedezek fel benne!

- Aki a bibliát csak ezért olvassa, hamar rádöbben: nem ő, hanem a biblia talál benne sok-sok hibát.

Laci eddig hallgatott, most ismét megszólalt:

- Te is, én is, Elemér is, sok mindent tapasztaltunk a fronton. Gondolj a sorsunkra: csupa szenvedés, csupa csapás. Ha Isten gyermekei vagyunk, márpedig ki ne szeretné a saját gyereket, miért hagyott el bennünket? Ráadásul és főleg, téged, a hűségés szolgálját?

Kíváncsian várta a választ.

- A zsidókhoz írt levél tizenegyedik fejezete szerint: mások a hit által ugyanolyan hűségesek voltak, mint Ábrahám, Mózes, Dániel vagy Dávid: Ők is Istennel jártak, mint én, de mégsem menekültek meg a szenvedésektől, mert Isten nem azt ígérte, hogy megment a bajtól, a bajoktól, hanem, hogy velünk jön a bajokon át. Ezt meg is tette, nem? Szerintem a szenvedés nem csapás, hanem áldás. - Mélyen a szeme közé nézett. - Nem elhagyottságunk jele, hanem Isten velünk törődő szeretetének bizonyossága. Akit szeret az Úr, megdorgálja: megostoroz, pedig mindenkit, akit fiának fogad. - A bibliájára ütött: - Itt van szóról szóra leírva.

- Köszönöm szépen ezt a szeretetet - gúnyolódott Elemér. - Szeret, ezért megdorgál, ebből logikusan az következik: ha nem szeret, jutalmaz? - Mérgesen felugrott. - Tudod mit, ne szeressen!

- Aki így beszél, nem érti az idézett szavak értelmét. Az Úr dorgálása nem haragjának, szeretetének, atyai szíve irgalmának bizonyossága. - Magyarázón emelte fel a kezét. - Két gyerek verekedik az utcán. Egy férfi közéjük rohan. Egyiket elveri, a másikhoz hozzá sem ér. Miért csak azt, amikor a másik is megérdemelte volna - veti valaki a szemére. - Mert - hangzik a válasz -, akit megvertem az én fiam, ő pedig idegen.

Elemér visszaballagott a helyére.

- Nagyon sántít, öreg - válaszolta menet közben úgy, hogy egyszer sem fordult vissza. - Te az ő gyereke vagy, hát verjen, de mi köze hozzánk?

- Nincs igazad, ne beszélj így! - feddte meg Laci, s ő is felállt. - Mi lenne velünk, ha nincs Máté? Nem ő általa menekültünk meg kétszer? Már az első reggel agyonlőttek volna bennünket, ha ő nincs.

- A véletlenek összjátékának sokkal több szerepe volt abban is, ebben is, mint Istennek.

Máté is felállt, és Elemér után ment.

- Nézd - kezdte, mihelyt utolérte -, a gondviselés lehet pillanatnyilag komor színezetű, mégis a lappangó világosság előbb-utóbb a napfény erejével fog előtörni a te szívedben is. Én minden esetre sokat kérem Isten, hogy ez minél előbb bekövetkezzék!

Elemér a kezét nyújtotta.

- Két cipőben járunk, de azért nincs harag?

- Prédikátor, lelkész vagyok - sütött fel a szelídség sugara Máté arcán, a szeme fénylett. - Ebben az esetben, ebben a helyzetben is és mindenütt, Isten egyszerű szolgája, te hű felebarátom maradsz végig!

- Tényleg sokat köszönhetünk neked, és ha előbb a véletlenek összjátékáról beszéltem is, elismerem: sokkal több volt, mint véletlen, csak azért nem mondom, hogy valamely csodálatos kéz nyúlt alánc vagy felénk, mivel én ateista vagyok. Képmutatóskodjak, hazudjak inkább?

- Nem, ne hazudj!

- Akkor halld meg a véleményemet! A biblia képletesen, olyan, mint a vászon. Előre számító emberek szőtték a gondosan kiagyalt csalárdság szövőgépén, tehát hamis teológia. Tudod, miért maradt és maradhat fel ezután is? Mert buta emberek örökké lesznek. Bocsáss meg, nem rád céloztam!

- Igazad van! - beszélt Máté továbbra is higgadtan. - A biblia tényleg olyan, mint egy hatalmas vég vászon, csak hogy ezt nem a butaság vagy a csalárdság, hanem az üdvösség szövőgépén szőtték. A biblia nem teológiai rendszer, hanem az üdvösség kézikönyve, a gyerekek abc-je, ugyanakkor a tudás legmélyebb bölcsességének tárháza.

Elemér legyintett, és tovább ment. Máté követte.

- Bölcsesség? - gúnyolódott Elemér hátra szólva. - Hülyeség a javából. Pap vagy, higgyél benne! Én nem hiszek!

Máté nem válaszolt. Szemében kifejezett szeretet lobogott, miközben Elemér vállára paskolt, s faképnél hagyta.

Egy barlangban laktak, legalábbis így nevezték azt a kis, szűk sziklamélyedést, amelyben tanyát vertek. Bejárati részét telehordták száraz fűvel. Azzal a pokróccal takaróztak, amelyet Laci lopott el a favágóktól. A legszükségesebb edényeket agyagból készítették... Nap-

közben leginkább a barlangban s környékén lapultak. Valamennyi nyomot gondosan eltűntettek. Csak éjjelenként, vagy kora reggelenként merészkedtek távolabbra vadat elejteni, erdei gyümölcsöket szedni, gombát gyűjteni, madártojásokat kiszedni...

Télire nem maradnak itt - döntötték el régebben. Egy közeli faluba távoznak, ahol szálást szereznek. Legelőször - amint az őket elengedő katona javasolta az Ipoly partján - a plébánost keresik fel, s kérnek tőle segítséget. Nagyon lerongyolódtak, nem borotválkoztak, nem nyíratkoztak. Úgy néztek ki, mint az ősemberek. Tartalék ételmük nem volt, s nagyon féltek a hidegtől, a mindent elborító, őket egész télen át a rideg barlang falai közé beszorító, megnyomorító hótól.

A nap egyre később dugta ki álmos fejét a hegyek mögül. Később kelt, ugyanakkor egy-egy tyúklépéssel hamarabb tért nyugovóra. Bár a vénasszonyok hete egy teljes hónapot vendégeskedett az erdőben, az éjjelek nap, s mint nap zordabbra fordultak. A levelek megsárgultak, egymással versengve divatozni kezdtek. Ahány fakorona, annyi féle színváltozat, ahány bokor, annyi festmény... tarka-barka erdei majális.

A madarak zöme elköltözött. Olyannak tűnt nélkülük az erdő, mint hangversenysterem hangszerek és muzsikások nélkül. Csak a szél zenélt, ám ez a zenekar állandóan egy nótát fűjt, noha néha változtatta a hangszínét, inkább riasztotta, elkeserítette, mint vonzotta, felvidította volna a hallgatóságát. Még néhány hétig pompában úszik az erdő, utána lehullanak a díszes levelek, s leplezetlen kegyetlenséggel feltárja kopaszságuk azt, amit eddig gondosan elrejtettek.

Napközben egyáltalán nem gyújtottak tüzet, éjjelente sütötték meg a húsuikat. A vadakat továbbra is Laci fogdosta be, ő nyúzta, darabolta fel, viszont a szakácsi teendőket Máté látta el. Ügyesen, változatosan készítette el a vadhúsokat. A fűszert helyben fellelhető fűszernövényekkel, és egyéb hozzávalókkal: kakukkfűvel és mással pótolta. A húst óriási levelekbe burkolta, agyaggal körbepakolta, majd párázzsal vegyített forró hamuba helyezte. Ha már az agyag kopogott, kivette, ám csak akkor törte fel, amikor annyira lehűlt, hogy szabadon megfoghatta. Tapasztalat alapján jött rá, ugyanis a hús akkor puhult legjobban, ha a kihűlő agyagban pihent. Tűzhelyüket a barlang

legbelső részében alakították ki. A füst kijáratát, a barlang fölé rakott, két kezükkel letépett és megszáritott szénaboglyába vezették, amely részben átszűrte, részben elnyelte a szagát, a színét vesztett füstnek. Ezt a szénarakást egyébként két-háromnaponként megloccsolták vízzel, amelyet a közeli forrásból nyertek...

Ottlétük alatt rengeteget beszélgettek. Mindent tudtak már egymásról. Máté néha egy-egy részt felolvasott a bibliájából, amelyet Laci fokozódó érdeklődéssel hallgatott, amíg Elemér csak a történelmi részeknél maradt veszteg, mert továbbra is sokat vitatkoztak, noha Elemér az utóbbi napokban nem élezte tovább a néha igen élesen vágó vita csatabárdját...

Egyik holdvilágos éjjel végre pontot raktak arra a kérdőjelre is, hogy mikor vágiának útnak: másnap!

Még fel sem kelt éjjeli mély álmából a nap, ők máris útnak eredtek. A falu irányába tartottak, amelyet Laci fedezett fel hetekkel ezelőtt a hegy tetejéről. A menetet is ő vezette. Szokásos módon, libasorban közelítették meg a falut. Máté volt a legmagasabb, ezért őt állandóan hátraküldték. Nagyon óvatosan haladtak. Laci a veszélyesnek vélt terepen előresietett, szétnézett, ha semmi gyanúsat nem észlelt visszaintett, hogy jöhetnek. Főleg a völgyekben és a tisztásokon tanúsítottak elővigyázatosságot... Mindezeknek köszönhetőn nehézség nélkül jutottak be a kiszemelt faluba, ahol váratlanul kóbor kutya támadt rájuk. Szerencséjükre Lacinak, rövid hajsza után sikerült elüldöznie. Mialatt a kutya éles vonyítással tovább futott, ők a bokrok közé bújtak, ahonnét csak azután merészkedtek elő, miután meggyőződtek, hogy semmi, senki sem mozdult meg körülöttük. Egyenesen a parókia felé tartottak, ahol tervük szerint Máté viszi majd a szót. Őszintén s mindent elmond majd a plébánosnak, és a segítségét kéri: rejtse el őket, szerezzen nekik táplálékot, ruhát...

Feltűnően rongyosok, ápolatlanok voltak, ezért a faluban nagyon vigyáztak, nehogy összeakadjanak valakivel.

Ez a falucska a völgyben terült el, vele szemben a templomot, minden oldalról láthatóan kis dombocskára építették. A három katonaszökevény a papi lakot melléje képzelte el. Ha mégsem úgy lesz, el-

rejtőznek. A templomtoronyban bevárják a misézni érkező papot. A mise végén lejönnek, és beszélnek vele.

A templom ékes tornya, a most ébredező derengésbe burkolódzott, amikor a három katonaszökevény a tövébe érkezett. Többször megugatták őket a kutyák, néhol kilestek az ablakokon, ám mivel az utakat sűrű orgona- és fagyalbokrok szegélyezték, minden egyes alaklommal sikerült elrejtőzniük. Jól gyanították: a plébános közvetlenül a templom melletti épületben lakott. Parókiája előtt, fákkal és bokrokkal telepötyögtetett kis térre bukkantak, aminek igen megörültek, mert bokortól bokorig osonva juthattak el az ajtóig.

Máté megkopogtatta a közeli ablakot. Társai a fal tövében lapultak. A plébános csak a negyedik kísérlet után lesett ki, ám ablakot nem nyitott, csak a függönyt húzta félre. Látva a hatalmas termetű ember torzonborz alakját, szemmel láthatóan megijedt, és gyorsan visszahúzódott. Máté eddig nyugodtan, szinte magabiztosan viselkedett, most megrettent: Csak nem szállásoltak be a parókiára is katonákat, esetleg németeket? Ám azon nyomban megnyugodott, mert eszébe jutott, hogy paphoz csak egészen kivételes esetben kommandíroztak be katonákat. - Így nevezték, amikor elszállásolták őket valahová.

A plébános kétszövé vadászpuskát tartott a kezében, miközben kilépett az ajtón. Máté még álmában sem gondolt erre, mert szerinte a keresztények fegyverzete éppen a fegyvertelenségükben rejtőzik. Ő pap, mégis nekiszögezett fegyverrel közeledett feléje?

- Ki maga? - szólt rá néhány lépés után erélyesen.

- Isten nevében kérem... - hebegte Máté.

- Ha koldus, itt nagyon rossz helyen jár. - Megállt, váratlanul feleremelte a lábát, és feléje mutatta a cipője talpát. - Nézze, lyukas! Miből adjak, ha egyszer nekem sincs?

- A hit és a cselekedett nem mindig testvérek - motyogta belső sugallat alapján. - Vannak, akik az ájtatosság meg a szertartások és nem a cselekedetek lépcsőfokain akarnak a mennybe jutni.

- Igaz - bólintott rá a plébános -, viszont a nincsből... - elhallgatott, csak a fejével meg a széttárt kezével hadonászott tovább.

Máté közelebb akart lépni, ám a plébános megint ráfogta a fegyverét.

- Ne jöjjön közelebb! Se pénzem, se élelmem nincs! - Ezzel, mint-ha lezárta volna a rövidke vitát, megfordult, és visszafelé indult.

Máté összeszedve maradék bátorságát, utána sietett, és bátran elállta az útját.

- Plébános úr, mi...

- Többen vannak? - ütközött meg a pap.

Elemér és Laci kiléptek a takarásból. A pap kétségbeesetten, és megállás nélkül hadonászott a fegyverével, amíg Máté meg nem fogta a kezét.

- Jó emberek vagyunk - súgta közben -, nem koldulunk.

- Kik...?

- Szökött katonák, ő - mutatott rájuk sorban - gazdálkodó, emez ügyvédjelölt, én pedig baptista lelkész vagyok.

- Mit mondott? Baptista?

- Plébános úr - felelt Máté, miután felmérte a helyzetet -, mi mindketten ugyanannak az Úrnak szolgálunk, meglehet nagyon eltérő úton közeledünk feléje, keressük, követjük, de a lényeg ugyanaz marad: Jézus Krisztus.

A plébános végre leengedte a fegyverét, ettől függetlenül nem a legnagyobb bátorsággal mutatott az ajtójára.

- Ha biztosan nem rablók, s partizánok és Isten nevében érkeztek, fáradjanak beljebb! - Kissé megengesztelődötten magyarázkodott: - Mostanában sok rosszember: betörő, partizán, meg mit tudom, én milyen sötétalakok kóborolnak errefelé.

Máté a zsebébe nyúlt. Elővette a bibliáját, és a pap elé tartotta.

- Az igazolványom!

A plébános szemmel láthatón megnyugodott, még mosolygott is.

- Elfogadom, mert kell ennél külön igazolvány egy papnak? Gondolom sok mindenben átesett, mégis megőrizte, rejtegette. Dicséretére válik. A sokféle vallás - folytatta, miután utolsónak belépett az ajtón -, végeredményben csak több állványzat egy s ugyanazon, most épülő ház körül. Ha elkészülnek a falak, az állványzatot lebontják.

Tágas szobába tessékelté őket, ahol még egyszer végignézett rajtuk, majd külön helyet mutatott mindegyiküknek. Miután leültek, újból rájuk mosolygott.

- A szokásos köszöntéssel üdvözlöm magukat: Isten hozta valamennyiüket! Elnézést kérek, amiért fegyverrel fogadtam önöket. Nem az enyém, és nincs is megtöltve. A sógorom hagyta itt. Ebben a faluban most se hatóság, semmi sincs. Elmenekültek, nekem valami-képpen el kell ijesztgetnem a rablókat! - Meghajtotta a fejét. - Szóval elnézést kérek! Hetényi János helybeli plébános vagyok. - Ő is leült, és kérdőn széttárta a két kezét. - Miben segíthetek?

- Közel négy évet húztunk le a fronton - kezdte Máté. - Isten a megmondhatója, hogy mennyit szenvedtünk. Testünk, lelkünk lázadt a sok és fölösleges vérontás ellen, amelyet nem bírtunk tovább elviselni. Megszöktünk. A háború hamarosan véget ér. A németek az oló két szára között vergődnek, csak hátrálnak-hátrálnak, ám ezek a száraz hamarosan összeérnek. Egyik szára az oroszok, másik a szövetségeseik. Régen bujdosunk az erdőben. Két ízben majdnem agyonlőtték bennünket. - Végigsimogatta a szakállát. - Borzasztóan nézünk ki...

A plébános rámosolygott: Bizony..., bizony.

- Se rendes ruhánk, se szállásunk, és amint látja a tisztálkodási lehetőségeink is hiányosak. Nagyon kérjük a plébános urat: rejtse el, adjon menedéket, kosztot, amíg véget nem ér a háború. Nincs különösebb igényünk. Bármilyen hely megfelel.

- Legjobb indulattal sem teljesíthetem a kérésüket - sajnálkozott a plébános. Felállt. Egyik szekrényhez lépett, ahonnét egy plakátot vett elő, és meglobogtatta. - Tegnap ragasztgatták ki. - Az asztalra helyezte, szétteregette, és felolvasta: - Aki ellenséget, katonaszökevényeket - végigsöpört rajta a kezével -, és így tovább..., rejteget felkoncolandó! A bíró úr szerint a falut is megtizedelik, ezért megfogadtuk, hogy nem fogadunk be, nem rejtegetünk senkit. - Maga elé nézett. - Több, mint ezer lélek Istentől megbízott pásztora vagyok. Vágóhídra vihetem-e juhaimat, amikor e nyáj minden báránkjáért Isten előtt felelek?

Hatásos, a megértésükért esdő szünetet tartott.

- Ismeri ezt az evangéliumi üzenetet? Add meg a császárnak, ami a császáré, Istennek, ami Istené! - fordult utána Mátéhoz. - Jó, megszöktek, a maguk dolga. Azt sem firtatom, hogy a szökés, bűn-e? Ha

az, Isten bocsássa meg önöknek, de katonaszökevényeket nem rejtegethetek! Nemcsak én, senki ebben a faluban! Így döntöttünk, egységesen fogadtuk meg...

- Szerintem nem bűn, sőt... - szólt közbe Elemér. A társai hallgattak - hazafias kötelesség, plébános úr, mert ami jelenleg ebben az országban folyik, az már nem háború, hanem esztelen, célnélküli öldöklés. A háború kimenetele már a Don-kanyarban megpecsételődőtt, s ha Horthyék jól politizálnak, régen megegyeznek az oroszokkal, az angolokkal, és kilépnek a háborúból.

- Vitéz Horthy Miklós őfőméltósága, kilépett. Szálasi vette át a helyét.

- Igen, igen! - erősködött Elemér. - Mi Horthyra és nem Szálasiira esküdtünk hűséget. A Szentkoronára és nem a horogkeresztre, tehát - heveskedett tovább Elemér - bennünket nem köt már az eskünk, ami pedig a plébános urat illeti... a Szálasi kormány nem híve...

- Isten látja a lelkeket - fojtotta bele a szót. - Nem tehetem. Azon kívül, amit elmondtam, itt sem lennének biztonságban. - Látván azok mély értetlenkedését, gyorsan hozzátette: - Pap, katolikus pap vagyok, akikre, amint mondani akarta előbb, nagyon haragszanak a németek. Előbb a zsidók, utána a cigányok, majd mi papok kerülnének sorra. Hála Istennek, erre már nem kerülhet sor. És nem egyedül lakom e parókián. Az előbb említett sógorom családja is idemenekült az Alföldről, négy kamasz gyerekekkel... Némi élelmet kapnak tőlem, és ha itt nem is, máshol biztonságos búvóhelyet ajánlok maguknak. Egy tanyán. Elmondom, miként jutnak ki oda. - Hirtelen hangszínt váltva Mátéhoz fordult: - Maga mit tenne a helyemben?

- Legszívesebben elmondanám a levita pap és a samaritánus történetét, de hiszen a plébános úr ismeri.

- Nagyon sajnálom, amiért nem értett meg - ismét széttárta a két kezét, majd felmutatta a három ujját is. - Melyik több, ez a három, vagy az ezer?

- Természetesen az ezer.

- Nemcsak a falut tizedelnék meg, a húgom családját bizonyosan kivégeznék, ugyanis a sógorom is bujkál, mindezért engem tennének az életben maradottak felelőssé, s az egyházamat. Pap-e az, aki nem

tartja be a fogadalmát. Végeredményben önöket is elhelyezem, biztonságos búvóhelyet kerítek mindhármuknak.

Elemér felállt, a pap elhallgatott.

- Igaza van a plébános úrnak. - Szólt rá a társaira, majd a plébános-hoz fordulva folytatta: - Tessék szíves elmondani, miként juthatunk ki arra a bizonyos tanyára?

A plébános ceruzát keresett, s mindent lerajzolt annak a plakátnak a hátára, amelyet az előbb hozott oda.

Ez a tanya, amint kiderült, elhagyott erdészház. Gazdája és a felesége alig egy hete menekültek el a jegyzővel és annak családjával együtt. A ház kulcsát az erdész a plébánosnak adta át, s megkérte: az állatokat és mást, ami ott maradt adja a szegényeknek...

Miután részletesen elmagyarázott mindent, egy kis időre, magukra hagyta őket. Kis kosárnyi élelemmel tért vissza. Néhány tisztálkodási eszközt: szappant, törölközőt, keféket is rakott bele. Átnyújtotta, és Mátéra mosolygott.

- Nem adhattam többet, mert nekem sincs, viszont ott kint mindenkinek meglesz, mert mi fér egyetlen lovas kocsira, amellyel az erdészek elmenekültek?

Máté visszamosolygott. Jól tudta, mégis örült neki, hogy Isten kertjében senkit sem alkalmaznak dísznek. Pap, ezért kötelessége a segítség, és a plébános, ha nem is úgy, amint eltervezték, de igazán segített nekik.

A három szökevény, miután Laci átvette a kosarat és a kulcsot, hála-lasan megköszönte a segítségét. Elbúcsúztak, és útjukra indultak.

- Isten védje meg magukat! - köszönt el tőlük eközben a plébános. - Ne feledjék - szólt utánuk -, Ő sohasem tesz semmit félig-meddig, ezért bízzák teljesen rá magukat. Istennek tervei vannak, ezért mindig célegyenesen halad előre.

- Pedig - csúszott ki Elemér száján akaratlanul - gyakran úgy látszik, mintha a cél körül járna.

A plébános, mit sem adva rá, méltóságteljesen összekulcsolta a kezét, és addig imádkozott értük, míg el nem tűntek a bokrok mögött.

A három katonaszökevény nagyon igyekezett, mert a környék percről percre erőteljesebben kivilágosodott.

„Gyógyíts meg engem Uram, hogy
meggyógyuljak, szabadíts meg engem,
hogy megszabaduljak, mert Te vagy
az én dicsekvésem.”

Jer. 17:14

III.

December elején az időjárás, egyik napról a másikra, az eddigi átmeneti, terepszínű helyett fehér bundás nagykabátot öltött. A hóvihar az éj leple alatt tört az erdőre. Előtte néhányat durrant az ég - Szeke-res László, felugrott, s kilesett az ablakon, hogy mi az? -, egyszer vilámlott is. Sohasem fordult elő, hogy télen villámljon, dörögjön az ég, mialatt a hóvihar visítva rázuhan az erdőre. Vastag gallyakat tört le, néhány elszuvasodott öreg fát kidöntött... A távolabbi völgyből sűrű pöffenesek hallatszottak, amelyre azt mondanák a hegyi lakók, ha nem a frissen esett hóról lenne szó, hogy most esik össze a régebbi hó, s pufog.

A három katonaszökevény abban az erdészházban töltötte a telet, amelyre a plébános úr útbaigazítása alapján találtak rá.

Hosszú gyaloglás után Elemér pillantotta meg elsőként.

- Nézzétek! - tört fel belőle az öröm első buzogára. - Pontosan ott áll és olyan, amilyennek a plébános úr leírta.

A többiek melléje húzódtak, ám Elemér visszaparancsolta őket: Ne... ne, húzódjatok fedezékbe!

A legközelebbi bokor mögé lapultak. Csak akkor indultak tovább, miután saját szemükkal is meggyőződtek, hogy a ház környéke teljesen kihalt. A menetet Elemér vezette. Szokásos módon libasorban, ám az eddiginél nagyobb távolságot hagyva, lépésről lépésre, nagyon óvatosan közelítették meg az erdészházat.

Idefelé jövet úgy beszéltek meg, hogy élelmet és ruhát szereznek, s mivel ezt a házat rengetegen ismerik, számon tartják, ezért azonnal tovább állnak. Ám, mihelyt közelebbről alaposabban szemügyre vehették a környéket s mindent, mintha összebeszéltek volna, azonnal megállapították: itt maradnak, mert ettől biztonságosabb helyet nem-

igen találunk, és annyi hányódás után, amelyben részük volt, nagyon vágytak már a „meleg otthonra”.

Az erdészház kisebb hegyecske tetején állt. Környékét fenyőfákkal teletűzdelt erdőrengeteg borította, aminek ellenére nagyon messzire elláttak a kis házacska padlásáról, egy-egy félrehúzott cserép mögül. Ezért azonnal észreveszik majd, ha netán katonák közelednének. A környező hegyoldalból óriási, kis túlzással barlangoknak is beillő sziklahasadékok ásítottak feléjük. Baj esetén azokba is behúzódhatnak. Két lankás, bokrokkal teletűzdelt hegygerincet is felfedeztek, amelyet ugyancsak fenyvesek szegélyeztek, melyek védelme alatt a sziklahasadékokból könnyűszerrel tovább menekülhetnek. Ugyanakkor ez az erdészház minden mástól távol esett. Szerintük a legközelebbi település, jó fél napi gyaloglásnyira feküdt.

Ha a plébános úr nem mondja, maguktól is rájönnek, hogy olyan elhagyott erdészházra letek, amelyben nemrégig még laktak, s gazdálkodtak. Sok mindent elvittek, ám mi fér egyetlen lovas szekérre? Tele zsák lisztet, egész oldalnyi szalonnát, babot, krumplit és több mást, némelyet gondosan becsomagolva, például bődönnyi zsírt, lekvárokat, befőtteket... otthagyták. Kint az udvaron disznókra, tyúkokra és egy tehénre letek, mert ugye azokat sem vihették magukkal. Nagyon siethettek, mivel a kapkodás nyomai azonnal a szemükbe ötlöttek. Az ajtókat s az ablakokat nyitva hagyták, az asztalon ételmaramadékok heverték, az ágyak vetetlenek... Az állatok napközben legeltek, az erdőben kapirgáltak, estére azonban mind visszatértek, és szépen betelepédtek a régi szálláshelyükre. Lámpát és gyertyákat is találtak, ezért a hosszú téli estéken nem vakoskodnak majd, bár - döntötték el - nem sokat égetik, egyrészt spórolnak, ezért a tyúkokkal együtt fekszenek le és velük együtt is kelnek fel reggelente, másrészt a fény, főleg télen messzire ellátszana. Ők, pedig nagyon féltek a váratlan felfedezéstől. Csak ruhaneműt nem találtak, ezért - határozták el - az itt talált lópokrócot szétvagdossák, és sorban megfoltozzák majd a rongyos katonaruháikat, a varrógép fiókjában lelt tű, cérna és olló segítségével. A padláson lévő, félig kikészített nyers bőrből, pedig lábbeliket varrnak. Egy kicsorbult élű borotva is akadt a sok

lim-lom között, miközben alaposan szétnéztek, felkutattak, számba vettek mindent.

Miután végeztek, befűtöttek. A tűz azóta sem aludt ki, egyébként rengeteg ölbe rakott hasábfát találtak az udvaron. Vízet melegítettek, megmosakodtak, és Laci segítségével, a hosszú szőrük s hajuk levagdosása után, sorban megborotválkoztak, majd megkönnyebbülten, felfrissülten kipihenték magukat.

Harmadnap, alaposan szétnéztek a közeli erdőben.

Azóta rendszeres ügyeletet tartottak, s felváltva portyáztak a környéken. A szakácsi teendőket itt is Máté látta el. Néha egy-egy tyúkot, sőt malacot is levágtak. Laci naponként kétszer fejte meg a tehenet, amelyet az udvar végében talált szénával és a góréba tárolt kukoricával etette. A disznókat egyszerűen kiverte makkozni, ugyanis a kukoricával, mivel kevésnek vélte, és ugye a tyúkoknak is ki kellett szórnia néhány marokkal egyszer-egyszer, igen spórolt. Így a hús és tojás mellé naponta friss tej is került az asztalukra. A felesleges tejet Laci feldolgozta: vajat és túrót készített belőle. A favágást közösen végezték: fűrészelték, aprították fel. Emellett más dolguk nem igen akadt, amiért is hamarosan visszahízták eredeti súlyukat.

Elemér, egyik portyázása közben, alig félnapi járásnyira, a már első nap szemügyre vett sziklahasadékoknak vélt részen, kisebb barlangot fedezett fel. Odahívta a társait, akikkel alapos szemrevételezés, több napi fejtörés után úgy döntöttek, hogy ott újabb bújóhelyet rendeznek be. Laci vészkijáratnak, Elemér szükségtámaszpontnak nevezte el. Odamenekülnek, ha netán az erdészházban felfedeznék őket. Rengeteg szénát, és elegendőnek vélt élelmet, tüzelőt meg mászt szállítottak át az erdészházból, s rendezték el biztonságosan. Miután minden a helyére került, a bejárat elé, azt eltakarón hatalmas köveket gördítettek, és a környékről több ölfarakást odahordtak...

A hó megszakítások nélkül, csak hullott-hullott, olyan vastagra hízott, hogy portyázásaikat ideiglenesen abbahagyták.

Máté és Laci az udvar végében dolgoztak. Szénát és kukoricaszárakat hordtak az istállóba. Ezeket a kukoricaszárakat az erdész egyszerűen neki támasztgatta a bokroknak meg a fáknak. Elemér vizet melegített, a heti egyszeri, esti fürdéshez. Hatalmas dézsában fürödtek,

ugyanazon vízben hárman. Mindig más és más kezdte el a fürdést. Vízet az udvaron lévő kútból nyertek.

Elemér, éppen a ki tudja hányadik, vödör vizet vitte be a házba, amikor a szomszédos hegyen gyanús mozgást észlelt. A vödröt lerakta, felrohant a padlásra, félretolt egy-két cserepet, és a távolba lesett. Néhány civil ruhás férfit, gyereket fedezett fel. Úgy mozogtak a nagy hóban, mint északi sarkon a pingvinek, miközben harminc, ha nem negyven kisebb fenyőfát kivágtak, szánokra rakták, lekötözték, majd amilyen váratlanul feltűntek, éppen olyan gyorsan vissza is húzódtak a hegy mögé. A közeli faluból jöhettek, valószínűen oda is tértek vissza.

Karácsony lenne? - törte a fejét Elemér a padláson. Egyszer sem jutott eddig eszébe, most valósággal rátörtek a gyerekkori élményei: A gyertyákat mindig az apjuk gyújtotta meg. Ők, miközben körül állták a feldíszített fát, ünnepélyesen és meghatódottan lesték kezének minden egyes rezdülését. Nemcsak látta, egy-egy pillanatra át is élte gondolatai éles nyüzgése közepette a karácsonyi esték ilyen-olyan történéseit. A levegőben képzeletbeli fenyőfa, kirántott hal, meg mákos bejgli sajátos illata keveredett össze. A csengő hangja, az ünnep hangulatának csillagszórós káprázata, olyan közelbe került, mint a tegnapi nap. Sohasem lágyult el eddig, most nemcsak a szíve szorult össze, száradt ki a torka, nehezedett el a melle, fojtogató vágyakozást érzett a régen tovaillant, békés gyermekora után. Egyénisége, a felhúzott cserép helyén keletkezett lyuknál jégmadárrá változott, és óriási sóhajával együtt kiröpült, s behelhuppant a tetőt beburkoló vastag hóba.

Régen elmentek. Elemér mégis, mint egy most megpillantott régi karácsonyi fényképet, még mindig a fenyvest leste. Majdnem besötétedett, mire végre lebotorkált a padlásról. Máté az ablaknál állt, és a bibliáját lapozgatta, amelyet naponta többször elővett, néha Laci is melléje telepedett, és a szerény, a rövid igehirdetését hallgatta.

- Már nem dolgozol? - kérdezte meg, mintha nem látta volna, amit látott.

- Szakadatlan dolgozni, idéző jelben mondom, a léleküdtető áhítat csendes perceit elhanyagolni annyi, mint magunkat a leggazdagabb lelki élményektől megfosztani - válaszolta szokásos cikornyásságával.

Elemér eleinte csodálta Mátét. Fellengzős, tananyaghoz hasonló szavait hallva, önkéntelenül naftalin szagot érzett, ámde azért azokban a szavakban, ósdiságuk ellenére, mindig talált felemelő, szívhez szóló mézesragacsot. Most, úgy érezte, mintha cirkuszi kikiáltót hallana a Városligetben. Akaratlanul elmosolyodott, azonban szokásától eltérően nem mondta ki.

- Baj, hogy bejöttem? - lepődött meg Máté, Elemért lesve, úgy érezte, mintha az neheztelne rá.

Ő melléje lépett, és hátba vágta.

- Hajtottalak egyszer is?

- Nem, de...

- Tudod, milyen nap van ma? - vágott bele a szavába Elemér.

- Nem. - Elgondolkozva folytatta: - A kalendárium lapozgatása helyett, csak tapogatódzok: hétfő, esetleg szombat...?

- Karácsony.

- Ka-rá-csony!

Laci éppen ekkor lépett be az ajtón. Melléjük állt, és fülelt.

- Honnét tudod? - kérdezték meg egyszerre.

- Előbb karácsonyfákat vagdostak ki az erdőben.

- Csak... csak nem fedeztek fel bennünket? - remegett Laci hangja.

- A padlásról lestem meg őket. Szerintem semmit sem láthattak. Kapkodva s igen gyorsan dolgoztak, majd ugyanolyan gyorsan eltűntek.

- A füst...? - mutatott Laci a tűzhely felé.

Elámulva lestek egymásra.

- Nyilván azért merészkedtek ennyire közel az erdészházhoz, mivel tudták, hogy az erdészek elmenekültek, lám a kémény mégis füstölt! Vajon észrevették-e? - töprengett hangosan Laci.

- Mondom - intette le Elemér -, semmi gyanúsat nem észleltem. Kivágták a fákat, és sipirc, haza!

- Akkor - jelentette ki később Laci megnyugodva - tényleg karácsony van, mert a falusiak mindig karácsony estéjének napján vágják ki a kiszemelt karácsonyfákat.

Hallgattak. A levegő ünnepélyessé sűrűsödött körülöttük, mégis ami máskor felemelő érzéseket csalt ki elnehezült mellükből, most egyszerre lesújtotta, földhöz verte mind a hármukat. Máskor is előfordult ilyen, de most valahogy fájt is mindaz, ami velük történt. Elemér, ezt az elnehezülést feloldón, hirtelen megszólalt:

- Ne bánkódjunk, sőt örüljünk, gyerekek! Békeidőben sem kívánhatnék ettől katonaként jobbat. Ennivalónk bőven van. Melegben, biztonságban vagyunk. Úgy élünk, mint a grófok..., egy kis túlzással.

Máté eközben ismét lelkésszé változva, amint temetésekkor a gyülekezete előtt, bibliáját a melléhez szorította, és megtörten nézett át a társai feje fölé.

- Egyik zsoltár jutott eszembe - zengett a hangja ugyanolyan gyászosan.

- Mi az a zsoltár? - illetlenkedett meggondolatlanul Laci.

- A zsoltárok vagy szent zsolozsmák - magyarázta örömmel a meghallgatása reményében. Tévedett, mert Elemér máris bánta, amiért Laci közbeszólt - a szentírásban az Ószövetség és az Újszövetség összekötőjeként szerepelnek. Ima s énekként egyaránt alkalmasak gyermekeknek, felnőtteknek egyaránt. Tanácsokkal látnak el bennünket. Zsoltárokkal az ajkunkon félrevonulhatunk az ünnepek csendjében, odaállhatunk a szenvedő beteg ágyához, beléphetünk a templomba, sőt a mennyországba is...

- Jó... jó - sürgette Elemér, mert azt hitte sohasem ér véget a szóáradata -, arról beszélj, amiről a mai naphoz illőn beszélni akartál!

- A zsoltárok évszázadokkal előre megjövendölték Jézus születését.

Közben teljesen besötétedett, mégsem gyújtottak lámpát. Kinyitották a csikótűzhely ajtaját. Laci szárazfát dobott a tűzre, annak kiszűrődő fényénél beszélgettek. A szobát, kályha hiányában nem használták. Elemér és Laci leült a földre, Máté állva maradt.

Laci, miután elhelyezkedett, énekelni kezdett.

- Mennyből az angyal, lejött hozzátok...

Máté és Elemér vele együtt énekeltek. Alig fejezték be Máté máris másik karácsonyi énekbe kezdett:

- Csendes éj, szentséges éj, mindenképpen nyugta kél...

A társai úgyszintén vele dúdolták. Máténak kifejezetten szép, mély hangja volt. A szöveget átélve énekelt, arcán az áhítat túlvilági fényei ragyogtak, szeme csillogott, mint a holdvilág mindent bearanyozó fénye, ha éjjelente kibújik a hegyek mögül, ami a többiekre is átragadt. Képzletben felemelkedtek a földről, arcukon az előbbi másvilági fények, érzéscsalódásból fakadón megszólaltak. A szívükből hangzott fel, mégis a fülükben csengett. Előbb a lant és a hárfa húrjai pendültek meg, később rázendített az egész zenekar, eközben sorban átérték, ki ezt, ki azt a régi karácsonyt, netán karácsonyokat. Mire feleszméltek merengésükből, Máté hangosan imádkozott, az ő fülükben mégis csak néhány hangfoszlány tévedt be.

- ...A megpróbáltatások csak akkor szolgálnak előmenetelünként, ha te Uram azokat kalapácsként és véső gyanánt használod. Használj fel engem is Uram, mert a megpróbáltatás is lehet adomány! A Te adományaidnak, pedig gyakorlati értelmük van. Te azért ültetsz fákat, hogy azok jó gyümölcsöt teremjenek, azért vetsz magokat, hogy legyen mit learatnunk, azért dorgálsz meg bennünk, hogy a Te akaratod szerint tevékenykedjünk...

Elemér, kissé illetlenül, megint megállította Máté szavainak fényes áradatát.

- Most imádkozol, vagy csak magadban beszélsz?

- Imádkoztam, de már befejeztem - felelte, miközben ő is leült közéjük a földre. - Mostanában sokat, még többet imádkozom, mint eddig.

- Pap vagy, ez a kötelességed! - élcelődött Elemér.

- Nem munkaköri feladatként, hanem kötelességből imádkozom - tiltakozott Máté. - Az ima a keresztyének kezében fegyver, amellyel minden bajt legyőznek. Szárny, amely a fellegek közé emeli az imádkozót. Az ima bebocsátást nyer a mennyi trónushoz. Az ima megvigasztal, felemeli, ugyanakkor össze is töri a szíveket. Amilyen igaz, hogy a mágneses hullámokkal hírt adhatunk egyik földrészről a másikra, amilyen igaz, hogy az égitesteket a nehézségi erő törvényei

tartják fenn, olyan igaz az is, hogy az ima titokzatos, de valóságos erő. Ahogyan a kisebb bárka bevitórlázhat az eldugott kikötőkbe, amelybe a nagyobb hajók nem képesek bejutni, lelkünknek rövid fohásza, vagy sóhaja is a mennybe jut.

Laci további karácsonyi énekeket várt ez este, ám Elemér, Mátéhoz fordulva, másik útra terelte e vélt szent estének menetét.

- Egyszer sem említetted nekünk, úgy igazából, s kissé részletesebben, hogy pap létedre miért szöktél meg?

- Jó féléve járunk egy s ugyanazon az úton, te mégsem ismeresz eléggé?

- Kifogástalan barát, hűséges társunk vagy, én mégsem tudom - erősködött -, hogy miért szöktél meg?

- Azt is mondhatnám, amiért ti, meg azt is, hogy lelkész vagyok, s ennyi!

- Miért vonultál be?

- Nem magamtól, nem önként tettem, behívtak.

- Akkor még nem voltál pap?

- Felavatott lelkész voltam, csakhog - a bibliájára paskolt, amelyet még mindig a kezében szorongatott - az éremnek két oldala van. Egyik Isten, a másik a császár képmásával. Nekünk ennek is, annak is egyaránt engedelmeskednünk kell. Istenre bízam magam, s eleget tettem, képletesen mondom: a császár behívó parancsának. Csakhogy ebben a szent könyvben az is benne foglaltatik, hogy: szeresd felebarátodat, mint tenmagadat! - A tűzbe bámult. - Fogod a puskád, hasalsz a lövészárookban, melletted a bajtársaid lapulnak, akiknek élete talán tőled is függ, igen ám, de ugyanakkor veled szemben, akikre a puskacsöved irányul, éppen olyan felebarátok lapulnak, mint azok, akik melletted hasálnak... Hacsak irányulna! - Összerázkódott. - Már az első ütközet után jelentettem a századparancsnokomnak, hogy ezt én, lőjenek föbe, de nem teszem, nem lövök többé az ellenségnek mondott felebarátaimra, és kértem, hogy helyezzen át a szanitécekhez.

- Tényleg, ezt tetted? - ámuldoztak szinte egyszerre. - Ilyen őszintén elmondtad neki?

- Sőt azt is közöltem vele: ha nem helyez át, megszököm, vagy kihasználva a legelső adandó alkalmat, átállok az oroszokhoz. Mind-egy, hogy azok mit tesznek velem. Csak azért hallgatott meg, ezt többször is kihangsúlyozta, mivel pap vagyok. Áthelyezett, azonban büntetésből állandóan az első vonalban szolgáltam. Sebesülteket szedtünk össze, halottakat temettünk. Majdnem három évet húztam le, egyetlen nap szabadság nélkül, havi egy pihenőnappal. A Don-kanyarnál kezdődött, mármint a sanitécségem...

- Mi is harcoltunk ott - szakította félbe Laci.

- Akkor csak annyit teszek hozzá, hogy azon a bizonyos állomáson ért véget, ahonnet megszöktünk.

- Jó... jó - erősködött tovább Elemér -, azonban a miértre még mindig nem adtál választ.

- Én, csak úgy, mint ti a magyar nemzetiszínű, szentkoronás zászlóra esküdtem, ami Horthy lemondásától kezdve nem létezik többé. A németek megszállták Magyarországot. Nincs többé független haza. Szálasira nem vagyok hajlandó fogadalmat tenni. Említettem szanitécként szolgáltam az első vonalban, legutóbb visszahelyeztek eredeti zászlóaljамhoz, amely zsidó deportáltakat kísért, őrzött. Megtagadtam, amiért büntetésből, veletek együtt át akartak dobni Németországba, amit a szökésemmel hiúsítottam meg.

- A mi emberünk vagy - vágta hátba Elemér, ám fellelkesülése hirtelen lelohadt. Megátalkodottan fürkészte egy ideig. - Téged, tényleg Isten vezet, Ő is mentett meg?

- Attól kezdve vezet, amióta megtértem, s újjászülettem.

- Újjászületté? Hogyan? - kérdezték rácsodálkozva, szinte egyszerre.

- A szentlélek tűzkeresztsége által, amely után a testem ugyanaz a halandó test maradt, de a felfogásom, a hitem teljesen kicserélődött.

- Újjászületté, kicserélődöttél..., a bensőd? - álmélkodott Elemér, azonban nem sok ideje maradt erre, mert Laci közbekérdezett:

- Milyen az az újjászületés?

- Az újjászületés nem a régi ház tatarozása, teljes lebontása. Nem a szív renoválása, új szív és új lélek elnyerése, minden külső kényszer,

harsona nélkül. Új lelkülettől közelítjük meg a kérdéseinket. Eddigi utunkról egy másik útra térünk át s, haladunk tovább.

- Körülöttek lönek - húzta el a szavait elgondolkozón Elemér. - A golyók, mint a cserebogarak röpködnek. Felugrasz, futásnak eredsz, eközben tovább lönek, ám téged egyetlen golyó sem talál el. Futsz, majd gondolsz egyet és ráhasalsz egy bokorra. Ők halottnak vélnek, nem néznek meg, sem nem temetnek el, amint szokás, mert közben a fellőtt sárga rakéta által sürgősen visszavonják őket, és otthagynak... Ezzel a tetteddel megmentettél minket is. Később megint összehoz a sorsunk. Halálra ítélnék. Nyolcan kísérnek, útközben viszont hatukat visszarendelik, mert a partizánok felrobbantottak egy vonatot, a maradék kettő közül egyikre rájön a hasmars, a másíkról meg kiderül: szintén baptista a mamája. Könnyezni kezd, majd valami megszállja, és elenged veled együtt minket is. Csoda, csoda! - Megcsóválta a fejét. - Nem értem.

- Persze, hogy nem érted, ugyanis a csodákat - vágta rá Máté - nem lehet megmérni, értékelni, súlyozni. Nincsen kis csoda s nagy csoda, mert azok mind Isten végtelenségének a kibontakozásai.

- És - ellenkezett Elemér legalább olyan hévvel, amilyennel Máté beszélt -, én mégsem hiszek bennük, mert csodák nincsenek, csak véletlenek. De én a véletlenekben sem hiszek, mert az okot nem szabad kizárni az okozati összefüggésekből. Mindennek, ennek is van oka, csak nem ismerjük. Lehet, sosem ismerjük meg. Sokat gondolkoztam ezen, ám eddig nem fejtettem meg a talányt. Talán nem tanultam eleget, hiányos a műveltségem, a tudásom, szűk a látóköröm, mert én csak a tudományokban hiszek, pajtás!

- Mint fiatal, én is csodáltam a tudományt, de időközben megláttam a tudomány romboló következményeit is. Tanúja voltam annak a rombolásnak, amelyet éppen az általam dicsőített tudomány: a repülőgépek, amelyeket szerettem, az ágyúk, amelyekkel játszottam, a puskák, amelyekért gyerekként remegtem, emberek és emberi kultúrákat romboltak szét. Ezzel szemben Isten...

- Isten... Isten! - torkolta le az örökké kételkedő, lázadó Elemér. - Egy nagy illúzió. Ha nem is mindenben, ezzel egyetértek Freuddal, aki szerint, jelen esetben szerintem is, az ember azért teremtette ma-

gának Istent, hogy silány életét szebbé tegye. Szebbé varázsolja annak elviselését, és reményt adjon neki egy misztikus, meseszerű túlvilágra.

- Bármiként van is - méltó a hívőségre hajló Laci -, akkor is jobb hinni, mint nem hinni.

- Én csak a láthatóban hiszek, mert ami nem látható, az nincsen.

- Nem az a lényeg Elemér - intette le Máté -, hogy bizonyítsuk Isten létezését, hanem higgyük, hogy van!

- Hol van?

- Megmondom, ha te is megmondod, hol nincs.

- Én Isten nélkül is tudok élni - rántotta fel a vállát Elemér.

- Isten is tud nélküled boldogulni. Kérdés, kettőtök közül melyikek húzza a rövidebbet. Te egyszer elmúlsz, mert ugye halandó vagy, ám Isten halhatatlan, ezért örök.

- Te Máté! - szólt közbe megint Laci, hogy másik vágányra terelje a beszélgetésük menetét. - Én nem sokat értek ezekhez, ezért nincs mit hozzátennem, egyszer olvastam valahol, most eszembe jutott. A milánói székesegyház hármass bejárata fölött három felirat olvasható. Jól megjegyeztem. Talán nem tévedek, felsorolom:

„Minden, ami létezik, csak egy pillanatig tart.

Minden, ami elszomorít, csak egy pillanatig tart.

Csak az a fontos, ami öröké tart.”

- Én sohasem olvastam, sőt nem is hallottam róla, de így van, így igaz! - Máté ezután Elemér vállára rakta a kezét. - Amilyen képtelenség egy kutyát a csillagászatra megtanítani, olyan lehetetlenség a megtéretlen emberrel isteni dolgokról beszélgetni, isteni dolgokat megértetni.

- Nagyon éles a hasonlatod, de nem sértődöm meg. Sajnálom, de nem tudok vakon engedelmeskedni, még Istennek sem, főleg neki nem, mert aki nincs, annak miért engedelmeskedjek?

- Pedig, ha csak fele annyit engedelmeskednék Istennek, mint az állatok az embereknek, igen kevés bajunk esne. Az engedetlenség nemcsak veszélyes, Istennel szemben egyet jelent a tiszta ész, a logika törvényeivel való szakítással, a racionális ész...

Laci feszengett, mert a beszélgetésük egyre inkább letért a szágul-dás gördülékeny pályájáról, és ugrált, mint a gidres-gödrös útra té-vedt szekér.

- Szenteste van. Ne vitatkozzatok! Inkább azt mondd meg nekem Elemér - fordította tréfára a beszélgetésük menetét -, miért piros a paradicsom?

- Nem tudom. - Hangja és idegrendszere még nem váltott át, vi-csorgott, mint a helyére zavart kutya. - Te vagy a paraszt, mondd meg hát!

- Mert mérgében elvörösödött, amiért nem tud szánkózni.

Mielőtt eldöntötték volna, hogy nevéssenek-e, vagy mérgelődjenek, Elemér Mátéhoz fordult:

- Te pedig azt mondd meg, ha már annyira okos vagy: egy csalá-dban hat lánytestvér van. Mindegyiknek van egy fiútestvére. Hányan vannak?

- Tizenketten - vágta rá gondolkodás nélkül.

- Fenét, heten.

Ezen már nevettek.

- A fürdésből, amint sejtem, nem lesz semmi - állt fel Laci.

- De... de! - pattogott Elemér. A tűzhelyhez lépett, levette a nagyfa-zék forró vizet, s beleöntötte a dézsába készített hideg vízbe. Eköz-ben Lacira szólt: - Máris kezdheted, én folytatom a vízfordást, amit előbb abbahagytam!

Kevés vízben kezdték. A meleg vizet mindig utána töltötték. Laci gyorsan levetkőzött, és belebújt a meleg vízbe, közben énekelt:

- Dicsőség mennyben az Istennek, békesség földön az embernek...

Máté és Elemér vele együtt dúdolta, mígnem Máté kivette Elemér kezéből a vödört, és ő indult el a kútra. A hó már nem esett. Az ég kiderült. A csillagok remegtek. Máté összehúzta magán a kabátját, és hálásan fellest az égre: Megváltó született. Hallelúja!

Szíve édes örömmel telt meg. Felcsigázódott képzeletében a menny összes hárfái zengeni kezdtek, megszólaltak a mennyei harangok is, és felhangzott a kétszólamú fenséges oratórium: az örökkévalóság összes himnuszának öt betűből álló legszebb dicsénete is: Jézus!

Ha van név, amely az ő szemében kedvesebb minden más névnél, akkor éppen Jézus neve volt az.

* * *

Vitéz Szondy Előd zászlósna, a rárópusztai helyőrség parancsnokának, ismét ringatózni kezdett a hasa, mert az olyan pocak volt, amely nemcsak előbb ért be az ajtón, mint a gazdája feje, hanem előbb is kezdett mozogni a gazdája szájánál.

- Szóval karácsonyfát lopott és...

- Nem loptunk, százados úr.

Zászlós volt, ám Gulyás Lajos, nem ismerte a rangjelzéseket. A százados is a „Százados úr sejahaj, százados úr, ha felül a lovára...” kezdetű és abban az időben igen divatos katonanótáról jutott eszébe, holott Gulyás Lajos két világháborút is megélt. Az elsőt azért úszta meg, mivel fiatal volt, az utóbbit, mert megkötyagosodott. Még nemzetőrnek sem vált be.

A zászlós hasa előbb egy nagyot ugrott, amitől Gulyás Lajosnak, nevezhetnékje támadt. Akaratlanul az jutott eszébe, hogy vajon hány malac ugrálhat benne? Menthetetlenül felröhög, ha nem fél. Nem hiába, mert a zászlós máris ráordított:

- Igenis lopott! Hogy megengedte a bíró, de kicsoda az a bíró? Egy bugris paraszt, egy nagy senki! - Legyintett. - Ne féljen, most kivételesen nem büntetem meg!

Gulyás Lajos, nekibátorodott, sokkal felbuzdultabban beszélt.

- Én nem hoztam karácsonyfát - hazudta. - A tehénkéért mentem ki, mert tetszik tudni, mielőtt az erdész úr elmenekült, én megvettem tőle a Marcsát.

Ez sem volt igaz, csak szándékában állt, azonban olyan kevés pénzt kínált a tehénért, amennyiért az erdész nem adta: Inkább kiverem az erdőbe! - mordult rá, mire ő felvidult: hiszen éppen azt akarta, hogy ott hagyja... Azon a bizonyos délután a többiekkel együtt indult el. Előtte ezzel köszönt el az asszonytól: „Töri a fene egyedül azt a nagy havat! Hadd tapossák le ők legalább az út feléig! Oszt mialatt azok a hülyék a fenyőfákat vagdossák ki, én szép lassan leereszkedek a

völgybe, onnét felkapaszzkodok a hegyre...” Így is történt. Már több mint az erdészházhoz vezető út felénél járt, amikor meglátta a füstöl-gő kéményt. Nagyon meglepődött. Egy ideig megütközve leste, közben a fejét törte: visszaforduljon-e, vagy sem? Nem teketóriázott sokáig, tovább indult, csak hogy most már sokkal óvatosabban haladt, mint előbb. Az udvar végében két kopott-foltos katonaruhás férfit fedezett fel. Kukoricaszárat hordtak, közben-közben abbahagyták, és nekiálltak havat lapátolni. Tehát idegenek. Gyanús alakok! Betyárok, ha nem gyilkosok telepedtek be az erdészházba! Keresztet vetett, majd gyorsan visszafordult. Nagyon megijedt. A tehénnel sem törődve, a saját életét mentve, sietőn eltávozott a helyszínről. Mire visszaért előbbi helyére, a többiek végeztek. Egy ideig vártak rá, mivel nem érkezett meg hazafelé indultak. Ő is kivágott néhány kis fát, a hóna alá csapta, és a többiek után lódult, már amennyire az erejéből telt a nagy hóban, mert hiába taposták ki előtte, igen nehezen haladhatott a hazafelé vezető úron.

Egyet aludt rá, másnap reggel felkerekedett, elballagott a laktanyába - a tehén miatti bosszúja vezette oda -, ahol szép sorjában elmondott mindent a véreskező parancsnoknak, Vitéz Szondy Elődnek...

Ez reggel történt, és délután már öt lovas szán indult az erdőbe. A szánokat a helybeli parasztgazdáktól rendelte ki a zászlós: forspontba. A bakokra olyan embereket ültetett, akik jól ismerték az erdészházhoz vezető utakat. A katonaosztagot maga, Vitéz Szondy Előd zászlós, vezette. Az egyik útkereszteződésnél három részre osztotta a szánokat. A kis csoportok élére megbízható tiszthelyetteseket állított. Azok egy-egy, ő két szán élén haladt tovább...

Ebben az órában csak Elemér tartózkodott otthon.

Karácsony első napján, Máté és Laci kiballagtak az erdőbe fenyőfáért. Elemér addig kalácsot dagasztott. A keléshez, élesztő hiányában kovászt használtak. Cukruk régen elfogyott. Szerencsájukra az istálló melletti színben, jó talicskányi cukorrépát fedeztek fel, amiből melasz-szirupot főztek, amelyet befőttes üvegekben tároltak. Túrójuk bőven volt, ezért túrós lepényt sütöttek. Mátét, kifejezett kérésére felmentették a munkavégzés alól. Elemér is ki akart menni velük az

erdőbe fenyőfáért, ám valakinek mégis otthon kellett maradnia, hogy Laci, vagy ő maradjon otthon, sorshúzással döntötték el. Szerencsétlenségére saját nevét húzta ki a katonasapkájából.

Földhöz is verte azon nyomban.

- Látod - kiabálta erőltetett haraggal -, még sincs Isten, mert ha lenne, téged fogott volna itthon, hogy nyugodtan imádkozhass!

Máté tréfásan megfenyegette.

- Nem is szerepelt a nevem a sapkában, és Istenben kételkedni annyi, mint bűnt bűnre halmozni. - Megbocsátón mosolygott a társára.

- Ha mindenáron menni akarsz, szívesen itthon maradok helyetted.

- Alea iakta est..., menj!

Amint kiértek a fenyvesbe Laci azonnal megkérdezte Mátétól.

- Mit mondott Elemér? Ha jól tudom latinul...

- A kocka el van vetve!

- Te még mindig bízol, Elmér megtérésében? Csodálkozom a kitarásodon. Én bizony régen felhagytam volna a hittérítősi játékkal.

- A csiga is bejutott Noé bárkájába, és ugyanúgy meg volt váltva, mint az egér, aki elsőként futott be.

- Na látod - vágott közbe Laci -, ez az, amivel nem értek egyet veletek, újszülött emberekkel. Nálatok, ellentétben a katolikusokkal: kollektív bűnbánat van: szánom-bánom mondjátok, és kész! Gyilkolt, hazudott, megcsalta a feleségét..., mindegy. Valamennyi bűnt lekezeltek, egy szintre emeltek, holott a gyilkolás és a hazugság között azért van némi különbség, igaz? Egy kalapba teszitek bele a bocsánatos és a halálos bűnt, amíg nálunk a papok előbb mérlegelik, és súlyosságuk szerint szabják ki a penitenciát. Egyszer nagyanyám egész hónapig böjtölt és imádkozott, naponta, térden állva bűnei bocsánatáért, mert gyónásánál úgy rendelte el a pap, holott ő nagyon jó aszszony volt. Nem gyilkolt, nem rabolt, nem lopott.

Máté, éppen a szőlőmunkásokról szóló evangéliumi részbe kezdett, amikor az első lövések eldördültek...

Az erdészházban Elemér lónyерítésre figyelt fel. Végzett a dagasztással, de a kezét még nem mosta meg. Messziről hallatszott, ám a téli fagyos erdő a végtelen nagy csend százszorosára felerősített min-

den neszt s hangot. Felkapta a fejét, és fülelt. Később gyanús zörgést, hóropogást meg kukoricaszár zörgést hallott. Az ajtóhoz lépett, kinyitotta és óvatosan kikémlelt. Az udvar végéből, a nemrégén összerakott kukoricaszár-kúpok környékéről álig felfegyverzett katonák rohantak a ház irányába. A farakások között, az erdő szélén és a kút környékén, ugyancsak katonákat látott.

Körbezárták - futott át agyán villanyáramként a rémület. Az istálló-ra figyelt. Arra talán még elmenekülhet!

Egyetlen pillanatig sem tévovázott. Úgy, amint volt, kovászos kézzel s ingben, kisurrant az ajtón.

Rálóttek, mire ő világosan érezve, hogy felfedezték, a hóba vetette magát, és kúszva haladt tovább.

- Adjátok meg magatokat! - kiabálta egy zsírosízű hang. - Körül vagytok zárva! Nincs értelme az ellenállásnak!

Elemér semmivel sem törődve tovább kúszott. Úgy túrta a havat, mint a vaddisznó. Közben megint lóttek. Az ablaküvegek egymás után törtek ki, hullottak éles csörömpölés közepette a földre. Az ajtó recsegett. A sárfal huppogva nyelte el a golyókat, néha egy-egy darab vakolat a földre zuhant. Pattogott, töredezett a cserép, holott a tetőt legalább harminc centis hó fődte. A cserépdarabok a padlásra hullottak. Néha egy-egy darabról a hó is lezuhant a tetőről. Olyat hupant, mintha az egész tető leszakadt volna.

Behúzódik az istállóba - gondolta kúszása közben Elemér. - A jászol alá bújik, vagy felmászik a padlásra, s lyukat fúr a szénába. Egy ideig meglapul, amikor a katonák túljutva az istálló környékéről, betörnek a házba, gyorsan elmenekül.

Elszámította magát, mert máris felfedezték, ugyanis nem volt annyira nagy a hó, hogy alagutat fúrva menekülhessen, lépten-nyomon beszakadt fölötte.

- A hóban mászik. Ott... ott! - kiabálta valaki.

- Élve csípjétek nyakon! - ordította ugyanaz a zsíros hangú tiszt, aki az előbb megadásra szólította fel.

Abbahagyták a lövöldözést, több irányból egyszerre futottak feléje, mintha kutricájából kiszabadult malacot akarnának befogni, azon versengve, hogy ki vetődjön rá elsőnek.

Elemér egyetlen pillanatig sem késlekedett. Felugrott, és minden erejét összeszedve az istálló felé rohant.

- Állj meg! Úgyis elfogunk! - kiabálták több helyről is utána.

Elemér nem törődött velük. Egyetlen lehetőségként az istállótól várt menedéket. Zárt hely, és nincs is más lehetősége. Igaz, csipetnyi ideje sem akadt a mérlegelésre, arra sem, hogy lerázza magáról a havat.

Közvetlenül az ajtóban járt, amikor újra rálöttek.

- A lábam! - szisszent fel. Valamivel a térde fölött a combjánál erős ütést érzett, nyomban rá éles fájdalom nyilallt bele. Ennek ellenére csak berontott az ajtón.

Tudta, hogy Laci mindig az ajtónál, a falnak támasztva tartja a vasvilláját. Felkapta, és szúrásra készen tartva a falhoz lapult.

Először egy géppisztolycsövet pillantott meg, azután egy kezét. A szúrásra készen tartott vasvilláját óvatosan felemelte, és hatalmas ütést mért vele a kézre. A géppisztoly nagyot zörrenve hullt a földre. Az illető katona felordított. Ő, mit sem törődve vele, a vasvilla ágával maga mellé kotorta a géppisztolyt, és felkapta. Nincs menekvés, ezt már akkor megértette, amikor felfedezték a hóban, ám a géppisztoly új reményt és lehetőséget csepegtetett elalélt akaratába.

- Milyen bűdös van itt...? Miért, amikor Laci mindennap kihordja a trágyát, és friss aljzatot szór a tehén alá? - ez jutott lázasan lüktető agyába, amikor utolsó lehetőségként, kitörési szándékkal viasszántikált a nyitva hagyott ajtóhoz. Elsőként azt a katonát pillantotta meg, akinek szétzúzta a keze fejét. Az erdő irányába kecmergett. Kezét lógatva, véres csíkot húzott maga után a hóban. Társa a sebesült felé igyekezett. Odébb négy másik katonát pillantott meg. Gyors lövéseket adott le a géppisztolyából. Ám, nem adhatott le több lövést, mert a kukoricakúp tövéből lövések dördültek el, és ő erős ütést érzett a mellén, nyomban rá elviselhetetlen fájás és fulladás kínoztta. A melléhez kapott, és a hóba huppant. Kettőt-hármat belemarkolt. Az első markolást még érezte, utána Isten nevének suttogása közepette, elvesztette az eszméletét, majd meghalt...

Máté és Laci, mihelyt meghallották a lövéseket, kétségbeesetten összerázkódtak, s néhány pillanatra lebénultak. Az első lövések nyomán több fegyver is megszólalt, amely valósággal sokkolta az idegrendszerüket.

- Megtámadták az erdészházat! - suttogta Laci testileg-lelkileg összeroppantan. Közelében kökénybokrot fedezett fel. Elkapta Máté kezét, és maga után húzta a bokor tövébe, ahol legkevesebb volt a hó.

- Mindent feldúlnak - ömlött ki belőle a kétségbeesés fekete nyála. - Elemért agyonlövök, mert nem adja meg magát élve, az biztos!

- Minket is üldözőbe vesznek, miután rájönnek, hogy nem egyedül élt az erdészházban - suttogta Máté.

- Ha ezen a völgyön átvághatnánk, könnyen eljutnánk a vészkijáráshoz... Elemér nem hitt, rendben - berzengett teljesen váratlanul Laci, majd másra térve folytatta: - Én hiszek, de ezt..., ami ott történik! Mert jó, megszöktünk, de sem rablók, sem gyilkosok nem vagyunk. Miért üldöznek bennünket... ennyire?

- Nem tudom - rázogatta Máté a fejét -, azonban egy valami bizonyos: Isten sohasem rak ránk kettős terhet, ha mégis megtenné, teheti, mert ő mindenható, kettős erővel ruház fel. Bízzál, és megmenekülünk!

Laci elengedte Mátét, de kétségbeesésétől még mindig remegő hangon beszélt.

- Elemért megölik.

- Minden megtörténhet, de ne aggodalmaskodjunk, mert Isten néha kételyeink kötelékéből fonja azt a korbácsot, amellyel megfenyít.

Az előbbi, már-már csak elpotyogatott lövések után, most ismét folyamatosan lőttek.

- Mi a fenének lövöldöznek ezek ennyit? - rázkódott össze Laci. - Kivel harcolnak, amikor Elemérnek nincs fegyvere?

- Nem tudom, mi viszont meneküljünk tovább, mert igen közel vagyunk az erdészházhoz. - Felállt, óvatosan körbenézett, majd a társa felé intett, hogy mehetnek.

- Nézd! - A további szavak Laci torkába rekedtek, csak annyi ereje maradt, hogy az erdészház irányába bökjön.

Előbb füstöt, később felcsapódó lángokat láttak.

- Felgyújtották - borzadtak össze egyszerre, mihelyt szóhoz jutottak a rémes látványtól.

- A ház s az istálló is ég... minden! - állapították meg sorban.

Egy ideig megátalkodva lesték, ezután Laci ismét megszólalt:

- Siessünk! - idegesen lökdöste Mátét.

- Bízunk Istenre magunkat, s gyerünk! - válaszolta ő, majd váratlanul megállt. - Te is bízol, Laci?

- Kétszer megsegített, miért csapna be harmadszor?

- Akkor nagyon siessünk!

A hó kezdetben, mintha a fákról hullottak volna alá, nagy pelyhekben pötyögni kezdett, ám mire kiértek a bozótos részből, a sűrű hóesés miatt vastag csipkefüggöny lebegett előttük. Alig látták a völgyet, ahol a sűrű bokrok mögött, tőlük alig néhány méternyire, lovas szánok álltak. Körülöttük katonák mozogtak. Lacinak még a lélegzete is elállt, amikor megpillantotta őket: Nem vettek észre, hogy lehet ez? - rémüldözött, azonban nem maradt ideje a csodálkozásra, mert az egyik katona váratlanul feléjük kiáltott:

- Siessetek már!

Laci pánikba esve bámulta őket. Lába a földbe gyökerezett, tüdeje zihált, szíve szaporán vert.

- Egyenesen a karjaik közé sétáltunk - hörögte rémulten.

- Induljunk el bátran! - biztatta Máté előreindulva.

Laci továbbra is pánikra hajlón követte, mintha azon törné a fejét, hogy ne forduljon-e vissza, amit Máté azonnal észrevett.

- Ezek azt hiszik - nyugtatta meg -, hogy hozzájuk tartozunk.

- Csupa folt a ruhánk, azonnal felfedeznek bennünket! A karjukba sétáljunk?

- Mögöttünk az erdészház, előttünk ők. Ott is, itt is katonák.

- És ha másfelé mennénk?

- Áthághatatlan sziklás oldalak, mély vízmosások vesznek körül, és a hó is szakad. Ráadásul hallottad, már felfedeztek.

A hó tényleg szakadt. Alig látták egymást. Az erdő óriási hósapkát húzott a fejére: Havon járt, és hóban hempergett.

Máté megszorította a meg-megingó társa kezét, és maga után vonta.

- Amint mi, ők sem látnak a hótól, s hallod, a társukat hívják? Ha most megfordulunk, végünk van, amíg így bizakodhatunk.

- Itt vannak már? - hangzott a kérdés valahonnét.

- Itt, indulhatunk!

- Lapulj a hóba! - kapta el Máté a társa kezét.

Sündisznó módra összekuporodtak. Mire ismét felálltak, a hó majdnem teljesen befödte őket. Valahogy úgy néztek ki, mint két magas, havas facsonk. Óvatosan szétnéztek, nagyon visszafogottan mozogtak, nehogy leperegjen ruhájukról és sapkájukról a hó. A völgy teljesen kiürült. A katonák nyomtalanul eltűntek.

A nélkül mentek tovább, hogy lerázták volna magukról a havat.

- Miként történhetett meg ez? - hüledezett Laci. - Felfedeztek bennünket, hozzánk szóltak, és... - elhallgatott.

Mire Máté válaszolt, már átérték a völgyön, és ismét az erdőben jártak.

- Az erdészházból vonultak hazafelé. Megálltak, két társuk félrevonult... Őket sürgették, amikor megláttak bennünket, akikkel összetévesztettek. Azután minket eltakart a nagy hó, ők elvégezték a kis, vagy a nagy dolgukat, megérkeztek, és szépen eltávoztak. - Szembe fordult Lacival. - Ki más, ha nem Isten segített meg bennünket?

- Valóban éig ér a hited, előre tudtad, hogy csoda történik. Amint történt is. Netán felelőtlenül hazardíroztál? - Sorban kinyitogatta az emlékezés zsilipjeit: - Fenyőfáért megyünk a közeli fenyvesbe. Útközben lövéseket hallunk. Behúzódnak az egyik közeli bokorba. Később elindulunk, mögöttünk ég az erdészház, beszorulunk, csak egy völgyön át menekülhetnénk el onnét, igen ám, vesztünkre az is tele van katonákkal, amit mi csak akkor fedeztünk fel, amikor vesztünkre kiléptünk a takarásból...

- Azt is tedd hozzá: a hó szakadt. Szinte befedett, s eltakarta a foltjainkat.

- No de, csak úgy besétálni a karjukba! - emelte fel a hangját Laci. - Viszont, ha már közéjük tévedtünk, miért nem fedeztek fel, fogtak el bennünket? Csoda történt. - Olyan szemekkel bámult Mátéra, mintha mellbe verte volna. - Te ezt előre tudtad?

- Én csak annyit tudtam, hogy ahová behúzódtunk, nem maradhatunk. Hátunk mögött felégették az utat, előttünk katonák álltak, akiket a bokroktól nem vettünk észre. Mikor s hogyan érkeztek oda? Két oldalt áthághatatlan, úttalan utak. Ha maradunk, gondoltam, biztos a lebukás, de ha elindulunk... - Merőn lesett maga elé, majd feleremelte a kezét. - Ehhez az elinduláshoz, annak a bizonyos ismeretlen katonának a kiáltása adta az ötletet, aki összetévesztett a társaival.

- Egyszer azt mondtad - vágott közbe -, azóta sem felejtettem el: világosság létezhet nap nélkül, de áldás Isten nélkül soha! Jól mondtad az előbb: Ő akarta, és mi megmenekültünk. - Áradozón folytatta: - Akaratlanul a karjukba sétáltunk, ránk kiáltanak, és nézd - áttüzesedett érzésekkel ölelte át a társa vállát -, élünk!

Egy ideig még áradozott, majd hirtelen lelohadt a hangja.

- Mindenünk odaveszett!

- Akinek Isten a mindene, mérhetetlen a kincse. Ne aggodalmaskodj, a holnapot bízd az Úrra!

Egy ideig szóltanul mentek tovább.

- Ha Elemér élve jutott a kezükbe - szólalt meg Laci újra, kissé elmélázón, majd hevesen megrázta a fejét. - Nem. Ő nem került élve fogságba! Vajon, miként juthattak a nyomunkra?

- Egyszer megtudjuk. Lehet nem itt, odaát.

- Ha élve megszabadulunk, megússzuk ezt a förtelmességet, mihez kezdesz? - kérdezte meg Laci, hogy levezesse felgyülemlett, fojtogató izgalmát, mindegy mit, beszélnie kellett.

- Visszamegyek a falumba, és tovább szolgállok a kis gyülekezetem élén.

- Most ki vezeti?

- A presbiterek. Mindig az szolgál, akit Isten megszólít.

Laci eddig nem hallott a baptistákról, ezért számára ezek a szavak: gyülekezet, presbiterek, és szolgálat... elvont fogalmakat takartak. Rámát, amelybe nem raktak képet. Csak akkor szólalt meg ismét, amikor már messze jártak az erdészháztól, közel a barlangjukhoz.

- Ma pihenünk, holnap...

- Ne dicsekedj a holnappal, mert nem tudod mit hoz az terád!

- Idézet vagy csak úgy kitaláltad?

- A példabeszédekből idéztem.

- Tegnap még minden csendesnek, békésnek tűnt, ma? - Felsóhajtott. - Szegény Elemér! - Megállt. - Nem borzasztó, semmit sem tehetünk érte, csak a magunk bőrét mentjük. Lapulunk...

- Jelenleg csak egyet tehetünk: imádkozunk, mert az még a sírhalmon is meggyújtja a reménység mécsesét.

Nagyon őszintén mondta. Az őszinte szívekből pedig, Isten akarata hangzik vissza, mint alpesi sziklákon a pásztor kürtjének andalító hangja.

Beértek a barlangba. Máté azonnal letérdelt és imádkozott. Laci, egy idő után melléje térdelt, ám neki csak egyetlen szó buggyant ki a száján: Amen!

„Uram miért?... Majd meglátod.”
2 Mózes 5.22.

IV.

Szekeres László és Elek Máté, négy hónapot töltött a barlangból kialakított új kényszerotthonukban.

Élelmük az utolsó falatig elfogyott, holott nagyon takarékoskodtak. Szigorúan kiosztott fejadag szerint étkeztek. Hétről hétre kevesebbet ettek. Napközben szüntelenül vadásztak. Derékig érő hóban, csikorgó hidegben járták az erdőt. Ha néha-néha kezdetleges csapdáik- és hurkaiknak köszönhetőn el-elejtettek egy-egy vadat, ünnepnapnak számított, holott nem ették meg az egészet, szűkösebb napokra takarékoskodtak.

Kitavaszkodott. Az idő váratlanul megenyhült. Ragyogóan süttött a nap. Az összes hó elolvadt. Máté az egyik nagy fatörzsének dőlt, ahol szokása szerint a bibliáját lapozgatta. Éppen felemelte a fejét, amikor őzet pillantott meg. Egészen közel állt. Az első pillanatban észrevette, hogy sebesült vad tévedt a közelükbe. Bibliáját, minden mozdulatára vigyázva a zsebébe süllyesztette, felállt, majd kétrét görnyedt, és az őz felé osont. Bármennyire vigyázott, az észrevette. Megfordult, két első lába közül az egyik hiányzott, a másik combból lefelé konyult, két hátsó lábára állt, s ugrálva elmenekült. Bármennyire igyekezett Máté beérte. Belemarkolt a bőrébe, s rávetette magát. Az őz olyan erővel rugdalt a két hátsó lábával, hogy terjedelmes lyukat kapart tusakodásuk helyén. Nagyon nehezen sikerült legyűrnie, és két hátsó lábánál fogva a vállára vetnie. A végkimerülésig elfáradt őz felkunkorította a nyakát, s kétségbeesetten sírt. Máté, bár nagyon sajnálta, nem könyörült meg rajta, ugyanis előbb-utóbb menthetetlenül elpusztulna, nekik pedig ennivalóra, friss húsrá volt szükségük... A barlang előtt leemelte a válláról, és bekiáltott a társának:

- Nézd, mit hoztam!

Laci ledobta az ollót, amellyel megfelelő időközönként levágták a szakállukat, és kisietett.

- Szép példány - bólogatott elismerően, majd közelebb lépett, segített összekötözni a két hátsó lábát. - Mi történhetett vele? - kérdezte meg ezután.

- Szerintem ellőtték a lábát. Nézd! - mutatta.

- Vagy hurok vágta le. Egyik lába ott maradt, ezt csak a bőr tartja, ni!

- Hónapokon át hóban, fagyban kínlódott, vergődött, mígnem mi levágjuk.

- Inkább mi együk meg, minthogy szakadékba essen, vagy felakadjon egy bokorban. Mit gondolsz, két lábbal meddig élne?

Szakszerűen végigmérte a szemével, majd megfordult, és visszament a barlangba, ahonnan baltával és késsel tért vissza. Kését egy kőhöz fente. Máté undorodva elfordult.

- Ne haragudj - súgta -, nem nézem végig.

- Csak addig segíts, amíg két hátsó lábánál fogva felakasztom egy faágra! - Abbahagyta a kés fenését. - Sérülése ellenére kövér állat, egymagam nehezen boldogulnék vele, és ugye ugrál is!

Mihelyt az őz az ágon csüngött, Máté megfordult, és odébb ballagott.

A korai tavasz, ragyogón fényes zsongás közepette ölelte őket körül. Ezen a télen fele annyi hó sem esett, mint ezerkilencszáznegyvenhárom telén, a völgyek mélyedései mégis színültig megteltek zavaros, mocskos vízzel. A közeli patak folyammá duzzadva, félelmetes dübörgéssel söpörte le, ami az útjába akadt. Néhol több fát kidöntött, sodorta maga előtt a környező bokrokkal együtt az Ipoly irányába. Néha sziklákba ütköztek: felakadtak, s egymás hátára ülve, kis szigetekskéket alakítottak ki, amelyek mindaddig ottmaradtak, amíg egy kövérebb hullám nyaka közé nem kapta, s egymás után ki nem lökdöste mind a partra...

Az éles napsütésben csillogó erdőt igazi békebeli csend s fenyőillat lengte be.

A hóvirágok elnyíltak, lassan az ibolya is átadja a helyét az illatos gyöngyvirágoknak. A patak partján sorakozó fűzfabokrok barkát hánytak, elsárgult ruhájuk helyett, egymás után öltötték magukra, a friss, zöld színekben pompázó tavaszi gúnyájukat. A nyírfák ágai le-

velekbe szökkentek. A tisztások üde zöld szőnyeget kaptak. A gyermekláncfű sárga virágfejeiken maszatos méhek szorgoskodtak. A vadak nyugtalanul szökdelték, kergetőztek, és egyre jobban benépesültek a lassan kiterébélyesedő lombok is. A télen olyannyira csendes erdő, reggelenként megint hangos, s csodálatos madárdalra virradt.

A tavasz, a vadméhek szárnyain vérbizsergető szökdécselésbe kezdett.

Máté végiglegeltette szemét az újjászületett erdőn.

Micsoda pompa, mennyire fönséges látvány - gondolta, mégsem tárgult ki a szíve, inkább összeszorult. Az egyedüllét gyötörte. A mátkája után vágyott, valahogyan mégis annak a szépasszonynak karcsú alakja ugrott be képzeletének összemocskolódott radarernyőjére, aki befogadta, s megvendégelte. Mert a szorgalmas embert is megkörnyékezik a kísértések, de a lustát a kísértések egész raja támadja. Mindent mellőzőn, gyorsan megfordult, és visszasietett a társához, aki eddigre lenyúzta a bőrt, s éppen a húst darabolta.

- Te - fogadta Laci örömmel -, én úgy, de úgy bepakolok...! - Megpaskolta tenyerével a friss színhúst. - Vágj le egy jókora darabot belőle, és tedd oda sülni! - kérte azon nyomban Mátét.

Az egy másik kést hozott, majd Laci kérésének megfelelően, levágott egy darabot az őzhúsból.

- Ezt is tedd melléje! - kérte Laci, miután egy másik darabot metszett le, és Máté markába nyomta. - Miért spóroljunk, amikor semmi sem tart örökké!

- Csak egy valami örök, ami az örökkévalóságból származik - mosolygott rá Máté.

- Te Máté! - vágta rá Laci. Máté közben száraz gallyakat tördelt össze, és az izzó parázsra dobta. Gyufájuk elfogyott, ezért egyetlen pillanatra sem hagyták kialudni a tüzet. - Ugye, te sem haragszol Elemérré?

Máté megütközve lesett rá.

- Úgy értem - tette hozzá magyarázkodón Laci -, megbocsátottál neki?

- Mit kellett megbocsátanom?

- A durvaságait, amelyeket a fejedhez vert, a hitetlenségét. Szó, ami szó: Elemér nem szívelte a papokat.

- Mások bűneinek megbocsátása mindig örömet szerez Istennek, és vétkeink megbocsátására ösztönzi.

- Szépen hangzik, amit mondtál, de haragudtál vagy nem Elemérre?

- Az én szívemben sosincs harag. - Agyagot gyúrt, és a húst gondosan belebugyolálta azzal. - Fel-felhúzott néha, de a harag, amely olyankor előntötte a szívemet, szent harag volt.

- A harag, az harag, még ha szentnek titulálsd is.

Máté nem válaszolt. Forró hamuba helyezte az agyagba bugyolált húst. Laci eközben befejezte a munkáját. A feldarabolt húst egy fonnott kosárba rakta, a bőrt kitergette száradni, majd Máté mellé guggolt.

- Több éves frontszolgálat kötött össze Elemérrel.

- Nem kellene végre utánanéznünk - vágott közbe Máté -, hogy mi történt vele? Lelőtték..., kivégezték...? Nézd! - Körbemutatott. - Teljesen kitavaszkodott.

- Rég gondolok rá. Télen a hó, most a sok víz és a félelem tartott vissza, ám...

- Vágjunk neki - bátorította Máté -, például...

- Holnap.

- Ennyire gyorsan.

- Szerintem máris, ugyanis estére, bármilyen rossz is lesz az utunk, ha nem is vígan, de visszaérhetünk.

- A vadvizek miatt sokat kell kerülnünk. Ki tudja, hol juthatunk át ezen a megduzzadt patakon. Mégis, én is azt mondom...

- Lakjunk jól - vágott a szavába Máté -, és induljunk!

Lázban égve ettek. Utána gondosan eltüntették a nyomaikat, Rendet raktak, és máris útnak eredtek.

Azon az emlékezetes napon, mialatt megdermedten hallgatták a lövéseket, természetes ösztöneikből adódón, csak a saját életükre gondoltak. Egyébként is, semmi mást nem tehettek. Már akkor sejtették, amikor az épületeket lángban állni látták, hogy Elemérnek vége. Felkoncolták, jobbik esetben lelőtték. Legutóbbi megmenekülésük után, Laci többször elmondta Máténak: Elemér állandóan fogadkozott,

hogy nem kerül még egyszer élve a kezükbe. Ha megtámadják, harc közben esik el... De mivel harcolt volna? Baltával, karóval? - latolgatták több ízben. Azt tervezték, hogy már másnap visszamennek, és személyesen győződnek meg a történekről. Ám, azon a szörnyű nap utáni reggelen iszonyatos hófúvásra ébredtek. A szél áthatolhatatlan hóakadályokkal teljesen eltorlaszolta őket az erdészháztól, s az a borzalmasan hideg tél, amely a nyakukba szakadt! Csak a tavasz beálltával enyhült meg az idő, ekkor meg a víz öntötte el az utakat, és a gyors olvadástól óriásira duzzadt patak okozott leküzdhetetlen akadályokat. Az eső is sokat esett. Mostanra, végre járhatókká váltak az utak, már csak egyetlen akadállyal, a patakkel kell megbirkózniuk...

A barlangban biztonságban éltek, csakhogy - tartották - a biztonság sokszor gondatlanságot teremthet, a gondatlanság pedig könnyen veszedelembe sodorhatja őket, ezért rendkívül körültekintően éltek. Többször megbeszéltek valamit, mielőtt hozzákezdtek.

Az utóbbi hónapokban egyáltalán nem láttak embert, s puskalövést sem hallottak...

A tavasz, mialatt gyalogoltak, teljes pompájában vigadt körülöttük. Ebbe a cifra tavaszi nászmenetbe minden beleillett: a sár, a megáradtan zuhogó vizű patak, a mohás sziklák, a virágzó galagonyabokrok, a fák egyre sűrűsödő koronái, a madárfütty, a szarvasok rohanásai, a vaddisznók röffenése..., csak ők ketten lógtak ki a sorból, mert erre az időre teljesen lerongyolódtak. Az eredeti kincstári posztót csupa folt takarta. Zubzonyuk alá állatbőröket varrtak, amelyek kilógtak, s lifegtek. Bozontos hajuk az égnek állt, teljesen egybeolvadt ápolatlan szakállukkal. Mert ollójuk ugyan volt, de borotvát hónapoktól nem láttak. A bakancsuk talpa levált, ezért állatbőröket kötöztek a lábukra is.

Menetközben állandóan figyeltek. A patak mentén gyalogoltak, gázlót kerestek. Találtak is több kilométerrel odébb, amelyhez jókora darabon vissza kellett gyalogolniuk a túloldalon...

Az erdészház teljesen kiégett. Üszkös falai bánatosan hirdették a valaha virágzó élet elmúlását. Az istálló és a disznóól, mivel azok legnagyobbbrészt fából készültek, porig leégtek.

Hamujukat majdnem teljesen elmosta a hóolvadás.

A kis földhányást Máté fedezte fel, a régi krumpli gödör helyén: Ebben a gödörben az erdészék, nemcsak krumplit, zöldséget is tároltak. A kis féltetős favázat kukoricaszárral rakták körbe, szalmával fedték be, védték a benne tárolt konyhakerti növényeket a fagytól. Odasietett, egy ideig megdöbbenően bámulta, majd szólt Lacinak, hogy menjen oda. Ő, a romok között kutatott ekkor. Azonnal a hang irányába lódult.

- Szerintem ide temették el Elemért. Bedugták a gödörbe, a tetejét rázúdították, ugyanis abban a fagyos, havas földben nem áshattak sírt.

Laci megdöbbenően leste, hol a szalmával és kukoricaszárral keveredett földet, hol a társát.

- Elemér sírja lenne? - rebegte. Szeméből eltűntek a fények, arca elborult, majd hamuszínbe öltözött.

- Szerintem..., mert ugye, mialatt itt laktunk, szabályos, kis tetővel kiépített zöldségtároló volt. Most tűz nyoma s tető sehol. Az ő halottaikat -, ha voltak egyáltalán halottaik - magukkal vitték, viszont Elemér holttestével nem bíbelődtek. Belökték a tetejét: a szalmát, a kukoricaszárat, a hóval keveredett földet, amely rajta volt, és kész!

Laci körülnézett. Mellette a fűben fényes tárgy hevert. Lehajolt, és felvette.

- Elemér dóznija - mutatta.

- Nem dohányzott.

- A pénzét tartotta benne. - Kinyitotta. Egy fénykép esett ki belőle a földre. Laci utána nyúlt, felvette, megnézte, és Máté felé mutatta: - Az anyja. Állandóan magával hordta. - Elgondolkozva lesett Mátéra. - Én... én - hebegte -, még mindig nem hiszem el, tudod mit, kiásom!

- Teteme oszlásnak indult - tiltakozott a fejével is Máté. - Ne tedd!

- Meg kell tennem, mert soha nem lennék nyugodt. Szerszámot keresek! - Zsebre dugta a dóznit, s elindult. Máté követte. Egy félig elégett nyelű ásót találtak és kapát, amelyekkel visszaballagtak a sírhanthoz, és azonnal nekikezdték a munkának, amely közben máris kettétört Máté kezében az ásónyel.

- Nem csoda - mutatta -, teljesen elüszkösödött.

- Dobd el! A szalmacsomókat és a kukoricaszár maradványokat kézzel is kiszedheted, a többit bízd rám! Nézd, mennyi hó, mert az ugye nem olvadt el a földben. A szalma és a kukoricaszárak között nyár közepéig kitartott volna. Egyébként, nézd, itt még a föld is fagyos! - Nem folytatta, ugyanis alig néhány kapavágás után máris megakadt valamiben a kapája hegye.

- Óvatosan dolgozz! - figyelmeztette Máté, miközben ő, a nyél nélküli ásójával kapargatta a földet.

- A bakancsa! Megismerem, az ő bakancsa! - jajdult fel nemsokára Laci.

Lehajolt. A kapája helyett most a csupasz kezével dolgozott: kaparta, hánnya ki a szalmával, a kukoricaszárral keveredett fagyos, havas földdarabokat.

Máté megfordult, azon a részen kezdett munkába, ahol a fejét sejtette. Csonkanyelű ásójával piszkálta, kapargatta félre a földet, amelyet csak akkor hánnyt ki, ha akadályozta a további munkájában. Végül eldobta az ásót, és Lacihoz hasonlóan, ő is a két csupasz kezével dolgozott tovább: kaparta félre a szalmát, a kukoricaszár törmelékét s mindent. Azonnal felismerte Elemér arcát, de csak azután szólalt meg, miután eltakarította a fejét övező föld és a növényi maradékokat.

- Nézd!

Elemér feje teljes épségében feküdt előttük. A fagy konzerválta, de segített a hó is, amely a földdel, a szalmával és a kukoricaszárral együtt omolhatott rá.

- Közel négy évet húztunk le katonaként, nagyobb részt a fronton. - Szemében kövér könnycsepp buggyant, pottyant le a földre. - A poklokat is megjártuk, és éppen itt, ezen a nyugodtnak vélt helyen kellett meghalnia. Láttam, amit láttam, mégis reménykedtem. Hátha! De hogy így találkozunk, azt nem gondoltam.

Felállt. Fejét két tenyerébe fektette, és a legközelebbi fához támolgott. Nekidőlt, és felzokogott. Máté szomorúan nézte, ám helyéről el nem mozdulva, Istenre bízta a megvigasztalását, mert Isten ereje sokkal erősebb az ő elapadt erejénél, ezért sokkal többet tehet, mint ő, és a világ összes lelkésze. Összekulcsolta a kezét, és imádko-

zott. Mégsem könnyebbült meg, mert ezekben a pillanatokban egyáltalán nem érezte Isten közelségét. Csak szenvedett ugyanis, amíg a kútba esett vödör a víz alatt van, kevés fáradsággal is feljebb emelhető, de mihelyt kihúzzák a vízből, azonnal súlyosabb lesz, mint a szenvedés, amelyet isteni hitbe merülve könnyű elviselni, de Isten nélkül elviselhetetlen teherré válik.

Mialatt Laci tovább sírt, ő ismét az ég felé emelte a két kezét, de másodszor már csak ennyit mondott: Uram! És máris megkönnyebbült, mert ellentétben az előbbi imádságával, újra érezte Istene vezetését. Megfordult, valamit keresett, mivel nem talált mást, a nyél nélküli ásót vette a kezébe, ám mintha meggondolta volna magát, máris lerakta. Szalmát s néhány kukoricaszár maradványt kapart össze, gondosan befödte azokkal Elemér arcát, majd felfedezve a nem messzire heverő kapát, amelyet Laci rakott oda előbb, kezébe vette, és a tőle telhető gyorsasággal visszahányta a földet, meg mindent, a havat is, amit össze tudott kaparni. Már a sírhantot formálgatta, amikor Laci melléje lépett, s megérintette a vállát.

- Pap vagy. Mondj valamit, és imádkozzál érte! Mégsem temethetjük el csak úgy, mint a kutyát. Nem hitt, de ember volt, ráadásul a bajtársunk!

Máté szó nélkül a ruhájába törölgette a kezét, majd a zsebébe nyúlt, és elővette a bibliáját. Belelapozott, valamit elolvasott, visszacsukta, két kezébe fogva, a melléhez szorította. Most tényleg úgy nézett ki, mint a papok temetéseken.

- Nekem - kezdte el magasztosan - az élet Krisztus, és a meghalás nyereség - idézte fejből Pál apostol a Fillippiekhez írott leveléből a huszonharmadik rész, huszonegyedik bekezdését. - Az ide elhantolt katonatársunk, barátunk, Szekeres Elemér, ezt nem mondhatta el, mert ő pusztán emberi értelemmel kutatta azt, amit csak hittel szabad. - Feljebb emelte a szavát. - Holott könnyebb valamelyik csillag hátára felülni, szűnyoggal elefántot fogatni, mint emberi ésszel az örökkévalóság minden kérdését megérteni. A teremtésben, a gondviselésben ugyanis annyi a csoda, mint tengerben az élőlény. Ezek közül a csodák közül legnagyobb csoda a kereszttel, holott Isten a keresztre is homályt borított, ezért a kereszttel mélyebb értelmezésének némely ré-

sze homályos. Nem azért, mintha Isten nem akarta volna nekünk ki-nyilatkoztatni, hanem mert nem vagyunk képesek ezt felfogni. Még-is, ezekben a szomorú percekben nekünk a keresztre kell feltekint-ünk! A keresztre, az örök élet titkára, arra a Krisztusra, aki egyszer s mindenkorra kihúzta a halál fullánkját. Ezért nekünk nem kell töb-bé félnünk a haláltól, mert aki hisz, az örökké él. Egyszer meghal ugyan, de csak a teste rohad el, a lelke újra kicsírázik, elválik a testé-től, és egyesül teremtőjével, ahol nincs többé fájdalom, szenvedés, üldözés, jajveszékelés, sírás csak öröm. - Mélyet lélegzett. - Oda azonban csak az juthat el, aki hisz, és még életében megbánta a bű-nét, mert Isten sohasem tárgyal addig a zendülővel, amíg az le nem rakja a fegyverét. Elemér végre lerakta vagy sem, csak az örökkéva-lóságban tudjuk meg.

Lacira szegezte a tekintetét, és lágyan rámosolygott.

- Én bizonyosan elnyerem részemet az örökkévalóságban, de vajon te találkozol-e Istennel?

Választ várva figyelt egy ideig Lacira, majd, miután ő nem vála-szolt, csendesen folytatta:

- Nem ezt vártad, tudom, de miért beszéljünk a holtakról, akinek sorsa abban a pillanatban eldőlt, amikor meghalt: vagy üdvözült, vagy egyszer s mindenkorra - szótagolta - elkárhozott. Mi viszont élünk. Az üdvözülés vagy elkárhozás sorsa nem a másvilágon, itt a földön dől el. Döntsél tehát, most s itt!

Nem beszélt tovább. Bibliáját a zsebébe dugta, és befejezte az előbb abbahagyott munkáját. Frissen, szinte vidáman dolgozott, mert a vidám kedély - tartotta - a keresztény hitének ajándéka. Olyan mozdulatokkal igazgatta a sírhantot, mintha nem azt, hanem virág-gruppot készítené.

- Ennyit, ennyit ér egy ember. Volt, nincs többé - motyogta Laci.

- Olyan az ember élete, mint fűnek a virága. A fű megszárad, a vi-rág lehull - idézte a zsoltáros szavait.

Máté szavai s ez a szomorú esemény, meg minden, ami lezajlott az utóbbi időkben, ünnepélyes érzéseket keltettek Laci szívében. Elgon-dolkozva ballagott a legközelebbi bokorhoz. Megállt, egy ideig ácsorgott, ezután két vastag ágat tört: egy hosszabbat és egy rövideb-

bet. A sírhoz vitte, és kereszt alakban ráhelyezte a friss, a földből alig kiemelkedő alaktalan hantra.

Miután befejezte, Mátéhoz fordult:

- Amíg élek minden évben felkeresem ezt a helyet, mert elképzelni sem tudod, mi játszódik le ezekben a percekben bennem. Sohasem éreztem ennyire, hogy bűnös vagyok, nem akarok úgy, hitetlenül meghalni, mint Elemér. - Megfogta Máté kezét. - Ami most nagyon bánt engem!

- Áldott az a bánat, amely arra késztet, hogy bűneink felett bánkódjunk. Felhő, amelyből Istennek kegyelmi zápora hullik alá.

- Sok megpróbáltatás ért az utóbbi években, de ilyen soha!

- A megpróbáltatás sok esetben az a sötét alap, amelyre Isten a hívő szívnek szánt kegyelmi ajándékának drága gyöngyeit kitergeti, hogy azok minél szebben ragyogjanak.

- Én most, tényleg cudarul érzem magam, Máté.

- Az olyan megpróbáltatás, amelyet nem érzünk, nem hoz sem hasznót, sem nyereséget. Imádkozzunk!

Szinte egyszerre térdeltek le. Máté szótagolva imádkozott.

- Uram hiszem, hogy vagy. Jézus Krisztus kereszthalála által megváltottál engem, és mivel megbántam bűneimet, megbocsátottál nekem, Ámen!

- Ámen! - felelte rá Laci. Szívében fények gyúltak, mert a kegyelem a legsötétebb órákban is meggyújtja mécsesét. Arca ragyogott, szeme lángolt, teste megkönnyebbült, kezét madárszárnyhoz hasonlónak érezte, miközben felállt, és Mátéval együtt tovább indult. Lépesei természetellenesen rugalmasakká váltak.

- Máris induljunk vissza, vagy nézzünk szét, hátha találunk valami használható tárgyat?

Máté nem válaszolhatott, mert az úton lovas kocsi tűnt fel. A bakon egyetlen öregember ült. Bokrok között álltak, ezért a kocsis nem láthatta meg őket, viszont ők mindent szemügyre vehettek. Egy ideig lesték: első civil ember, akit hónapoktól nem láttak...

- Ne beszéljünk vele? - lökte meg Laci Mátét.

Az habozott, noha mind a ketten ellenállhatatlan vágyat éreztek, hogy szóba elegyedjenek vele: kikérdezhessék, választ kapjanak kérdéseikre, amelyek nagyon régen izgatták őket.

- Nem tudom..., hátha...
- Én megbíznék benne.
- Akkor meg ne tétovázzunk tovább!

Felegyenesedtek, ugyanis hiába takarták őket bokrok, amikor meglátták a kocsit, önkéntelenül sündisznóállásba húzódtak.

- Te beszélj vele! - kérte Máté Lacit.

Ő máris előre indult. Áttörte a bozótot, az útszélére állt, és meszelni kezdett a kezével.

- Álljon meg! - kiabálta is egyben.

Az öreg visszarántotta a gyeplőt, hogy lassúbb menetre készítse a lovait, eközben gyanúsán végignézte őket. A két szökevény ugyanis nagyon cudarul nézett ki, amiért is csak akkor állította meg a lovait, amikor a kocsija távolabb, biztonságosabb helyen állhatott.

- Kicsodák maguk? - kiabált hátrafordulva. A gyeplőt feszesen: megrángatásra, lovai indításra készen tartotta. - Betyárok? Nekem semmim sincs. A kocsi és a lovak nem az enyém. Másutt próbáljanak szerencsét!

Kezébe kapta az ostorát, hogy a lovak közé csapjon, ám Laci kiabálása: Ne... ne! Várjon még, néhány szóra - mozdulatlanságra készítette.

A lovak nyugtalanul kaparták a földet az első lábukkal.

- Hő! Hőha! - Kiabált rájuk az öreg, kissé lazábbra engedve a gyeplőszárát.

- Katonaszökevények vagyunk - lihegte Laci, mihelyt beérte.

Az öreg, kissé remegve, tágra meredt szemekkel bámult rájuk, ugyanis Máté is, Laci után sietett.

- Mit mond? Katonaszökevények! Mióta bujkálnak itt?

- Ősztől. Ebben az erdészházban lapultunk, de ránk törtek a ráróspusztai helyőrség pribékjei. Egyik társunkat agyonlőtték, mi ketten megmenekültünk.

- Maguk nem tudják, hogy vége... Béke van. Nincs többé háború.

Lacinak földbe gyökerezett a lába. Csak állt: a valóság és az álom határán sokkolódva lesett az öregre.

- Nem csak Magyarország, Berlin is kaput.
- Hallod! - kiabált Laci Máténak, aki már beérte őket.
- Igazat mond, vagy...? - tanácstalanodott el Máté, merőn az öregre lesve.

- Minek hazudnék én maguknak? - pattogott az.

- Uram - Máté az ég felé emelte a tekintetét -, te olyan jó vagy! - szíve örömmel telt meg. Gyülekezetére gondolt, ahol újra szolgálhat, s a mátkájára, akit hamarosan feleségül vehet. Nagyon elérzékenyült, szeme megtelt könnyel. Néhány könnycsepp a szakállára cseppent, mialatt tovább mondta: - Hála, hála legyen Neked!

Laci és az öreg szótlánul nézték: Isten szántóföldjén senkit sem alkalmaznak dísznek. Pap, ezért neki ez a dolga - gondolta Laci hirtelen feltöltődve. Átölelte Mátét, és arcon csókolta. Ezután összeborultak és mind a ketten sírni kezdtek. Az öreg kissé tanácstalanul, megátalkodottan bámulta őket: ha ezt látná az asszony - gondolta, majd meghatódottan lekapta a kalapját - katolikus volt -, s keresztet vetett.

A beszélgetést mások is hallották, látták őket, ugyanis a környező bokrokban két, nemrégén megszökött, s ebben az erdőben bujkáló katona lapult: Vitéz Szondy Előd zászlós, a ráróspusztai kaszárnyában székelő helyőrség volt nagy hasú parancsnoka, meg egyik őrmestere.

Az oroszok és a románok egyesült csapatai, amelyhez csatlakoztak a környező hegyekben székelő partizánok is, hirtelen a megáradt Ipolyba ütköztek. A máskor, ezen a helyen pataknyi folyócska, ezerkilencszáznegyvennégy télutoljára, óriási folyammá duzzadva, csak dagadt, dagadt, végül egyik éjjel kilépett a medréből, és elöntötte a környéket. Úgy nézett ki akkor ez a rész, mint a Balaton. A németek, a kaszárnya előtti és az attól néhány kilométernyire lévő hidakat mind felrobbantották, amiért a kis tengernyre duzzadt Ipolyon csak csónakkal lehetett átkelni, amelyeket a németek egymás után kilőttek. Éjjelenként fényszórókkal pásztázták végig az árterületet, és a gyanús helyeket aknatűzzel árasztották el...

Vitéz Szondy Előd helyőrségét, a front megerősítésére, hátrahagyta a hátravonulók parancsnoksága.

Amikor az őrmester berontott hozzá, egyedül tartózkodott a parancsnoki helyiségében.

- Itt vannak az oroszok! - lihegte.

- Maradt annyi... időnk, hogy elmenekülhessünk? - hebegte holtta féhéredetten, erősen remegő hangon. Felugrott, egyetlen pillanatig sem gondolt ellenállásra.

- Esetleg, ha nagyon sietünk...! - makogta a társa.

Géppisztolyt, löszert és némi konzervet vettek magukhoz, majd kirohantak az ajtón. A kaszárnnyából az Ipoly partjára menekültek, ahol legnagyobb meglepetésükre egy gumicsónakot találtak a parton. A nemrégén átkelő román katonák hagyhatták hátra. Kiszálltak, és előre nyomultak. Belevetették magukat, és evezni kezdtek. Több szembejövő csónakkal találkoztak, ám a bennük tartózkodó harcosok, a csónakról ítélve hozzájuk tartozónak vélték őket. Nagyon sötét volt, alig látták egymást. Fényszórót az ellenség felfedezésétől félve, ott nem használhattak... Partot érve, szerencsájukra senki sem járt a környéken, könnyű szerrel belevethették magukat a majdnem rájuk szakadó erdőbe.

Több hónapja bujkáltak. Ha elcsendesedik a környék - tervezték -, civil ruhákat szereznek, és szépen haza ballagnak. A zászlós Szolnokra, az őrmester Pestre...

A két boldog, borzalmas kinézetű katonaszökevény tovább beszélgetett az öreggel.

- Ez az út a faluba vezet - magyarázta az ostorával egy irányba csapkodva. - Menjenek nyugodtan! Ha meglátják az első házat... - Váratlanul pattintott az ostorával. - Ne! Várjanak! Megrakodok, s beviszem magukat a faluba, és eligazítom a dolgukat...

- Nem... nem várunk tovább! - vágott közbe izegve-mozogva Laci. A hirtelen rátörő és egyre erőteljesebben sürgető honvágya gyötörte.

- Csak kocsiderékig rakom meg a kocsimat, gyorsan visszatérek, de ha nem, hát nem! Úgy, amint mondtam. Csak egyenesen tovább! A

faluban a községházára menjenek! Farkas Ferencet, az új jegyzőt keressék!

Lacit majd szétvetette a boldogság. Titokzatos hangokat hallott. Felbolydult idegrendszerének dúcaiból származott, mint amikor vonat robog a síneken, holott nem a vonat zakatolt, a feltámadó szél volt a tettes.

Újra béke van, s ők élnek!

- Nagyon szépen köszönjük - rebegték az öreg felé.

Laci, Máté vállára rakta a kezét, szinte kényszeríttette, hogy letérdeljenek, hálaadó imát mondjanak megszabadulásukért. Magasztosan, szívből fakadó szavakkal, hálát adjanak megmenekülésükért, Laci megtéréséért, bűneinek bocsánatáért... Az öreg meghatódottan bólogatott, hümmögött, de amikor eldőrdültek a fegyverek, riadtan, kapkodón megrángatta a gyeplőjét, és az ostora után kapott. A lovak megugrottak, és vágtni kezdtek, be az erdőbe.

Elsőnek Vitéz Szondy Előd lőtt.

- Rohadt katonaszökevények - sziszegte. - Megléptetek tőlünk, de hogy nem köptök be, az biztos! Egyetlen mukkot sem ejtetek ki a rárópusztai helyőrségről, rólunk!

Az őrmester követte, Vitéz Szondi azonban hamarosan leintette:

- Állj! Elég, meneküljünk el innét! Gyorsan, gyorsan!

Az első lövés eldőrdülése után a két katonaszökevény egymásra meredt. Olyan képpel bámulták egymást, mintha azt kérdeznék: mégis hazudott az öreg? A következő sorozat lövései, eltalálták őket. Laci a fejéhez, Máté a melléhez kapott.

- Miért? - hörgött Laci. Megszédült, egyet fordult a saját tengelye körül, s a földre zuhant.

- Majd fent megtudjuk! - nyögte Máté elhalón, mialatt Laci mellé rogyott. Nem esett le a földre, térdelt, mígnem a következő lövés után szép lassan elterült ő is. Melléből patakban ömlött a vér. Bal tenyerét rátapasztotta, remegő jobb kezével, nehézkesen előhúzta a bibliáját. A földre rakta. Egy gallydarab végét, közvetlenül mellette hevert, a saját vérebe mártotta, és ákombákom betűkkel az első oldalára írta: Olvasd el, a többit bízd arra, aki írta!

Ereje betűről betűre fogyott, a végén már alig mozdult a keze, mégis leírta az utolsó szóig. Becsukta, bal kezét egyetlen pillanatra sem vette le a melléről, majd a lapos köre tette, amely ugyancsak a keze mellett hevert.. Ez ment a legnehezebben, mert most már nemcsak zsibbadt a keze, hanem egyre jobban elhalva, érzéketlené, erőtlene vált, mint a béna emberé. Fejét a mellette álló fa törzséhez nyomta. Látása bepókhálósodott, végül teljesen besötétedett. Ő, csodák-csodájára mégis igen jól látott.

A fák lombjai szétnyíltak. A gallyak húrokká változtak, és megpendültek. Ezer lant, millió hangja, egyetlen dallamot zengett...

Sem fájdalmat, sem félelmet, sem gyűlöletet nem érzett. Végtelen nyugalom áradt szét a testében, amely mindent betakart: vért, szennyet, bűnt. Közben, ebből a zűrzavaros, mégis kristálytisztá, felhőtlen magasságból egy képzeletbeli aranylétra ereszkedett alá, és ő szép lassan felmászott rajta.

Messziről nézett alá, és a földön heverő, vérbefagyott saját holttestére csodálkozott...

* * *

Guthyné Kalotsay Izsmér, a szép úrnő kiköltözött a kastélyból, és élettársi kapcsolatba lépett régi hódolójával: Farkas Ferencsel, az újonnan kinevezett, első demokratikus főjegyzővel, a volt kántortanítóval. Az oroszok megszállását követő hónapokban, nevezték ki, az elmenekült főjegyző helyébe. Izsmér, aki érdekből állt vele össze, igen keveset viszonzott abból a szeretetből, amely a férfi részéről feléje áradt. Farkas Ferenc, délelőtt tanított, délután az irodájában dolgozott. Az egyik pártot szervezte...

Késő este, olykor éjjelenként vetődött haza. Izsmér mindig megvárta. Beszélgettek, közben ételt tálalt, tiszta fehérneműt készített másnapra...

Mindent megadott, de tüzelhet-e, aki maga nem ég?

Farkas Ferenc, mindent előteremtett, ezért egyetlen pillanatig sem nélkülöztek, holott élelmet, ruhát, cipőt egyáltalán nem lehetett akkoriban kapni a boltokban. Az infláció tornya pedig, már a felhőket ost-

romolta. A délben kézbe kapott egész havi fizetésért, délutánra esetleg egy cirokseprűt adtak... A férfi egyáltalán nem lázadt, nem követelőzött, nem erőszakoskodott, türelmesen várt. Úgy tengtek egymás mellett, mint két jómódú idegen. Vadházasságban éltek, amiért a falu évszázados hagyományainak megfelelően, nem illett „mutatkozniuk”, mert a falusiak szemében az ilyen kapcsolat, ezt ők maguk is igen jól tudták, szembe esett pizsoknak számított, amely addig izgatja az embereket, amíg ki nem piszkálták onnét. Ők mindezek ellenére kezdetben, bár igen hangosan csattogtak körülöttük a pletyka kereplői, nem adtak rá, csak azért is karonfogva sétáltak, és tüntetőn megjelentek a rendezvényeken, az összejöveteleken. Az utóbbi időben viszont nyílt és kihívó megjegyzések érték a férfit. Hivatalosan is figyelmeztették, amely a szép élettársa tudomására jutott. Azóta felhagytak ezzel a szokásukkal. Izsmér, ebben az időben csak a régi dajkájával tartott szorosabb kapcsolatot, akihez - az oroszok bejövétele előtt, magára hagyva a kastélyát, amelyet egyébként előzőleg, mint az összes földjét, a gazdasági felszereléseit, az állatokat, átadott a községnek - hozzá költözött. Élt, amíg vadházasságba nem lépett.

Önként vetette le a nemesi finom, selyem ruháját és öltötte fel, képtelen a falusiak egyszerű vászon gúnyáját, ám egyetlen percig sem érezte magát jól ebben a „viseletben”.

Neki is munkát kellett vállalnia, hogy megéljenek. A helyi iskolában tanított. Állását az élettársa segítségével szerezte. Mellette, mint a legtöbb falusi asszony, csirkéket nevelt, disznókat tartott, kacsákat hizlalt, virágos kertet ápolt, segített az élettársának, s a napszámosoknak konyhakertjük megművelésében...

Az alsó négy, összevont osztályt tanította, a volt kúriájának régebbi díszes társalkodó termében, mert a hatalmas épület egyik részét iskolának rendezték be, másik felében a kultúrház és a mozi kapott helyet.

Ha otthon nem is, a gyerekek között felszabadult, és elfelejtett mindent...

A második osztályosok olvastak, a harmadikosok a táblánál számoltak, amíg a negyedikesek a nagy falitérkép előtt tanultak. Valamennyi osztály külön-külön faladatot kapott. A tanítónőjük ettől füg-

getlenül állandóan szemmel tartotta a csoportokat. Az elsőosztályosoknak az „i” betűt tanította. A kisebbik táblára írt éppen, amikor észrevette, hogy a másodikosok, otthagynak a helyüket, az egyik fiú köré csoportosultak. Lábjárgépen óvatosan melléjük tipeggett: Szakadozott, ráadásul az átázás utáni száradás nyomait viselő, szürkén összefoltosodott lapú könyvet nézegettek.

Egy ideig megátalkodottan figyelte őket, ezután csendesen rájuk szólt:

- Mi az, gyerekeim?

Azok, mint felriasztott verebek szétrebbentek, s feszengeni kezdtek. Zavartan bámulták a kezüket és a parkettát.

- Nos? - sürgette azt a fiút, aki a könyvet ijedtében a földre ejtette.

- Találtam - mutatott Köves Pista, a földön heverő könyvre.

A tanítónő a fiú fejére rakta a kezét.

- Óra alatt? Ejnye, ejnye Pistike! Vedd fel, vidd ki, és tedd az asztalomra! - Ezután a többiekhez fordulva jól felemelte a hangját. - Olvassatok tovább, mert nemsokára sorra kerültök!

A térkép előtt állók mind odafordultak, ám erre az erélyes hangra gyorsan visszaálltak az eredeti helyükre, és úgy tettek, mintha Magyarország folyóit tanulmányozgatnák, holott valójában azt találgatták, hogy mit nézegethettek a társaik.

Miután látszólag helyreállt a rend, az új s előkelő származású tanítónő visszament a helyére az elsősökhöz, és tovább egyengette a kis nebulók betűvetés sejtelmes és változatos világába vezető titokzatos útjait.

Az asztalára helyezett könyvet a szünetben nézte meg, amely akarva-akaratlanul Elek Mátét, a kopott s kissé rongyos ruhás, ennek ellenére megnyerő arcú és különös kisugárzó tekintetű, szokatlan körülmények közepette megismert s eltűnt katonát jutatta az eszébe.

Csak nem ő hagyta el valahol? - Jobban szemügyre vette: Károli Gáspár, fordítású biblia volt, amelyet a katolikusok nem használtak, ugyanis a környéket szín katolikusok lakták. Akkor...? Igen, az övé! Most már világosan emlékezett rá: ezt... igen ezt a bibliát rakta az asztalra evés előtt. Mialatt imádkozott, a bal kezét rárakta. Egész biz-

tosan ez volt az! Fedőlapján a kereszt aranyozása lepergett. Oldalán, igen, jól emlékezett, a balfelén a sarka letört...

Szeme a távolba révedt. Idegesen rágt a körmét. Alig vette észre, hogy kinyílt az ajtó: Járó Matyi, a vigyázó lopódzott be.

- A rosszakat felírom a táblára! - motyogta megszeppenve, mihelyt meglátta a tanító nénit, aki ilyenkor sosem tartózkodott az osztályban. Valójában nem ezért jött be, a könyv érdekelte.

- Rendben, de előtte hívd be Köves Pistát!

Matyi kirohant. Nemsokára másodmagával tért vissza. Gallérjánál fogva állította elébe a megszeppent kisleányt. Hórihorgas Matyi negyedikbe, Pista második osztályba járt.

- Hol talátlad? - mutatta fel a könyvet a tanító néni.

- Nagypapa hozta az erdőből. Egy fa alatt lelt rá.

- Az erdő melyik részén találta?

- A leégett erdőszélnél - vágta rá magabiztosan.

Érdekes - kavargott a gondolat a szép tanító néni fejében -, ahol a háború után lelőttek a két katonaszökevényt. Mégis az övé lenne? Szíve összeszorult, s galoppozni kezdett, mint a nyugtalan versenyló lába. Egy ideig maga elé révedt, ezután felállt, az udvarra sietett, és megkereste a takarítónőt.

- Lenke néni! - szólt rá, mihelyt szemben állt a jó középkorú asszonnyal -, vigyázzon a gyerekekre! Hivatalos ügyben hagyom el az iskolát.

- Menjen csak nyugodtan, kisasszonyka! - így nevezte, amint a gyerekek, s mindenki a faluban. - Semmi bajuk nem lesz. - Elkapta az egyik gyerek kezét. Magához szorította, és jól megrázta. - Igaz-e, Jani?

Az új tanító néni a köréjük gyülekező gyerekekre mosolygott.

- Jók legyetek ám! - Máris rohant. Néhány lépés után azonban megtorpant, hátrafordult, s visszakiabált: - Fogadjatok szót!

Farkas Ferencnek, az új, demokratikus főjegyzőnek nagyon sok gondja, baja akadt ezekben a napokban, mert a földosztó bizottságban - amelynek ő lett az elnöke -, valóságos kis háború dúlt az igák miatt. Kezdetben a Kalotsay féle uradalom lovas fogataival szántottak, dolgoztak. Egyik nap ezek, másik nap azok! Igen ám, de azt a

közmondás, hogy közös lónak túrók a háta, ebben a községben a gyakorlatban is bebizonyosodott. A szerencsétlen páriákat, egyik cseléből újgazdává vedlett egyén sem tartotta magáénak, amint nem is volt az. Így történhetett meg, hogy eddigre a harminchat pár lónak nemcsak a menés, a felállítás is nehezeire esett. Végül az ökrökkel meg a tehenekkel együtt, ugyanis azokat sem etették kellően, szétoztották az új gazdák között. Nem jutott mindenkinek, ezért, aki sem lovat, sem ökröt nem kapott, annak tehenet adtak, viszont egyetlen lóval, ökrrel vagy tehénfogattal nem sokra mentek a dimbes-dombos agyagos talajú területeken. Az új gazdák többsége ezért összefogott. Összezsapták az egyes lovakat, s ökröket, egyik nap az egyik tulajdonosnál, másnap a másikinál dolgoztak velük. Akadt, aki lovat és tehenet fogott össze, ökröt lóval párosították az eke előtt. Akinek sem ez, sem az nem jutott, mert ilyen is akadt, traktorra várt...

A sok közösködést, az amúgy is pengeélen táncoló kedélyeket gyakori összeütközések követték. Veszekedtek, verekedtek... A bizottság tagjai mást sem tettek, mint igazságot osztogattak, ha tudtak, mert az új rend még gyerekcipőben járt. Mindenki Farkas Ferencről, a demokratikus főjegyzőtől várta a rendteremtést, aki elsőként a nemzetőrséget szervezte át, ezután megválasztatta a pártok képviselőiből álló demokratikus képviselőtestületet, amely első intézkedéseként összeszedte a széthurcolt, és a Kalotsay uradalomból származó gazdasági felszereléseket. A hibás traktorokat megjavították. Benzint s olajat szereztek. A traktorokat napibérbe adták azoknak, akinek nem jutott, ilyen-olyan fogat. A bérleti díjból befolyt összeget a község pénztárába csurgatták. Igen csurgatták, mert folyhatott-e sok víz abból a kútból, amelyben amúgy-is kevés volt a víz? Ez a testület választotta meg az új bírót, a kultúrház igazgatóját, az állatorvost és a szövetségi pártok elnökét.

Farkas Ferencre, még egyszer sem nyitotta rá az ajtót, a szép és fiatal élettársa, éppen ezért nagyon megdöbbsent, amikor belépett az irodájába.

Felugrott az íróasztalától, és eléje sietett.

- Nocsak! - Megcsókolta, széket húzott az asztal mellé, és rámutatott. - Nem is hiszed, mennyire örülök, amiért meglátogatnál.

- Nem sokáig zavarlak.
- Szó sincs róla, hogy zavarsz!
- Lenke néni vigyáz a gyerekekre, de tudod mennyit ér az ilyen felügyelet? - Közelebb hajolt a férfihoz, és erőltetett kacérsággal megcsípte az arcát. - Látni akartalak.
- Mindened beszél, csak a szád hallgat az igazságról. Miért kerestél fel?
- Este mondani akartál valamit - hazudta. - Elaludtam, azóta rág a kíváncsiság.
- Vállald el az iskolaigazgatóságot, én ugyanis amióta főjegyzővé neveztek ki, nem lehetek igazgató.
- Azt mondd: én legyek az új iskolaigazgató?
- Igen.
- Ez sem nekem, sem neked nem lenne jó - vágta rá a szépasszony pillanatnyi gondolkodás nélkül.
- Miért? - ütközött meg a férfi.
- Egy volt földbirtokos lánya, ludovikás katonatiszt felesége manapság nem jó ajánlólevél, Feri.
- A földjeidet meg mindenedet, a te beleegyezéseddel, sőt önkéntes felajánlásoddal, elsőnek ebben az országban szétszítottuk a volt cseledeid meg a régi földnélküliek között. Nem kis dolog!
- Izsmér felnevetett. Hangja érdesen vibrált, nem lehetett eldönteni, szívéből kacag-e, vagy csak erőlteti?
- Én a kis naiv! - Közelebb hajolt a férfihoz. - Mondd mit értem el vele?
- Elsőként léptél az országban, földbirtokosként a haladás lépcsőfokára. Dicsőségére váltál a településednek, s az egész országnak.
- Aki régen elavult jótetteiben keresi a dicsőséget, joggal feltételezi, hogy jelenleg nem jó. Balul ütött ki a dolog.
- Ne magadat okold! A hibát az intézőbizottság követte el. Megengedte, hogy széthordják a felszereléseket, elkössék a jószágokat. Ami pedig a férjedet illeti, holtta nyilvánítjuk.
- Izsmér megütközve lesett a férfira, aki megérezte valamit a nő belső vívódásából.

- Nem törvénytelen - mentegetődzött a férfi. - Háború volt. Sokan eltűntek. Például ő, több mint két éve nem adott életjelt magáról. Utána megesküszünk, mire azonnal elhallgatnak a vénasszonyok.

- Nem akarok igazgató lenni!

Az ujjaival játszott, majd hirtelen a férfira emelte zöldeskék szemét, aki elbűvölten nézte a gyönyörű nőt.

- Hidd el végre, se neked, se nekem nem lenne jó! Mondd, mit szólnának a falusiak, és úgy általában?

- Aludj rá egyet! Kérlek! A falusiakat pedig, bízd rám!

- Nem vállalom el.

- Rendben van. - Farkas Ferenc, sétálni kezdett. - Ne beszéljünk róla se itt, se este otthon, de ne is zárjuk le végleg ezt az ügyet!

A szép fiatalasszony hirtelen felnevetett.

- Te máris kész főjegyző vagy - kacérkodott női ösztönéből adódón akaratlanul. - Tudod, milyen nagy ember volt valamikor a főjegyző?

A férfi legyintett. Izsmér felállt, és melléje lépett.

- Feri, keresd meg nekem azoknak a katonáknak a nevét, akiket az erdészház mellett lőttek agyon májusban.

- Ketten voltak, de csak egyikük halt meg. A másikat beszállították a balassagyarmati kórházba. - Rácsodálkozott. - Miért kellene a neveik?

- Ha nem tudná a főjegyző úr - enyelgett a szép nő - a vöröskeresztes szervezet újdonsült titkára áll ön előtt. És... - húzta a szót, mert ezeket mind ebben a pillanatban találta ki.

- Keresnek valakit? - segítette ki a férfi akaratlanul.

- Amint te is tudod, egymás után kapom az érdeklődő leveleket, ezért elhatároztam, hogy minden egyes halálesetet összegyűjtök, amely ezen a környéken történt. Szerencsére nem sokan vannak.

- Na - vágott közbe a férfi -, máris mondom!

Az asztalához lépett. Az iratok között turkált, végül kiemelt egy gyűrött lapot, és olvasni kezdte:

- Szekeres László, ő az, akit sebesülten bevittek a kórházba. Nem tudom él-e vagy meghalt. A halott neve: Elek Máté.

A szép nő elfehéredett. Egy pillanatra behunyta a szemét: miért? Mi történt vele, valósággal fejbe verték a szavak. Teste-lelke átalakult, amitől megszédült.

- Rosszul vagy? - lépett melléje, karolta át a férfi.

- Félek. - Átölelte, és a mellére hajtotta a fejét. Eközben azon törte a fejét, hogy mit mondjon. Mit érez, amikor maga sem tudja valójában, hogy mi történt vele, miért ez a feltűnő meghökkenése? Végül csak ennyit suttogott: - Mostanában gyakran előfordul.

- Terhes vagy?

- Lehet...

A férfi még szorosabban ölelte magához a szép, a finom mozgású úrhölgy élettársát.

- Ha tudnád...! - suttogta, ám nem merülhetett el feltörő érzelmeinek forrón buzgó gejzírjében, mert Izsmér kibontakozott az öleléséből.

- Nem biztos - hűtötte le. - Otthon majd megbeszéljük. Hazajössz délben?

- Feltétlenül - vágta rá elolvadón a férfi, akivel ebben a pillanatban madarat lehetett volna fogatni.

- Várlak - súgta az ajtó felé indulva.

Kalotsay Izsmér, visszaért az iskolába. A gyerekek az osztályukban rendetlenkedtek. Lenke néni a katedránál aludt. Megrázta, mire hirtelen elkiáltotta magát:

- Melyitek rendetlenkedik? - Megtörölte a szemét. - Mit mond a kisasszonyka: aludtam? - Méltatlankodva állt fel s indult kifelé. - Csak a szememet pihentettem. Belement valami, por-e, nem tudom. Kipiszkalom...

A gyerekek hangosan nevettek. A tanító nénijük azonban hamar lecsillapította a kedélyeket. Jó sok leckét adott fel nekik, azután hazarendelte őket...

Otthon elővette a talált és elkobzott bibliát. Belelapozott. Véletlenül a bűnös asszony történeténél nyitotta ki, és kezdte el olvasni: „Menj, és ne vétkezzél tovább!” - ismételte magában, amint a végére ért a történetnek. Sokáig tartó merevség, furcsa zsibbadás, soha-

sem tapasztalt érzések után szellemisége hirtelen kinyílt, s végre pontot rakott a hónapokon át tartó, s fojtogató vajúdsására. Hosszú éjjeleken át töprengett rajta, mégis csak most, ebből a kopott, ázott könyvből kapott egyenes és világos választ marcangoló tépelődésére: „Menj, és ne vétkezzél tovább!”

- Igen - suttopta. - Vége, nem vétkezem tovább!

Farkas Ferenc, fáradtan, törődött ábrázattal, mégis frissnek tűnő mozdulatokkal lépett be az ajtón. A szép fiatalasszony a tűzhely körül sürgölődött. Az ajtóban megállt, és gyönyörködőn leste a feleségét. Sokkal teltebb lett, ugyanakkor mégis karcsú maradt - vélte. Ez a gyönyörű, elegáns, művelt asszony az övé, és most gyereket szül neki. Örömtől csordultig megtelve köszöntötte. A nő gyengéden lerázta magáról, az asztalhoz ültette, tálalt, majd ő is melléje telepedett. Evés közben nem beszélgettek, csak néha pillantottak egymásra. Össze-összemosolyogtak, azonban a férfi egy bizonyos idő eltelte után az asszony mosolyában félre nem érthető titokzatosságot fedezett fel, másaként annak amint az irodájában viselkedett. Nem tulajdonított neki különösebb jelentőséget: szeszélyes, de melyik nő nem az, ha gyereket vár?

Végre befejezték az evést. Izsi leszedte az edényeket. A férfi gyengéden átölelte, és maga után húzta a szobába.

- Ne mosogass most! - súgta. - Csak egy félóráig maradhatok itt-hon. Okvetlen vissza kell mennem az irodába. Várnak!

- Tényleg csak ilyen rövid ideig maradhatsz?

- Esetleg harmincöt percig - nevetett fel az.

A szépasszony levetette a kötényt, és visszavitte a konyhába. A székarjára dobta. A férfi eléje ment, és ismét átölelte. Egy ideig babusgatta. Izsmér a kis, kerek asztal mellé húzta. A férfi gyengéden leültette, odahúzott egy másik széket, és ő is melléje telepedett.

Izsmér ekkor felrobbantotta azt a bombát, amelynek gyújtózsínóját régen a kezében tartotta, de csak most merte meggyújtani az elejét.

- Nem bírom ezt az életet tovább, Feri! - fakadt ki.

A férfi szendén mosolygott: ilyesmi gyakran előfordul majd, de csak egy-két hónapig tart, aztán megállapodik a kedélye, amint a többi terhes asszonyé.

- Csak ezt a kis időt húzd ki! - nyugtatta, simogatta. - Összeesküszünk, és vége szakad mindennek.

- Nem érted? - pattant fel a szépasszony. - Nem bírom tovább!

- Mit nem bírsz? - még mindig mosolygott. - Mit akarsz tenni?

- Összepakolok, és elköltözöm tőled!

- El-köl-tö-zöl? - szótagolta megriadtan.

Izsmér bűnbánón nézett a férfire. Két kezét csendesen összerakta.

- Az utóbbi napokban éjjelről éjjelre a férjemről álmodom. Elém áll, ruhája rongyos, arca megtört, szemei...? - Tenyerébe temette az arcát. - Jaj, a szeme! Az a legborzasztóbb! Vádol, gúnyol, leköp, mert mialatt ő szenvedett, én mással éltem. Megszegtem az oltár előtt tett eskümet.

- Ezt nem tudtad eddig?

- Tudtam, de most figyelmeztettek is: Ne vétkezzél tovább!

- Ki figyelmeztetett?

- Később ezt is megmondom. - Levette szeméről a kezét, és újra a férfire lesett. - Téged is elítélnék, amiért egy földesúr lányával élsz. Te a volt partizán, a jelenlegi demokratikus jegyző, nem a kommunisták mellé álltál, hanem másik párt tagja lettél. A kántorságot szüneteltetted... A köz emberének úgy kell élnie, amint a miniatűrfestők festenek: minden ecsetvonásra, még a legkisebb árnyalatokra is nagy gondot fordítanak. - Elkapta a férfi kezét, és megrázta. - Nem veszed észre magad? Egyik gyűlésen, a fülem hallatára mondták ki: kutyából nem lesz szalonna. Naiv voltam, tévedtem. Ez a világ nem az én világom. Azok az emberek, akik valamikor nagyot s messziről köszöntek nekem, méltóságos asszonynak neveztek, boldogok voltak, ha szóba elegyedtem velük, nyaliztak, hízelegtek..., most kinéznak, kivetnek maguk közül a viszonyunk miatt. Itt nagyon vallásos a nép. Te a kántoruk vagy, ha mostanában nem is veszel részt a templomi szertartásokon, a temetéseken, sehol.

A férfi még csak most jött rá, hogy ez több mint szeszély, megszo-
kott úri hóbot, a terhességgel velejáró viselkedés. Felállt és sétálni
kezdett.

- Sok mindenben igazad van, de... - eddigi gondterhelt hangja el-
akadt. Az asszony folytatta:

- Eddig csak egy világ állt közöttünk, mától kezdve kettő. - Felug-
rott kiszaladt a konyhába. Gyorsan előkereste a kredencből az isko-
lában elkobzott: a gyűrött, az ázástól foltos, a kopott bibliát, és bevít-
te a férfinak.

- Ez a másik - súgta, miközben a kezébe nyomta. - Olvasd el! -
Megjelölte a körmével azt a részt, amelyet nemrégén véletlenül fel-
lapozott. - Csak akkor tisztulok meg igazán, ha ezen túl így élek: ne
vétkezz tovább! Mindennel, még veled is szakítok, Feri!

Merőn maga elé nézett, miközben folytatta:

- Valamennyi tervem dugába dőlt. Azoktól az emberektől, akiktől
hálát érdemelnék, gyűlölet árad felém. Lassan már Julis néni, a régi
dajkám is elhagy. Laci bácsi, a férje, alig áll szóba velem, merthogy
nem kapta meg, a csikók korától általa hajtott régi parádés lovait.
Mintha én tehetnék róla! Mások keveslik a földet, némelyik a minő-
ségét kritizálja, merthogy ő a rosszabbik földből kapott részt! Nem
olyat szeretett volna, bezzeg más, ez-az jó földet kapott, vetik a sze-
memre. Ennek-annak jut iga, neki nem... Mintha mindenről én tehet-
nék!

- Mondtam már - szólt közbe a férfi -, az intéző bizottság tolta el!
Meg, tudod milyenek az emberek!

- Te, volt kántor létedre...

- Azt ne mondd, hogy ateista vagyok!

- Mindegy, én megtértem. Hiába nézel rám olyan szemekkel, igenis
megtértem. Egyetlen pillanat alatt, nem... nem, régen vajúdok, most
megtörtént! Ezek tények. A tényekkel pedig, előbb-utóbb szembe
kell néznünk, mert azok visszaintegetnek. Nem lehet két úrnak szol-
gálni, ebben-abbban is hinni, mert akik mindenből hisznek egy keve-
set, végül nem hisznek semmiben. Régi utamról, új útra térek át.

- Egyszerűen nem értelek, Izsi! - szakította meg.

- A tisztátalan forrásból csak szennyes víz folyhat, ezért nem a vizet kell megtisztítanunk, másik forrást kell keresnünk! Én megtaláltam. Démonok helyett az igazi Istent imádom. Szakítok a bűnös életemmel.

A férfi újra sétálni kezdett. A bibliát a kezében tartotta, de még nem nézett bele. Izsmér utána ment, a férfi megállt előtte, és mélyen a nője szemébe nézett.

- Izsi, te nagyon ügyesen politizáltál. Az óriási vagyondat: a földjeidet, a gazdasági felszerelésekkel, az állataidat, az ólakkal, az istállókkal együtt, minden erőszak nélkül, elsőként adtad át a községnek. Bármit mondasz, bármennyire felnagyítod is a gondokat, megbecsült, tiszteletben álló asszony vagy, és leszel továbbra is! A régi világban, a legelőkelőbb körökben mozogtál, éltél, most sem vagy legalul, sőt, ha főjegyzőné leszel megközelítően azonos szinten, élhetsz. Mit akarsz hát?

- A felemelkedés útja - vágott közbe az - a saját életünk csökkenésén át vezet...

- Más felfelé evickél - vágott közbe a férfi lekonyultan, te lefelé? Mindenki becsül, tisztel. Ha a férjedet holttá nyilvánítjuk és összeküszünk, nem pletykálnak többé.

Izsmér visszament a székéhez, és leült. A padlót nézte, mialatt beszélt.

- Szerepet játszok... Mondhatnád: mindnyájan azt tesszük. Ez az alakítás azonban, amit jelenleg játszom nem szerep többé! Világomat, amelyben felnőttem, amely ezer kis kapoccsal kapaszkodott belém, ha nem is önként, az első felismerés után, hogy úgyis elvesznek mindent, mérlegelve a jövőmet, elhagytam, átadtam, de azok a kis kapcsok nem pattogtak mind szét: Folyton-folyvást a helyemet keresem. Nem találom. Valami visszahúz, ugyanakkor űz is... Ellenállhatatlan erő dolgozik bennem, amely másfajta cselekvésre ösztökél. Nem maradhatok közömbös, mert a közömbösséget egyetlen lépés választja el a bűntől. Valahová tartoznom kel. Oda már nem tartozom, ide még nem, hol van, hol találom meg a helyemet? Mondogatom. Most, végre megtaláltam.

A férfiba fúrta áthatón szép tekintetét. Kétszínű szeme könnyörgött, arca maga volt a vezeklés. A férfi még mindig kezében tartotta a bibliát, megállt előtte, és kíváncsian várta a folytatást.

- Nem élhetünk tovább egymás mellett, mert ez még a világ szemében is bűn, én pedig, ezen túl utálok a bűnt, Feri!

A férfi a szép élettársa karjára rakta a kezét, és megsimogatta. Szemét lesütötte, és magába roskadtan nézte az asszony formás térdét.

Az olyan hangsúllyal folytatta, mintha gyónna.

- Hazudtam neked, amikor a vöröskeresztre hivatkoztam. Elek Má téval, a hegyen agyonlőtt katonaszökevénnnyel egyszer találkoztam. Rongyosan, piszkosan, sebesülten állított be hozzám. Rejtsem el, kérte... Nem részletezem. Ez idáig megfeythetetlen valami másság sugárzott ki az énjéből, amely most a bibliája megtalálása után utat mutat nekem a jövőmbbe. - Élesen megrázta a fejét. - Nem én akartam, magától jött, egyetlen pillantás alatt történt. Sohasem bámultam meg ennyire férfit, vadidegen férfit, mint őt. Nem, nem, mint férfit: a belőle, a rongyos, az összetört, a megviselt állapotban lévő egyénből kisugárzó fényt. Talán, az a körülmény is közrejátszott, amiben akkor éltem. Apámék elmenekültek. Én, abban a hatalmas nagy épületben, teljesen egyedül maradtam, mert ugye a cselédségnek is felmondtam, valamennyit elküldtem. Éjjel-nappal a fejemet törtem: a földek és minden szétosztását latolgattam. Társra, nem férfira vágytam. Ő, hogy s mint, miért megszökött, de a belőle kisugárzó szent-erő örökre megragadott, s most üzent nekem a bibliája által. - Elkapta a férfi kezét és megrázta. - Miért éppen annál a történetnél nyitottam ki, miért éppen azt a történetet kellett végigolvasnom, nem más? Mert ott volt megjegyezve. Ki jegyezte meg, ha nem ő, és honnét tudta, tudhatta, hogy ez a köre rakott könyv: a biblia egyszer az én kezembe kerül?

Eddigi átszellemült hangja lágyabbá, túlvilágivá változott.

- Nekem engedelmeskednem kell: menj, és ne vétkezzél tovább!

- Tényleg itt hagysz? Terhesen mész el? - Két tenyerébe szorította az arcát, és kényszeríttette, hogy ránézzen. - Rossz voltam hozzád?

A szép, fiatalasszony hirtelen fogant hévvel ölelte át a férfi derekát. Majd kicsúszott alóla a szék, miközben szorosan hozzá búj.

- Te nagyon jó ember vagy, Feri! Felköltözöm Pestre a nagynémhez, amint te is tudod, ő nem menekült el. Többször hívott, de ezt is tudod. Egyedül van, senkije sincs, viszont nagyon jó körülmények között él. Nála lakok, közben a vöröskereszttel megkerestetem a férjemet. Ha él, addig várok rá, így terhesen, más gyerekével a szívem alatt, amíg vissza nem jön, s mond valamit: elfogad, vagy eldob magától. Ha meghalt, visszajövök ebbe a faluba, és ha visszafogadsz, hozzád megyek feleségül.

Nagyon határozottan beszélt. Farkas Ferenc egyébként is ismerte: amit egyszer a fejébe vett, abból nem engedett, ezért nem erőltette tovább.

- Mennem kell, várnak! - Az asszony elengedte. - Gondolkozzál, aludj rá egyet! Éjjel szolgálatban leszek. Partizántársaimmal átfésüljük az erdőt, mert megint gyanús alakok ólálkodnak a környékünkön. Reggel folytatjuk a beszélgetést. Számítsd be a gyereket is, akit a szíved alatt hordasz, akihez ugye nekem is van, lesz némi közöm...

- Menjél! Úgy, amint mondtad: hazavárlak. Nagyon vigyázz magadra!

A férfi az asztalra rakta a bibliát, lehajolt, homlokon csókolta a szépasszonyt, s mielőtt kiment volna még egyszer hozzáfordult:

- A magam módján, ha a kántorságot fel is függesztettem, de vallásos maradtam. Hiszek, viszont az én hitem szimpla kövecske, a te sziklád árnyékában. Csodállak, Izsi! - s enyhe fejcsóválása közben kiment...

Nemsokára újra kinyílt az ajtó. A szépasszony azt hitte, hogy az élettársa jött vissza, ezért nem mozdult: ugyanúgy s ugyanazon a helyen ült, mint amikor a férfi megcsókolta. Csak akkor figyelt fel, amikor egy ismerős hang a nevéen szólította.

A férje, Guthy Sándor, állt előtte. Izmér nagyon megdöbbent, még a szívverése is elállt egy pillanatra. A félelem, a hirtelen támadt borzadály a torkának esett, összeszorította, majdnem megfojtotta.

- Csak... nem lőtted le Ferit? - suttopta a férje kezében lévő pisztoly láttán.

- Még nem - vágta rá sokat sejtetően. Szemében düh lobbant, orrlukája elszántan kitágult, szája szélén a gunyoros mosolya frissen

összetódult ráncokba gabalyodott. Nem beszélt, vegyesen: egyszer ugatott, máskor sziszegett. - Elengedtem magam mellett, és szép lassan besétáltam hozzád. - Szeme lángot vetett, ajka tovább remegett a gyűlöletétől. - Akkor végzek vele, ha visszajön, de te sem úszod meg szárazon!

Az asszony felugrott. Kezébe kapta előbbi bibliáját, s védekezően a melléhez szorította, közben egészen a falig hátrált. Még tovább megy, ha nem ütközik bele. A férfi, mint a párduc a sarokba szorított áldozatát, vészjóslón követte. Szeme már nem csak lángolt, az asszony arcába kapott, és megégette. Ábrázata a felismerhetetlenségig eltorzult. Izsmér kiáltani, sikítani akart, de nem tudott, a félelem minden ízében megbénította. Szorosan a falnak támaszkodott, úgy állt ott, mint akit lebunkóztak, de még nem dőlt el.

- Elherdáltad őseid, őseink vagyonát - vetette szemére a férfi, ugyanolyan hangon, mint az előbb, csak hogy most, nemcsak mutált, hanem az idegességétől értetlenségig eltorzult a hangja. - Bemocskoltad a nevemet, lepaktáltál az ellenségünkkel, nemcsak a birtokot, a kúriát, meg mindent, a testedet is odaadtad nekik. Ezért meghalsz, Iksi!

Az asszony előbbi merevsége kissé feloldódott. Halálos rémületét nyers félelme váltotta fel. Néma remegése megszűnt, lassan visszanyerte a tudatát is.

- Térdelj le! - kiáltott rá a férje.

Izsmér engedelmesen térdre ereszkedett. Térdei kopogtak. Merőn, holtfehéren lesett fel a férjére.

- Nagyon érted - suttogta remegően. - Látszik, hogy sokat gyakoroltad. Igaz, én bünt követtem el ellened, többször megcsaltalak, ám Isten megbocsátott, bocsáss meg te is! - nyögte bűnbánón remegve.

A férfi arcán gonosz mosoly suhant át, összezsúrosította ajkkal, köpésszerűen lesett a feleségére.

- Soha sem bocsátok meg! - sziszegte, majd váratlanul a fegyverére mutatott: - Egy nemzetőrtől szereztem. Megöltem érte, mint téged is nemsokára. És minden, de minden le lesz tudva. Halálos bűnért, halál a jutalom, kedves! - gúnyolódott ércesen, s sziszegően.

A felesége akaratlanul, mély undorral nézte végig, azután elszántan lehajtotta a fejét, kezét teljesen másabb érzések közepette összekulcsolta, és hangosan imádkozott:

- Hiszem Uram, hogy vagy, és én megtalálalak. Köszönöm, hogy megbocsátottad bűneimet. Nem vétkezem többé! Te kezedbe teszem le a testemet és a lelkemet. - A férjére emelte a teljesen kitisztult tekintetét, s rászólt: - Most már löhetsz!

Sorsa e pillanatban már nem a saját elhatározásától függött: valami megérett, valaminek, jelen esetben nem Istentől, az ördögtől rendeltésszerűn be kellett következnie, mert az eseményeknek megszabott rendjük van, olykor független az akaratunktól.

- Az internáló táborból szöktem meg, érted - kezdte a férfi, mihelyt Izsmér elhallgatott. - Nem azért, mert kellesz nekem, hanem, hogy megöljelek. Két napja csavargunk az erdőben. Reggeltől az udvarokban rejtőzöm. Nem azért öllek meg, mert most felszarvaztál, megcsaltál Mással is előfordult ilyen, és nem is voltam annyira beléd esve, hogy ezért megöljelek. Azért halsz meg, mivel elárultad apádat, a rokonságodat, az osztályodat. Lepaktáltál az ellenségünkkel!

Izsmér újra lehajtotta a fejét.

- Ha én meghalok, bűnöm ellenére is üdvözülök, viszont ha téged elkapnak...

- Ne örülj, nem fognak el! - vágott közbe a férfi. - Bevárom az életársadat, őt is megölöm, aztán szépen átsétálok az Ipolyon, a szomszédos országba, ahonnét könnyen átszökök nyugatra.

- A gyilkosokat sehol sem szeretik. Megtálatnak, felakasztanak, ráadásul te örökre elkárhozol. Megéri?

- Azt hiszik majd, hogy az élettársad lőtt le - nevetett sátánian. - Végzett veled, azután maga ellen fordította a fegyverét. Teszek róla, hogy úgy látszódjék!

- Ennyire lealjasodtál, Sándor? - sírt fel. Szeméből nagy könnycseppek futottak alá márványszerűn, holtfehér arcán. - Bocsásson meg neked az Isten! - fulladozott az elhatalmasuló sírásától.

Még be sem fejezte, amikor a férfi meghúzta a ravaszt.

A szép fiatalasszony előbb a bibliáját ejtette ki a kezéből, aztán mintha letaglózták volna, ő is melléje zuhant a padlóra...

„Írattassék meg a következő nemzedéknek!”

Zsolt. 102:18-19

Utóirat

Az előzmények:

Ezt a történetet Laci bácsitól, szülőfalum utolsó szőlőcsőszétől hallottam ezerkilencszázötvenkettőben.

Nem volt túl öreg, csak igen törődött, beteges, megviselt. A szőlőcsőszséget kevéske rokkantnyugdíja mellé, kereset-kiegészítésként vállalta el.

A domboldalon lévő, szőlők közötti borház előtt ültünk. Később lebontották, a helyét teljesen eltüntették.

Esteledett.

A hegyek fölött kékes pára ült. Alattunk a lejtőn szőlőtővek, lejjebb a völgyben káposztafejek ücsörögtek. Micsoda óriási káposztafejek teremtek ott, mintha most is látnám! A szemben lévő domboldalon meggyfák sorakoztak. A tetőn régi urasági major romja tanúskodott egy nemrégiben letűnt világról. Mellette, balra hatalmas vízmosás húzódott, tele akácfákkal, óriási zöld foltként a barna birkalegelő palástján. Alatta út kanyargott, a távoli domboldal felé.

A levegőben, titokzatos megfoghatatlanságban egyre közelebb serpertélt a szeptember végi mellbecsapó este.

Úgy tűnt, mintha meg akarna fojtani bennünket.

Félelmetes, mégis szép, titokzatos, mégsem ijesztő, kísérteties, ám mégsem rémisztő, nehezen felejtethető, különös képzeteket ébresztő, hihetetlenül lebilincselő látvány tárult elénk.

Úgy sejlett, mintha a szőlőtőkék helyén katonák állnának. A hatalmas diófa őrtoronynak, a vadribizli garád szögesdrótkerítésnek tűnt, amelyben mi be voltunk zárva, mégsem éreztük magunkat fogságban.

Miután teljesen besötétedett, Laci bácsi meggyújtotta a szokásos esti tüzét. Az odakészített venyige kötegek alá, száraz fűvet rakott, majd egyetlen szál gyufát dobott rá, amitől az pillanatokon belül lángra kapott.

A sötét előbb egy nagyot ugrott, azután fokozatosan hátrálni kezdett a szőlőtáblákból átvedlett katonák irányába. A felcsapódó lángok, egyre magasabbra nyúló nyelve a diófa alsó ágát nyalogatta. Fényük bújócskát játszott a borház falára telepedő árnyakkal. Mindközben a füst villanypóznányi magasságú lyukat fűrt, a mindjobban szétszakadozó sötétben, hogy egyre feljebb s feljebb kacskaringózhasson az ég felé vezető grádicson. A venyige között milliányi szikra pattogott szerteszét. Arcunk, mintha egy hatalmas fénysátor alatt ülnénk, tűzben-lángban égett...

Az előbb még ragyogó csillagok, nem pislogtak. A közeli szőlőtőkék sem voltak többé katonák. Az előbbi szögesdrótfolyam újra vadribizli bokrokká vedlett.

Laci bácsi háborús élményeiről mesélt. Elővettem a jegyzetfüzeteimet, féloldalt fordultam a tűznek, hogy jobban lássak.

- Várj csak - intett Laci bácsi felém -, tudok én ezeknél különbet is!

Egyik lába fél bénán lógott, koponyáját platinával foltozták össze, bal kezén nem forrt össze az orsócsont. Nehézkesen állt fel, és a maga készítette kampósbotjára támaszkodva beballagott a borházba. Kopott fedelű s igen megviselt könyvvel a kezében tért vissza. Egy biblia - állapítottam meg. - Kinyitotta, és felém mutatta. Az első „tisza” lapján, ákombákom betűmaradványokat fedeztem fel. Hiába erőlködtem, értelmüket az összemosódott, az erősen kifakult írásszerű „ábrákból” sehogyan sem bogozhattam ki.

- Felismered-e, milyen tintával vagy festékekkel írták? - mutatott az elmosódott, összefolyt plecsnikre.

- Talán - bizonytalankodom - pirossal.

- Az emberi vér is piros, igaz-e?

- Csak, csak nem emberi vérral írták! - szörnyülködöm.

Nem válaszolt azonnal. Lerakta a fűre, s megvakargatta a füle tövét.

- Fialat vagy, egészséges. Egy világ áll előtted. Minden, de minden lehet belőled, még író is. Ha netán az lennél, írd meg ezen emberi vérral írt szavaknak a történetét. - Felemelte a kezét, és megfenyegetett. - De úgy írd meg, amint elmondtam! Csak a széleket színezd ki, a többit fogd össze egy csokorba, a történet szálacskáit kösd össze

betűkből font aranyzsinórral, fejezetről fejezetre, hogy értelmet nyerjenek!

Egy ideig fészkelődött. Megpiszkálta a tüzet, megigazgatta a helyét, majd kényelmesen elhelyezkedett. Botjával titokzatos jeleket firkált a hamuba, ezután komótosan felemelte a fejét, és újra beszélni kezdett:

- Hallgasd hát!

S folyni kezdett szájából a szó. Egyszer, mint az alföldi vízelvezető csatornák vize csendesebben, máskor csörögve, mint a kristálytisza vizű, gyorsan csobogó hegyi patakoké...

Miután a végére ért, ismét felém emelte a fejét.

- Kitalálod-e ki az, aki hármójuk közül túlélte a háborút?

Valami felsejlett, már mesélése közben motoszkálni kezdett az agyamban, mint egér a padlás stukatúr deszkáin, de nem mertem kimondani. Ha ez igaz, tényleg regénybe illő eset lesz - gondoltam.

- Én, Szekeres László - felelte egyszerűen, mellbevágón.

Laci bácsi - kisgyerekkoromtól mindenki, én is „csak” így hívta a faluban, de a családi nevét, szégyen ide, szégyen oda ez idáig nem ismertem -, két kezét összekulcsolta, fejét mélyen lehajtotta, és hangerősen imádkozott.

Ami utána történt:

Miután magamhoz tértem megilletődésemből, őszinte ámulatomból, befejezte imáját. Tovább faggattam, azonban már csak annyit csikarhattam ki a néma gyászába görnyedt öregből: Vitéz Szondyt és a társát, annak a bizonyos parasztembernek segítségével, még aznap elfogták, rá néhány nappal kivégezték. Guthy Sándort, Farkas Ferenc lakásában lőtték le.

Az erdőben elfogott társa vallott rá.

Kalotsay Izsmér temetése után, Farkas Ferenc, Budapestre költözött, ahol személyesen is beszéltem vele -, innét a másik rész -, egyik gyülekezet megbecsült kántoraként, sok lélek megmentőjeként tevékenykedett...

Tudomásom szerint már meghalt.

A két sírphantot, amely alatt külön-külön, Elek Máté és Szilágyi Elemér, testi maradványai pihennek, régen eltüntették. Az erdészház romjait is, mindent teleültettek fákkal.

Laci bácsit, ha szégyenemre a vezetéknevét nem is ismertem ezelőtt, mélyen vallásos, tanúságtevő, bibliaolvasó embernek tartották a falunkban.

Miért traktált volna sohasem létező eseményekkel?

Ugyanúgy írtam le, amint elmondta, és Farkas Ferenc, kiegészítette. Melléjük sok színt hordtam fel a kicsipkézett szénrajzra, hogy a kép saját képzelgésem nyomán egységes egészzé sikeredjék.

Régi, már-már szemetes kosárba került jegyzeteim rendezgetése közben akadtam az akkor leírt sorokra. Laci bácsi háborús sérüléseibe, ezerkilencszázötvenötben belehalt, s a hajdani eleven szemű, dús fekete hajú fiatalemberke, aki valósággal itta Laci bácsi szavait, mire ezek a sorok megszülettek megöszült. Arca megráncosodott, és amikor e sorokat rója, felsóhajt: Szép ifjúság, jöjj vissza egy szóra! Gondolja, holott jól tudja: ez lehetetlenség! Mert kinyílik-e ismét az elhervadt rózsa? Nem. Szertefoszlik, mint fűnek virága. Csak annak a bizonyos Könyvnek ihletője marad örök!

Legyen neki dicsőség, most és mindörökké!